T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ A.B.D.
KUR'ÂN-I KERÎM OKUMA VE KIRÂAT BİLİM DALI

KIRÂAT İMAMLARINDAN YA'KÛB'UN KIRÂATI, KIRÂATININ ÖZELLİKLERİ VE DELİLLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Şuayip KARATAŞ
2501090952

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Sıtkı GÜLLE

İstanbul-2013

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Şuayip KARATAŞ** Numarası : **2501090952**

Anabilim/Bilim Dalı : **Temel İslam Bilimleri** Danışman Öğretim Üyesi: **Prof.Dr.Sıtkı GÜLLE**

Tez Savunma Tarihi : **06.06.2013** Tez Savunma Saati : **10:00**

Tez Başlığı : **Kıraat İmamlarından Ya'kub'un Kıraatı, Kıraatının Özellikleri ve Delilleri**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof.Dr.Sıtkı GÜLLE		Kabul
2- Prof.Dr.Ömer AYDIN		KABUL
3- Doç.Dr.Kerim BULADI		Kabul
4- Doç.Dr.Necmettin GÖKKIR	—	—
5- Yrd.Doç.Dr.Yavuz YILDIRIM		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç.Dr.A.Emin ÇİMEN		Kabul
2- Doç.Dr.Nurettin GEMİCİ		

ÖZ

Kırâat İmamlarından Ya'kûb'un Kırâatı, Kırâatının Özellikleri ve Delilleri, Şuayip Karataş.

Çalışmamız, giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamızın konusu, metodu, amacı, temel kaynakları ve kırâat ilminin tarifi, önemi, konusu, gayesi, doğuşu, gelişmesi, yayılması, çeşitleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde, meşhur kırâat imamları, ikişer râvileri ve İmâm Ya'kûb'un biyografisi, ilmî ve manevi hayatı, kırâat ilmindeki yeri, hocaları, talebeleri, râvileri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, İmâm Ya'kûb'un kırâat isnadı; isbât, ilhâk, cinsten hükmünü nefy eden lâ harfi, tesniye ve cemi' gâib zamirleri, işmam, idğam, istiâze ve besmele gibi İmam Ya'kûb'un kendisine has kırâat vecihleri ve Fâtiha Sûresi'nden Nas Sûresi'ne kadar İmam Ya'kûb'un diğer kırâat imamlarından ayrılan okuyuşları tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise İmam Ya'kûb'un kırâatının delilleri/hüccetleri -sûre sıralaması göz önünde bulundurularak- tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Imam Yaq'ub who is from Imams of Quran recitation (Qıraah) and the characteristics and arguments of his Quran recitation (Qıraah)

Şuayip Karataş

This our study consist of introduction, three main chapters and conclusion. In the introduction chapter it is informed about subject, method, main resources of our study and defination, importance, subject, aim, emergence, progression, spreading, types of 'ılm al-qıraah.

In the first chapter it is informed about well-known lmams of Qıraah, double narrators from each of them, the biography of Imam Ya'qup, his scientific and spritual life, his status in the science of Q u'ran recitation, his teachers, his students, his narrators.

In the second chapter, the isnad of Imam Ya'qub's qıraah, his specific reading ways such as İsbat, İlhaq, Laa al-naafiyya preceding a noun, tasniyyah dual form of nouns and jam'i gaib third person plural pronouns, ishmam, istiâzah, and basmala and Imam Ya'qub's points of diffirence from other Imams of Qıraah are determined.

As for that in the third chapter, arguments of Imam Ya'qub's Quran recitation (Qıraah) are determined by taking into consideration arrangement of Surah.

ÖNSÖZ

Kur'ân-ı Kerîm, Allah Teâlâ tarafından insanların dünya ve ahiret mutluluğunu temin etmek için gönderilmiştir. Bu mutluluğun elde edilmesi, onun çok iyi bir şekilde anlaşılıp yaşanmasına bağlıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'i özellikle de anlaşılması bağlamında düşündüğümüz zaman Müslümanların onu değişik açılardan incelediklerini görürüz. Bu incelemelerin başında da onun nasıl seslendirilip okunacağı gelmektedir.

Kırâat ilmi, İslâm âlimlerinin ilgilendikleri en önemli ilim dallarından biri olup, İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'in hem edâsında hem de anlaşılmasında başvurulması gereken vazgeçilmez bir olgudur.

İnsanların Kur'ân-ı Kerîm'i yöresel farklılıklara bağlı olarak okumalarına izin verilmesinden ötürü, ashabın, Kur'ân-ı Kerîm'in bazı kelime ve harflerinin telaffuzlarının türlü şekil ve keyfiyette olması sebebiyle, Kur'ân metninin bazı kelimelerinin seslendirilmesinde farklılıklar doğmuştur.

İslam beldelerinde kurrâdan bazıları kırâat, zabt, adalet, emanet, sika, ilim, dindarlık ve bu ilimle yoğun meşguliyet gibi sahip oldukları üstün meziyetler sebebiyle, diğer kırâat imamlarına nazaran, bulundukları bölgede daha meşhur olmuşlar, halk onları bu konuda önder saymış ve onlardan öğrendikleri bu kıratları da yine onlara nispet etmeye başlamışlardır. Kırâatların bu imamlara nispet edilmesi, onların o kırâati en çok zabteden, en çok okuyan ve okutan, ona en çok yönelip ilgilenen kimseler olmasındandır.

Kırâat imamları tarafından Hz. Peygamber (sav)'den nakledilmiş olan sahih kırâatlardan biri de Basra kırâat ekolünün Ebû Amr'dan sonraki ikinci büyük kârîsi, on kıraat imamının dokuzuncusu, Ya'kûb b. İshak el-Hadramî (ö. 205/820)'nin kırâatıdır.

Kırâat alanında bazı okumalar/araştırmalar yapıp bu konuda akademik çalışma yapma kararı verdikten sonra danışman hocam Prof. Dr. Sıtkı Gülle Bey'e,

İmam Ya'kûb'un kırâatı, kırâatının özellikleri ve delilleriyle ilgili bir çalışma yapmayı düşündüğümü ilettim. O da bu konunun az da olsa çalışıldığını, bu çalışmaları aşabilecek bir tez ortaya koyduğum takdirde kendisi açısından bir sakınca olmayacağını ve araştırmamda şu hususlara dikkat etmem gerektiğini belirtti:

Öz ifadelerle Kur'ân-ı Kerîm'in önemine, Müslümanların onu değişik açılardan inceleme hususundaki gayretlerine ve bu gayretlerin başında gelen kırâat konusuna değinilecek. Çalışmanın tercih edilme sebepleri ve amacı belirtilecek.

Kırâat İlmi'nin tanımı, konusu ve çeşitleri açıklanacak. Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça bir dille indirildiği ve Kur'ân'ı Kerîm'de Kureyş lehçesinin hâkim olduğu vurgulanacak.

İmam Ya'kûb'un hayatı, ismi, nisbeleri, yetişmesi, kırâat senedi, hocaları, talebeleri ve -varsa- eserleri kaynaklarıyla gösterilecek.

Araştırma, İmam Ya'kûb'u, onun kırâatının özelliklerini ve delillerini tanıtıp değerlendirmelerini temel alacak. Bunun için diğer imamlar için verilen bilgiler kısa tutulmaya çalışılacak.

Çalışmamızda danışman hocamın tavsiyeleri ve yönlendirmeleri ışığında, İmam Ya'kûb ve Kırâatı hakkında farklı kaynaklarda bulunan bilgileri derleyip toplamayı, ileride bu sahada farklı çalışma yapacaklara konu hakkında derli toplu bilgiler sunabilmiş olmayı ve Kur'ân-ı Kerîm ile ilgili çalışmalara katkıda bulunmayı ümit ettik. Elimizden geldiğince de bu minval üzere çalıştık.

Öncelikle, çalışma konumuzun belirlenmesi aşamasında, oluşmasında ve sonucunda değerli fikirlerini bizimle paylaşan, yeri geldiğinde eleştiren yeri geldiğinde takdir eden ve yol gösteren, İ.Ü. İlâhiyat Fakültesi Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve Kırâat Anabilim Dalı Başkanı, danışman hocam, Prof. Dr. Sıtkı Gülle'ye, değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. Abdullah Emin Çimen'e, Doç. Dr. Kerim Buladı'ya ve Arş. Gör. Muhammed İsa Yüksek'e, dînî ilimler sahasında yetişmeme vesile olup, üzerimde emeği geçen hocalarıma, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca, Haseki Dînî Yüksek İhtisas Merkezi'ndeki eğitimim ve yüksek lisans çalışmalarımın vermiş olduğu yoğunluk sebebiyle ihmal ettiğimi düşündüğüm, sıkıntılı zamanlarımda desteğini hep yanımda hissettiğim değerli eşime ve kızıma teşekkürü bir borç bilirim.

Gayret bizden başarı Allah(cc)'tandır.

Şuayip KARATAŞ

İstanbul - Haziran'2013

İÇİNDEKİLER

KIRÂAT İMAMLARINDAN YA'KÛB'UN KIRÂATI,

KIRÂATININ ÖZELLİKLERİ VE DELİLLERİ

ÖZ ..... **I**

ABSTRACT ..... **II**

ÖNSÖZ ..... **III**

İÇİNDEKİLER ..... **VI**

KISALTMALAR ..... **XIII**

GİRİŞ

I. ÇALIŞMANIN KONUSU, TEMEL KAYNAKLARI VE AMACI **1**

II. KIRÂAT İLMİ VE ÇEŞİTLERİ **3**

A. KIRÂAT İLMİ **3**

1. Kırâatın Tarifi 3
2. Kırâat İlminin Önemi ve Faydası 7
3. Kırâat İlminin Konusu 9
4. Kırâat İlminin Gayesi 10
5. Kırâat İlminin Doğuşu 10
6. Kırâat İlminin Gelişmesi 15
7. Kırâat İlminin Yayılması 18

B. KIRÂAT ÇEŞİTLERİ **19**

1. Mütevâtir Kırâat 20
2. Meşhur Kırâat 20
3. Âhad Kırâat 20
4. Şâz Kırâat 21
5. Mevzû Kırâat 21
6. Müdrec Kırâat 21

BİRİNCİ BÖLÜM

MEŞHUR KIRÂAT İMAMLARI, RAVİLERİ VE YA'KÛB B. İSHÂK EL-HADRAMÎ EL-BASRÎ

I. MEŞHUR KIRÂAT İMAMLARI VE RAVİLERİ 22

A. NÂFÎ (Ö. 169/785) 22

1. Nâfî'nin 1. Râvisi: Kalûn (Ö. 220/835) 22
2. Nâfî'nin 2. Râvisi: Verş (Ö. 197/812) 23

B. İBN KESÎR (Ö. 120/738) 23

1. İbn Kesîr'in 1. Ravisi: El-Bezzî (Ö. 250/864) 23
2. İbn Kesîr'in 2. Ravisi: Kunbul (Ö. 291/904) 24

C. EBÛ AMR (Ö. 154/771) 24

1. Ebû Amr'ın 1. Ravisi: Ed-Dûrî (Ö. 248/862) 25
2. Ebû Amr'ın 2. Ravisi: Sûsî (Ö. 261/874) 25

D. İBN ÂMİR (Ö. 118/736) 25

1. İbn Âmir'in 1. Ravisi: Hişam (Ö. 245/859) 26
2. İbn Âmir'in 2. Ravisi: İbn Zekvân (Ö. 242/857) 26

E. ÂSIM (Ö. 127/745) 27

1. Âsım'ın 1. Ravisi: Ebû Bekir Şu'be (Ö. 193/809) 27
2. Âsım'ın 2. Ravisi: Hafs B. Süleyman (Ö. 180/796) 28

F. HAMZA (Ö. 156/773) 28

1. Hamza'nın 1. Ravisi: Halef (Ö. 229/844) 29
2. Hamza'nın 2. Ravisi: Hallâd (Ö. 220/835) 29

G. KİSÂÎ (Ö. 189/805) 29

1. Kisâî'nin 1. Ravisi: Ebû Haris (Ö. 240/854) 30
2. Kisâî'nin 2. Ravisi: Dûrî (Ö. 248/862) 30

H. EBÛ CA'FER (Ö.132/749) 30

1. Ebû Ca'fer'in 1. Ravisi: Îsâ B. Verdan (Ö. 160/777) 30
2. Ebû Ca'fer'in 2. Ravisi: Süleyman B. Cemmâz (Ö. 170/786) 31

İ. YA'KÛB (Ö. 205/821) 31

J. HALEF (Ö. 229/844) 31

1. Halef'in 1. Ravisi: El-Verrâk (Ö. 286/889) 32
2. Halef'in 2. Ravisi: İdrîs (Ö. 292/905) 32

II. YA'KÛB B. İSHÂK EL-HADRAMÎ EL-BASRÎ 32

A. İMAM YA'KUB (Ö. 205/821) 32

1. Hayatı 33
2. Eserleri 35
3. Hocaları 35
4. Talebeleri 36
5. Râvileri 38
   a. İmam Ya'kûb'un 1. Ravisi: Ruveys (ö. 238/852)……..….38
   b. İmam Ya'kûb'un 2. Ravisi: Ravh (ö. 234/848 veya 235/849)……39

B. KIRÂAT İLMİNDEKİ YERİ 40

İKİNCİ BÖLÜM

İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ ÖZELLİKLERİ VE FERŞU'L-HURÛF BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂAT VECİHLERİ

I. İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ ÖZELLİKLERİ 42

A. USÛLÜ'L-KIRÂE BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN RİVAYET ÖZELLİKLERİ 43

1. Kırâat Senedi 43
2. Kırâat Tariki 44

B. İMAM YA'KÛB KIRÂATININ ÖNE ÇIKAN BAZI ÖZELLİKLERİ 45

1. İlhak 45
2. İdğam 46
3. İsbât 47
4. İşmam 48
5. Tesniye Ve Cem'i Gâib Zamirleri 50
6. Cinsin Hükmünü Nefyeden Lâ (لا) 50
7. İmam Ya'kûb'un Diğer Bazı Kırâat Özellikleri 51

II. FERŞU'L-HURÛF BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂAT VECİHLERİ 51

A. İSTİÂZE ve BESMELE 51

1. İstiâze 52
2. Besmele 52

B. SÛRELER BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂAT VECİHLERİ 54

1. Fâtihâ Sûresi 54
2. Bakara Sûresi 54
3. Âl-i İmrân Sûresi 57
4. Nisâ Sûresi 58
5. Mâide Sûresi 58
6. En'âm Sûresi 58
7. A'râf Sûresi 59
8. Enfâl Sûresi 60
9. Tevbe Sûresi 60
10. Yûnus Sûresi 62
11. Hûd Sûresi 62
12. Yûsuf Sûresi 63
13. Ra'd Sûresi 64
14. İbrâhim Sûresi 64
15. Hicr Sûresi 65
16. Nahl Sûresi 65
17. İsrâ Sûresi 66
18. Kehf Sûresi 66
19. Meryem Sûresi 67
20. Tâhâ Sûresi 67
21. Enbiyâ Sûresi 68
22. Hac Sûresi 68
23. Mü'minûn Sûresi 69
24. Nûr Sûresi 70
25. Şuarâ Sûresi 70
26. Neml Sûresi 72
27. Kasas Sûresi 72
28. Ankebût Sûresi 72
29. Ahzâb Sûresi 73

30. Sebe’ Sûresi 73
31. Fâtır Sûresi 74
32. Yâsin Sûresi 74
33. Sâffât Sûresi 75
34. Sâd Sûresi 75
35. Zümer Sûresi 76
36. Mü’min Sûresi 76
37. Fussilet Sûresi 76
38. Zuhruf Sûresi 76
39. Duhân Sûresi 77
40. Câsiye Sûresi 77
41. Ahkâf Sûresi 77
42. Muhammed Sûresi 78
43. Hucurât Sûresi 78
44. Kâf Sûresi 79
45. Zâriyât Sûresi 79
46. Necm Sûresi 79
47. Kamer Sûresi 80
48. Rahmân Sûresi 80
49. Vâkıa Sûresi 80
50. Hadîd Sûresi 80
51. Mücâdele Sûresi 81
52. Teğâbün Sûresi 81
53. Talâk Sûresi 81
54. Mülk Sûresi 81
55. Hâkka Sûresi 82
56. Nûh Sûresi 82
57. Cin Sûresi 83
58. Mürselât Sûresi 83
59. Mutaffifîn Sûresi 84
60. Kâfirûn Sûresi 84
61. Felak Sûresi 84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ DELİLLERİ

I. İSTİÂZE ve BESMELE 85

1. İstiâze 85
2. Besmele 86

II. SÛRELER BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ DELİLLERİ 86

1. Fâtihâ Sûresi 86
2. Bakara Sûresi 86
3. Âl-İ İmrân Sûresi 90
4. Nisâ Sûresi 91
5. Mâide Sûresi 91
6. En'âm Sûresi 92
7. A'râf Sûresi 93
8. Enfâl Sûresi 94
9. Tevbe Sûresi 95
10. Yûnus Sûresi 97
11. Yûsuf Sûresi 99
12. İbrâhim Sûresi 100
13. Hicr Sûresi 100
14. Nahl Sûresi 100
15. İsrâ Sûresi 101
16. Meryem Sûresi 102
17. Tâhâ Sûresi 103
18. Enbiyâ Sûresi 103
19. Hac Sûresi 104
20. Mü'minûn Sûresi 104
21. Nûr Sûresi 104
22. Şuarâ Sûresi 105
23. Ahzâb Sûresi 106
24. Sebe' Sûresi 106
25. Fâtır Sûresi 107
26. Yâsin Sûresi 107

27. Sâd Sûresi 108
28. Mü'min Sûresi 108
29. Fussilet Sûresi 108
30. Zuhruf Sûresi 109
31. Câsiye Sûresi 109
32. Ahkâf Sûresi 109
33. Muhammed Sûresi 109
34. Hucurât Sûresi 110
35. Necm Sûresi 111
36. Vâkıa Sûresi 111
37. Hadîd Sûresi 111
38. Mücâdele Sûresi 112
39. Teğâbün Sûresi 112
40. Talâk Sûresi 112
41. Mülk Sûresi 112
42. Cin Sûresi 113
43. Mürselât Sûresi 113
44. Mutaffifîn Sûresi 114
45. Felak Sûresi 114

SONUÇ 115

BİBLİYOGRAFYA 117

KISALTMALAR

Bkz.	bakınız
a.g.e.	adı geçen eser
a.e.	aynı eser
as	aleyhisselam
a.y.	aynı yer
cc.	celle celâlühü
c.	cilt
s.	sayfa
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
İÜ	İstanbul Üniversitesi
çev.	Çeviren
Hz.	Hazreti
vb.	ve benzeri
terc.	Tercüme eden
thk.	Tahkik eden
sav	Sallallahu Aleyhi ve Selem
ra	Radiyallahu anh
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Yay.	Yayınları, yayıncılık, yayınevi
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü

GİRİŞ

I. ÇALIŞMANIN KONUSU, TEMEL KAYNAKLARI VE AMACI

Kırâat ilmi, İslâm âlimlerinin ilgilene geldikleri en önemli ilim dallarından biri olup, İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'in hem edâsında hem de anlaşılmasında başvurulması gereken vazgeçilmez bir olgu niteliğindedir. Konumu itibariyle filizlenmeye başladığı tarihlerden itibaren birçok kimsenin odak noktası olmuş, üzerinde çok çalışılan ilim dallarından biri olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'in yedi harf üzerine indirilmiş olmasına bağlı olarak, ashabın, Kur'ân-ı Kerîm'in bazı kelime ve harflerinin seslendirilmesini çeşitli şekil ve keyfiyette nakletmeleri sebebiyle, Müslümanların kırâat vecihleri de muhtelif şekillerde olmuştur.

Bu ruhsat nedeniyle İslâm beldelerinde kurrâdan bazıları, kırâat, zabt, adalet, emanet, sika, ilim, dindarlık ve kırâat ilmiyle daha yoğun meşguliyetleri sebebiyle, diğer kırâat imamlarına nazaran, bulundukları bölgede meşhur olmuşlar, halk onları bu konuda önder saymış ve sözü edilen âlimlerden öğrendikleri bu kıratları da yine onlara nispet etmeye başlamışlardır. Kırâatların bu imamlara nispet edilmesi, onların o kırâati en çok zabteden, en çok okuyan ve okutan kimseler olmaları sebebiyledir.

Kırâat imamları tarafından Hz. Peygamber(sav)'den nakledilmiş olan sahih kırâatlar, Asr-ı Saâdet'ten günümüze kadar okunmuş ve okutula gelmiştir. Bu mütevâtir kırâatlardan biri de Basra kırâat ekolünün Ebû Amr'dan sonra ikinci büyük kârîsi, on meşhur kıraat imamının dokuzuncusu, Ya'kûb b. İshak el-Hadramî (205/820)'nin kırâatıdır.

Kırâat alanında bazı okumalar/araştırmalar yapıp bu konuda akademik çalışma yapmaya karar verdikten sonra, ülkemizde kırâat alanında özellikle de kırâat imamları üzerine yapılmış olan yüksek lisans ve doktora çalışmalarını incelemeyi düşündük. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)

Kütüphanesinde, İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğunda[1] ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi[2]'nde yapmış olduğumuz araştırmada Kırâat-ı Aşere imamlarının hemen hepsi hakkında çalışmaların gerçekleştirildiği sonucuna vardık. Bu çalışmalar içerisinde İmam Ya'kûb hakkında sadece İbrahim Uludaş tarafından 'İmam Ya'kûb ve Rivayeti' adıyla yapılmış bir yüksek lisans tezi (Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa, 2008) olduğunu gördük.

Ancak gerek danışman hocam Prof. Dr. Sıtkı Gülle, gerekse de diğer bazı hocalarımızla yaptığımız istişarede, yapılmış olan çalışmanın başlığı İmam Ya'kûb'un kırâatı olmasına rağmen çalışmada İmam Ya'kûb'un kendisine has okuyuşları değil de Hafs rivayetinden ayrılan kısımlarının verilmiş olması ve bu farklılıklar belirtilirken, temel kaynak olarak, sadece Zübdetü'l-İrfân adlı eserin kullanılması; İmam Ya'kûb kırâatının delillerinden hiç bahsedilmemiş olması nedeniyle, bu çalışmanın üzerine bu konuyu, ilmî anlamda, bir adım daha öteye götürecek bir çalışmanın yapılabileceği kanaatine vardık. Ve konusu Kırâat İmamlarından Ya'kûb'un Kırâatı, Kırâatının özellikleri ve delilleri/hüccetleri olan, bu çalışmamızı oluşturduk.

Çalışmamızı hazırlarken de çalışmamızın başlığına uygun olması için İmam Ya'kûb'un, bazı eserlerde "انفرد يعقوب", "قرأ يعقوب" veya sadece "(يع)" şeklinde ifade edilerek İmam Ya'kûb'un diğer kırâat imamlarından farklı okuduğu yerler, İbn Mihran en-Nisaburî'nin (ö. 381/991) *el-Ğaye fi'l-Kırâati'l-Aşere* (Riyad-1990); İbn Ğalbûn'un (ö. 399/1009) *et-Tezkire fi'l-Kırâati's-Semân* (Mısır-2001); Ebû Ma'şer Abdü'l-Kerîm Muhammed Kattân et-Taberî (ö. 478/1085), *et-Telhîs fi'l-Kırâati's-Semân* (Cidde-1992); İbnü'l-Fehhâm'ın (ö. 516/1123) *Müfradetü Ya'kûb* (Riyad-2007); Ebü'l-Hasan Şurayh b. Muhammed Ruaynî'nin (ö. 539) *el-Cem' ve't-Tevcîh Lima İnferade bi-Kırâati Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî el-Basrî* (Amman-2000); İbn'ül-Cezerî'nin (ö. 833/1429) *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr* (Beyrut-2002), *en-Neşr fi'l-Kırâatil-Aşr* (Beyrut-t.y.), *Tahbîrü't-Teysîr fi'l-Kırâati'l-Aşr* (Ürdün-2000);

[1] Bkz. İsmail E. Erünsal, Fatih Çardaklı, Mustafa Birol Ülker, **İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2010)**, İSAM Yayınları, İstanbul, 2012.

[2] Bkz. http://tez2.yok.gov.tr/

Abdülfettah Palûvî'nin (ö. 1252/1836) *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'ân* (İstanbul-t.y.) adlı eserleri taramak suretiyle tespit etmeye çalıştık.

İmam Ya'kûb'un kırâatının delillerini/hüccetlerini, genel itibariyle, İbn Hâleveyh (ö. 370/980), *el-Hücce fi'l-Kırâati's-Seba'*, (Beyrut-2000); Mekkî b. Ebî Talib (437/1045), *el-Keşf an Vucûhi'l-Kırâati's-Seba' ve 'İlelühâ ve Hucecüha* (Kahire-2007); Ebü'l-Hasan Şurayh b. Muhammed Ruaynî'nin (ö. 539) *el-Cem' ve't-Tevcîh Lima İnferade bi-Kırâati Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî el-Basrî* (Amman-2000); *Muhammed Salim Muhaysin, el-Muğnî fî Tevcîhi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevatira*, (Beyrut-t.y.) adlı temel eserlerden yararlanmak suretiyle tespit etmeye çalıştık.

Zikri geçen bütün bu kaynakların yanında kırâat ilmiyle alakalı dilimizde yazılmış bazı eserler, makaleler ve Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA) en fazla müracaat ettiğimiz eserler arasında olmuştur.

Bu çalışmamızın amacı, İmam Ya'kûb'un ilmî-manevî hayatı, kırâat ilmindeki yeri-önemi, eserleri, hocaları, talebeleri, râvileri ve diğer kırâat imamlarına nisbeten okuyuşunun farklı yönleri ve okuyuşunun delilleri/hüccetleri hakkında muhtelif kaynaklarda mevcut olan bilgileri etraflıca derlemek, ileride konuyla alakalı farklı çalışma yapacaklara toplu olarak sunabilmek ve çalışmalarına katkı sağlayabilmektir.

II. KIRÂAT İLMİ VE ÇEŞİTLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde Kırâat İlmi'nin tanımı, önemi, faydası, konusu, gayesi, doğuşu, gelişmesi, yayılması ve çeşitleri konularına değinilmiştir.

A. KIRÂAT İLMİ

1. **Kırâatın Tarifi**

Kırâat kelimesi (القراءة) Arap dilinde "ka-ra-e (قرأ)" fiilinden türemiş bir isimdir. Bu fiil, sözlüklerde daha çok, zamanın geçmesi, kadının adetli olması

ve/veya adetten temizlenmesi/kesilmesi, hayvanın hamile kalması ve doğurması, bir şeyi biriktirip birbirine katmak anlamlarına gelmektedir.[3]

Ayrıca Kırâat kelimesi (القراءة), "ka-ra-e (قرأ)" kökünden semâî bir masdardır. Çoğulu (القراءات) olup lugatta sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okumak, tilavet etmek ve telaffuz etmek anlamlarına gelmektedir.[4]

Aynı fiilin diğer bir semâî masdarı olan "Kur'ân (قرآن)" kelimesi sözlükte "kırâat" kelimesiyle eş anlamlı olup Kıyâmet Sûresi'nde[5] de bu anlamda kullanılmıştır.[6]

Kur'ân-ı Kerîm'de '(القراءة) kırâat' kelimesi ve çoğulu hiç geçmezken, ' (قرأ) ka-ra-e' nin fiil kipleri ve mastarları defalarca geçmektedir[7].

Kırâat kelimesi, ıstılahî manada ise birbirine yakın olmakla birlikte çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Onlardan bazıları şunlardır:

Râğıb el-İsfehânî (ö. 502/1108), kırâati "*Tertilde harf ve kelimeleri birbirine katmaya/bitiştirmeye denir.*"[8] diye tanımlarken, Ebu Şâme (ö. 665/1268) ise "*Kur'ân*

---

[3] İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, Beyrut, Dâru's-Sadr, ty., "ka-ra-e maddesi"; Nasr İsmail b. Hammad el-Farabi el-Cevherî, **es-Sıhah Tacu'l-lüga ve Sıhahi'l-Arabiyye**, Thk. Şihabüddin Ebû Amr, Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1998, "ka-ra-e maddesi"; Ebü't-Tahir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed Fîrûzâbâdî, **Kâmus Tercümesi**, İstanbul, Cemal Efendi Matbaası, 1304, "ka-ra-e maddesi".

[4] İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, "ka-ra-e maddesi"; Cevherî, es-Sıhah, "ka-ra-e maddesi"; Râğıb el-İsfehânî, **el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân**, Thk. Muhammed Halîl İytânî, Beyrut, Dârü'l-Marife 4. bs., 1426/2005, "ka-ra-e maddesi" s. 399-400; Muhammed Abdülazim Zerkânî, **Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l- Kur'ân**, İhyâu't-Tursi'l-Arabî, Beyrut, ts. C. I, s. 405; Abdülhamit Birışık, **Kırâat İlmi ve Tarihi**, Emin Yayınları, Bursa, 2004, s.15; Muhsin Demirci, **Tefsir Usûlü**, İFAV Vakfı Yay., İstanbul, 2003, s. 116; Nihat Temel, **Kırâat ve Tecvid Istılahları**, İFAV Vakfı Yay., İstanbul, 1997, s. 85; İsmail Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatların Yorum Farklarına Etkisi**, İFAV Vakfı Yay., İstanbul, 1996, s.73. Ali Osman Yüksel, **İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr**, İFAV Yay., İstanbul, 1996, s. 29; Abdullah Emin Çimen, "The Historical Background of Memorization of the Qur'ân (Hıfz)", **Journal of Intercultural and Religiou Studies**, Volume. 1, Number. 2, July, 2012, Çanakkale, s. 152.

[5] Kıyâme, 75/17.

[6] Cevherî, **es-Sıhah**, "ka-ra-e maddesi"; İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, "ka-ra-e maddesi"; Fîrûzâbâdî, **Kâmus Tercümesi**, "ka-ra-e maddesi".

[7] Âyetler için bkz. A'raf, 7/204; İsra, 17/14, 45, 182; Kıyâme, 75/17; Alak, 96/1, 3.

[8] Rağıb el-İsfehânî, **el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân**, Dar'ul-Marife, Beyrut, 2005, "ka-ra-e maddesi", s. 400.

kelimelerinin okunuş keyfiyetlerini ve ihtilaflarını nakledenine isnad ederek bilmektir."[9] şeklinde tanımlamıştır.

İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 833/1429), "*Kur'ân-ı Kerîm kelimelerinin edâ keyfiyetini ve bunların farklı okunuşlarını, râvilerine nispet etmek sûretiyle bildiren ilim dalına denir*"[10] şeklinde yapmış olduğu kırâat tanımı, kapsayıcı olmakla birlikte bir tanımda olması gereken bütün özellikleri de içermektedir. Zira kırâat hem bir obje olarak Kur'ân Kerîm'in lafızlarıyla hem de bunların edâ, ifade keyfiyetleri ve okunuş güzelliğiyle ilgilenmektedir. İbnü'l-Cezerî, nahiv, dil ve tefsir ilimlerini dışarıda bırakmaktadır. Çünkü bunlarda edâ keyfiyeti zorunlu değildir.[11]

İmam Suyûtî (ö. 849-911) ise kırâatı "*el-İtkân*" isimli meşhur usul kitabında "*Kırâat, kırâat imamlarından her birinin rivâyet ve tarikler yoluyla tercih ettiği, diğer imamlardan farklı okuyuş şekilleridir.*"[12] diye tanımlamaktadır.

Taşköprüzâde (ö. 968/1561) ise kırâatı "*Mütevâtir ihtilaf vecihleri bakımından Allah (cc) kelâmı olan Kur'ân-ı Kerîm'in nazmının şekillerinden bahseden bir ilim dalıdır.*"[13] şeklinde tanımlarken; son dönem âlimlerinden Abdülfettâh el-Kâdî (ö.1402/1982)'nin kitabına aldığı "*Kendisiyle Kur'ân kelimelerinin nasıl söyleneceğini ve edâ yollarını (tarîk) ihtilaf veya ittifak sûretlerinden biri ile ve her bir vechi nakleden kimseye nispet ederek bilmektir.*"[14] şeklindeki kırâat tanımı da bir hayli kapsamlıdır.

---

[9] Ebû Şâme Abdurrahman b. İsmail b. İbrahim, **İbrazü'l-Meâni min Hırzi'l-Emâni**, Kahire, 1981, s. 12.

[10] Ebû'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed İbn Cezerî, **Müncidü'l-Mukriîn ve Mürşidü't-Tâlibîn**, Beyrut, 1400/1980, s. 3.

[11] Birışık, **Kırâat ilmi ve Tarihi**, s. 17.

[12] Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Beyrut, 1973, C. I, s. 76; Abdülhamit Birışık, "Kırâat", **DİA**, C. XXV, s. 427.

[13] Taşköprüzâde Ebü'l-Hayr İsameddin Ahmed Efendi, **Miftahü's-Saâde ve Misbahü's-Siyâde fî Mevzûâti'l-Ulûm**, (Thk. Kamil Bekrî, Abdülvehhâb Ebü'n-Nûr), Dârü'l-Kütübi'l-Hadîse, Kâhire, 1968, C. II, s. 6.

[14] Abdülfettah el-Kâdî, **el-Büdüru'z-Zahira fi'l-Kırâati'l Aşerati'l-Mütevâtira**, Dârü'l-Kitab el-Arabî, Beyrut, 1981, s. 7.

Muhsin Demirci "Kur'ân Tarihi" adlı eserinde kırâat ilmini "*Herhangi bir kelime üzerinde med, kasr, hareke, sükûn, nokta ve i'rab bakımından meydana gelen değişiklik demektir.*"[15] diye tanımlamaktadır.

Abdurrahman Çetin ise kırâat ilmini "*Kırâat ilmi, Kur'ân-ı Kerîm'in okunuşuyla ilgili farklılıkları ve bunların kimlerden nakledildiğini bilmektir*."[16] diye tanımlamıştır.

İlahiyat Fakültesi'nde verdiği kırâat ilmi ders notlarında ise Sıtkı Gülle eski ve yeni tanımları aktardıktan sonra, sahabelere veya başkalarına isnat edilen ilâve nitelikli metinleri "kırâat" olarak nitelendirmeyi bir yanılgı sayar ve kırâatın elimizdeki metnin seslendirilmesi hususundaki farklılıkları yansıtan bir terim olduğunu belirterek şu şekilde bir tanım yapmayı uygun görür: "*Kırâat, kırâat imamlarının Kur'ân-ı Kerîm'in metnini, senetlere dayalı olarak hece harfleri ile kelimelerin farklı konumlardaki özelliklerine ve klâsik Arapça'nın dil mantığına göre seslendirmeleridir.*"[17]

Yukarıda zikri geçen tanımlardan da anlaşılacağı üzere, mütevâtir kırâatları temsil eden imamların Kur'ân kelimelerinde okuyuş karakterini oluşturan farklılıkları mevcuttur. İşte imamlar bu okuyuş özellikleriyle birbirinden ayrılır ve bilinirler. Meselâ, Verş (ö. 197/812) rivâyeti ile Nâfî (ö. 169/785) kırâatı denilince, onun kırâat vecihlerini teşkil eden medd-i muttasıl ve munfasılları beş elif, medd-i bedeli tûl, tevassut ve kasr ile okuyuşu, nakl-i hareke, râ-ı terkîk ve lâm-ı tağlîz yapısı, şartlı sıla, taklîl ve imâle ile kırâat gibi özellikler akla gelmektedir.[18]

---

[15] Muhsin Demirci, **Kur'ân Tarihi**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 161-162.

[16] Abdurrahman Çetin, **Kur'ân-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatlar**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 195.

[17] Muhammed İsa Yüksek, "İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Arapça ve Osmanlıca Kırâat Yazmaları", İ.Ü. SBE, basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2009, s. 4.

[18] İsmail Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatların Yorum Farklılıklarına Etkisi**, İFAV Yay., İstanbul, 1996, s. 73.

2. Kırâat İlminin Önemi ve Faydası

İlimlerin kıymet ve değeri, "*Şerefü'l-Mekâni bi'l-Mekîn*" sözünün de işaret ettiği gibi öncelikle ilimlerin meşgul oldukları sâhâlar itibariyledir. İkincisi de, yeryüzünde o ilme olan mutlak ve şiddetli ihtiyaçtan neş'et etmiştir.[19]

Kırâatların, Kur'ân'ın anlaşılmasında önemli rolü olmuştur. Bazı müphem kelime ve ifadeler, kırâat ilmi sayesinde vuzûha kavuşmuştur. Bu hususa işaret olmak üzere Tabiûn'dan Mücahid b. Cebr (ö. 103/721)'in şu sözü çok manidardır: "*Abdullah b. Abbas'a sorular sormadan önce Abdullah b. Mes'ûd kırâatını okumuş olsaydım, ona sorduğum meselelerin çoğunda soru sormaya ihtiyaç duymazdım.*"[20]

Kırâatlar, Kur'ân-ı Kerîm'in muhafazasında Müslümanlar'ın ne kadar titiz ve gayretli olduklarının da bir göstergesidir. Çünkü Müslümanlar kitaplarını hareke hareke, harf harf, kelime kelime, âyet âyet, sûre sûre en ince detayına kadar incelemişlerdir. Her bir harfin nasıl okunması gerektiğini, kelimelerin imla şekillerini ve telaffuzlarını, med ölçülerini, imâle, teshil, işmam vb. en ince ayrıntılarına varıncaya kadar tespit etmişler, bu konuda müstakil yüzlerce eser yazmışlar ve ayrıca şifahi olarak nesilden nesile uygulamalı bir şekilde birbirlerine aktarmışlardır. Her bir asırda binlerce insan sırf bu işle meşgul olmuştur. Şu anda, yeryüzünde aslı bozulmamış bir tek mukaddes kitap var ise bunun müsebbibi de Yüce Allah(cc)'ın "*Kur'ân'ı biz indirdik. Onun koruyucusu da elbet biziz!*"[21] buyruğu tecellisince, işte yüzyıllardan beri taviz verilmeden yürütülen bu çalışmalardır.[22]

Kırâatların diğer bir faydası da Arap Dili ve Edebiyatı'na olan katkısıdır. Kur'ân'ı Kerîm sayesinde Arapça hem mükemmel bir dil haline gelmiş hem de zaman içinde yozlaşıp bozulmaktan korunmuştur. Bu vesileyle Arapça, Arap olmayan Müslümanların da öğrendiği uluslararası bir dil seviyesine yükselmiştir. Kırâatlar sayesinde ise birçok Arap lehçe ve şivesi korunmuş, yaşatılmış, Araplar

---

[19] Yüksel, **İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr**, s. 33.

[20] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 215. Burada ki 'Abdullah b. Mes'ûd'un Kırâatı' sözünden maksat, bu sahabînin on kırâat arasında bulunmayan ve tefsir kabilinden nakledilmiş olan bilgiler olarak değerlendirmek gerekir. Bkz. a.y. 69 numaralı dipnot.

[21] Hicr, 15/9.

[22] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 215-216.

arasında yaygınlaşmış ve bu sayede Arapça'nın zenginliği daha da artmıştır. Ayrıca; Kırâat ilminin, başta Arap Dili, Tefsir ve Fıkıh olmak üzere, Hadis ve Tasavvuf ilimleriyle de yakından alakası vardır.

Celâleddîn es-Suyûtî (ö.849-911), İtkân adlı meşhur usul kitabında, bir müfessirin bilmesi gereken ilimleri serdederken, ashâb-ı kirâmın farklı kırâatlarını bilmek gerektiğini, farklı tefsir ve te'villerin de çoğu zaman sahabîlerin Kur'ân-ı Kerîm'i farklı okuyuşlardan kaynaklandığını ifade etmektedir.[23]

Kırâatların tefsir ilmine olan etkisi bağlamında, fakihlerin genel kanaatları şudur ki; üzerinde icma olan yedi veya on kırâattan herhangi birinde bulunan bir okuyuşla fıkhî bir meselenin temellendirilmesinde sakınca yoktur. Mesela, Nisâ Sûresi 43. âyetinde geçen " لاَمَسْتُمُ النسآءَ " lafzının " لَمَسْتم النسآءَ "[24] şeklinde ve Bakara Sûresi 222. âyetinde geçen " يَطْهُرْن " lafzının " يَطَّهّرْنَ " şeklinde okunabilmesi, anlamı değiştirmekte ve farklı iki fıkhî sonuç ortaya çıkarmaktadır.[25]

Kur'ân kelimelerinin okunuş keyfiyetlerini incelemesinden dolayı kırâat ilminin konusu, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bu ilim sayesinde; Kur'ân kelimeleri tahrif ve tağyirden korunur, kırâat imamlarından her birinin okuyuş şekli bilinir ve kırâat vecihlerini birbirinden ayırma imkânı elde edilir.[26]

Ayrıca kırâat ilminin faydalarını maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kur'ânî kelimeleri telaffuz ederken yanlış yapmamak.
2. Kelimeleri tahrif ve tağyirden korumak.
3. Kırâat imamlardan her birinin nasıl okuduğunu bilmek.
4. Kırâat vecihleri olarak okunan okuyuşlardan hangisinin Kur'ânî olup olmadığını ayırt edebilmek.
5. Kur'ân'ı okuyabilme konusunda Müslümanlar'a kolaylık getirmek.

---

[23] Suyûtî, **İtkân**, C. IV, s. 193.

[24] Hamza, Kisâî ve Halef "لَمَسْتم " şeklinde okur. Bkz. eş-Şeyh Hamid b. Abdilfettâh Palûvî, **Zübdetü'l-İrfân**, Asitâne Yay. İstanbul, ty., s. 47.

[25] Yunus Vehbi Yavuz, "Hayız" **DİA**, İstanbul, 1998, C. XVII, s. 51-53.

[26] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 195.

6. Tefsir, Fıkıh, Kelâm vs. ilim dalı bilginlerinin, her bir kırâat imamının kırâatından, diğer imamların kırâatında bulunmayan bir mânâ/hüküm çıkarabilmesi.
7. Böylece kırâat vecihlerinin hükümler koyma hususunda fukahâya, (yorum yapma noktasında müfessire vs.) kaynak (hüccet) olması.
8. Lafız tekrar edilmeksizin, her okuyuşun, şer'î bir hükme delâletini sağlamak. Meselâ, "..وَاَرْجُلَكُم.."[27] kelimesindeki lâm harfinin mansub (üstün harekeli) ve mecrur (esre harekeli) olarak okunmasıyla, "..اَنْفُسِكُم.."[28] kelimesindeki fe harfinin, enfisikum ve enfesikum şeklinde, fetha ve kesre ile okunmaları durumunda olduğu gibi.
9. Farzı muhal, Kırâat ilmi olmamış olsaydı; Kurân'ı Kerîm'in mütevâtir kırâatlarından bir kısmının kaybolması ihtimali baş gösterebileceği gibi bu kırâatlara dayanan hükümler ve Kurân'ı Kerîm'in tefsîri de anlaşılmaz hale gelecek ve mütevâtir kırâatları huccet kabul eden fıkhî konuların da dayanakları kaybolmuş olacaktır. İşte Kırâat ilmi bütün bu kötü sonuçları önlemektedir.[29]

3. Kırâat İlminin Konusu

Bütün Kur'ân ilimlerinde (ulûmu'l-Kur'ân) her bir ilim, Kur'ân'ın bir yönünü ele aldığı gibi, Kırâat ilmi de Kur'ân kelimelerinin telaffuzlarındaki değişim ve edâlarının (icrâ) keyfiyetini inceler.[30]

Kırâat İlminin konusu, Kur'ân-ı Kerîm'in inzal buyruluşuna uygun tilâvet şekilleridir.[31] Bir başka ifadeyle, Kur'ân-ı Kerîm'in kelimeleri üzerinde vuku bulan değişik okuyuşlardır; idğam, tahfîf, teşdîd, med, kasr ve nakl gibi vecihler yanında, meşhur kırâat imamlarının, kelimât-ı kur'âniyyede yaptıkları hazf ve isbat, tahrik ve

[27] Mâide, 5/6.

[28] Tevbe, 9/128.

[29] Yüksel, **İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr**, s. 116.

[30] İsmail Karaçam, "Kırâatların İntikali" (Tebliğ), **Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-IV**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002, s. 290.

[31] Sirâceddîn Öztoprak, **Kur'ân Kıraâtı (Kıraâtı Aşere)**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2005, s. 36.

teskin, fasl ve vasl gibi vahye müstenid ve tevâtüren gelen edâ keyfiyetleri Kırâat İlminin konusunu teşkil eder.[32]

4. Kırâat İlminin Gayesi

Kırâat ilmini okumak ve okutmanın gayesi, mütevatir olan kırâat ihtilaflarını (çeşitlerini) zabt edebilme melekesini kazandırmaktır.[33] Yani, kırâat imamlarından her birinin Kur'ân-ı Kerîm'den bir parça olarak okuduklarını bildirmektir.[34]

5. Kırâat İlminin Doğuşu

İnsanlık âlemi yaratıldığından beri Rabbimiz (cc), her zaman kolaylıklar ihsân etmek sûretiyle rahmetini ve merhametini biz kullarından esirgememiştir. Özellikle de İslâm dininin bütün alanlarında bu hususu rahatlıkla görebilmekteyiz. Yüce Kitabımızın okunması ve anlaşılması bağlamında düşündüğümüz zaman, dinimizin bir alanını oluşturan kırâat ilminde de bu kolaylığı, rahmeti ve merhameti görmekteyiz.

Tam da bu noktada Kırâat ilminin doğuşuyla da alakalı olan Kur'ân-ı Kerîm'in seslendirilmesi konusunda 'Yedi Harf' meselesini ele almak da fayda görüyoruz.

Biz burada, söz konusu yedi harf meselesinin kırâat ilmini yakından ilgilendiren yönünü tespit edebilmek ve konunun ehemmiyetinin anlaşılmasını sağlamak için örnek hadis-i şeriflerden birkaçını da zikrederek konuyu özet olarak ele almaya çalışacağız.

Bu konuyla ilgili hadîs-i şeriflerden birkaç tanesi şöyledir:

Ömer ibnü'l-Hattâb şöyle söylemiştir: Rasûlullah(sav)'ın sağlığında, Hişâm b. Hakîm'in Furkan Sûresi'ni okuduğunu işittim. Hişâm bu sûreyi Rasûlullah(sav)'ın

---

[32] Mehmet Adıgüzel, **İmam Nâfi' ve Kırâatının Özellikleri: Kalun ve Verş Rivayetleriyle Gelen Muhtelif Vecihler ve Hüccetleri**, y.y., Erzurum, 1993, s. 10.

[33] Karaçam, "Kırâatların İntikali" (Tebliğ), **Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-IV**, s. 290.

[34] Yüksel, **İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr**, s. 115.

bana okutmadığı bir şekilde okuyordu. Az kalsın namazda üzerine atılacaktım; fakat selam verinceye kadar sabrettim. Selam verince yakasından tuttum ve:

-Bu sureyi sana bu şekilde kim okuttu? diye sordum. Hişâm:

-Rasûlullah (sav) okuttu, dedi.

-Yalan söyledin; çünkü Rasûlullah (sav) bana bu sureyi, senin okuduğundan başka bir şekilde okuttu, dedim. Ve yakasından tutarak Peygamber(sav)'in yanına götürdüm.

-Ya Rasûlallah! Şunun Furkan Sûresi'ni bana okuttuğunuzdan farklı bir şekilde okuduğunu işittim, dedim. Peygamber (sav) bana:

-Hişâm'ın yakasını bırak, buyurdu. Ona da:

-Ey Hişam, oku! diye emretti. O da kendisinden duyduğum şekilde okudu. Bunun üzerine Resûlullah (sav):

-Böyle nazil oldu, buyurdu. Sonra bana:

-Ey Ömer, oku! diye emretti. Ben de onun bana okuttuğu gibi okudum.

-Böylece nazil oldu; " إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ أُنْزِلَ عَلٰى سَبْعَةِ أَحْرُفٍ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ " "Şüphesiz ki bu Kur'ân, yedi harf üzere indirilmiştir, ondan kolayınıza geleni okuyun." buyurdu.[35]

Übey b. Ka'b'ın rivayet ettiğine göre;

---

[35] Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhâri, **el-Câmiü's-Sahih**, Thk. Mustafa Dib el-Buğa, Dımaşk, Dâru İbn Kesîr, 1993, Fedâilü'l-Kur'ân, 5; Tevhid, 53; Mürteddûn, 9; Husûmât 4; Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyri en-Nisabûri, el-Câmiü's-Sahih, şerh: Muhiddin en-Nevevî, Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 1999, Salâtü'l-Müsâfirîn, 270; Ebu Davud Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistanî, Kitâbü's-Sünen, Thk. Muhammed Avvame, Cidde, Dâru'l-Kıble li's-Sekâfeti İslâmiyye, 1998, Vitr, 22; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi et-Tirmizî, **Sünenü't-Tirmizi**, Thk. Ahmed Muhammed Şakir, Kahire, Mustafa el-Babi el-Halebi, 1937, Kırâat, 11; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb en-Nesâî, **Sünenü'n-Nesâî**, haz. Abdülfettah Ebû Ğudde, Beyrut, Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1988, İftitah, 37. Detaylı bilgi için ayrıca bkz. İsmail Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2008, s. 96-102; İsmail Karaçam, **Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati**, s. 44-52; Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 39-100; Muhsin Demirci, **Kur'ân Tarihi**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 174-176; Birışık, **Kırâat İlmi ve Tarihi**, s. 54-61; Hayrettin Öztürk, **Ebedî Mûcize Kur'ân: Yazılması ve Toplanması**, Erkam Matbaacılık, İstanbul, 2002, s. 252-267; Mehmet Ünal, **Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü**, Fecr Yayınları, Ankara, 2005, s. 65-80;

Hz. Peygamber (sav) Gifaroğulları göleti yanında iken, Cebrail (as) kendisine geldi:

- "Allah (cc) sana Kur'ân'ı ümmetine bir harf üzere okutmanı emrediyor." dedi. Bunun üzerine Efendimiz (sav):

- "Allah(cc)'tan mağfiret dilerim ümmetimin buna gücü yetmez." buyurdu. Sonra Cebrail (as) ikinci defa geldi ve:

- "Allah (cc) sana Kur'ân'ı ümmetine iki harf üzere okutmanı emrediyor." dedi. Rasûlullah (sav) yine:

- "Allah(cc)'tan af ve mağfiret dilerim ümmetimin buna gücü yetmez." buyurdu. Sonra Cebrail (as) üçüncü defa geldi ve:

- "Allah (cc) sana Kur'ân'ı ümmetine üç harf üzere okutmanı emrediyor." dedi. Hz. Peygamber (sav) yine aynı şekilde karşılık verince Cebrail (as) dördüncü kez geldi ve:

  "Allah (cc) sana Kur'ân'ı ümmetine yedi harf üzere okutmanı emrediyor; hangi harf üzere okurlarsa doğru okumuş olurlar." dedi.[36]

Diğer bir rivâyette Übey b. Ka'b şöyle demiştir:

Rasûlullah (sav) bana bir sûreyi okuttu. Bir defasında ben mescitte oturuyordum. Bir kimsenin benim okuduğumdan başka türlü okuduğunu işittim. Ona:

-"Sana bu sureyi kim okuttu?" dedim.

-"Resûlullah (sav)" diye cevap verdi.

-"Benden ayrılma; Rasûlallah (sav)'a gideceğiz." dedim ve onu Hz. Peygamber (sav)'e götürdüm:

[36] Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 274; Nesâî, İftitah, 37; Ahmed b. Hambel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani, el-Müsned, Beyrut, Dâru's-Sadr, t.s., s.127, 128, 129.

-“Ya Rasûlallah! Bu adam bana öğrettiğin sûreyi başka türlü okuyor.” dedim. Peygamber (s.a.v.):

-“Ey Übey oku!” buyurdular. Ben de okudum. Rasûlullah (sav) bana, “Güzel okudun.” dedi. Sonra o adama:

-“Oku!” dedi. O da benden farklı okudu. Ona da:

-“Güzel okudun.” buyurdu ve devam etti:

-“Ey Übey Kur’ân yedi harf üzere indirilmiştir, hepsi şâfidir, kâfidir.”[37]

Übey b. Ka’b’dan gelen diğer bir rivâyet ise şöyledir:

“Kur’ân yedi harf üzere indirilmiştir.”[38]

Kur’ân-ı Kerîm’in “Yedi Harf” üzere indirildiği konusunda zikredilen hadîs-i şerifler çerçevesinde yedi harfin sübutu ile alakalı herhangi bir sorun bulunmadığını, Hz. Peygamber (sav) döneminde; Kur’ân-ı Kerîm’in bazı âyetlerinin farklı şekillerde okunduğunu ve bu farklı okuyuşların bizzat onun öğretim ve talimatıyla olduğunu görmekteyiz.

Ancak konuyla ilgili dikkat çeken ayrıntı, yedi harfin ne demek olduğunun, Hz. Peygamber (sav) tarafından açıklanmamış olması veya açıklanmaya ihtiyaç duyulmamasıdır. Hadis kaynaklarında nakledilen rivayetlerin hiç birinde sahâbenin Hz. Peygamber(sav)’e bu konuda bir soru sorduğuna rastlanmamaktadır.

Bu yedi harften maksat nedir? İslâm âlimleri bu yedi harf üzerinde ihtilaf etmiş ve birçok yorumlar yapmışlardır. Bu kelimenin kırka yakın manaya muhtemel olduğu ileri sürülmüştür.[39]

---

[37] **Nesâî**, İftitah, 38; Ayrıca bkz. Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 46.

[38] **Nesâî**, İftitah, 38; Ahmed b. Hambel, **Müsned**, C. V, s. 114; Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir et-Taberî, **Câmiü’l-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân**, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Riyad, Dâru Âlemi’l-Kütüb, 2003, C. I, s. 31; Ayrıca bkz. Emin Aşıkkutlu, “Kırâat İlminin Temellendirilmesinde Ahruf-ü Seb’a Hadisleri (Tahric, Tahlil ve Değerlendirme)” **Kur’ân ve Tefsir Arştırmaları IV**. (Kırâat Sempozyumu), s. 53.

Ancak İmâm-ı Cezerî bu mevzuda serdedilen görüşlerin sıhhatli olmadığını, Hişâm hadisi ve diğer hadislerde görüldüğü gibi sahabenin ihtilafa düşüp Hz. Peygamber(sav)'e gitmelerinin, tefsîr, ahkâm vb. ihtilaflardan olmayıp, Kur'ân-ı Kerîm'in harflerinin okunuşundaki ihtilaftan olduğunu, bu konuda kendisini tatmin edecek bir fikir kapısı açması için Cenab-ı Hakka iltica edip otuz küsur sene kırâatlerin sahihini, şâzzını, zayıf ve münkerini araştırarak beklediğini ve sonunda yedi harfin yedi vecih ihtilafı olduğuna kanaat getirdiğini belirtir.[40]

Yukarıda rivayet ettiğimiz farklı farklı hadis-i şerifleri göz önünde bulundurduğumuz zaman şöyle bir sonuç elde edebiliriz: Efendimiz(sav) ashabı arasında yaşlılar, küçük erkek ve kız çocukları, köle ve cariyeler, okuma yazma bilmeyenlerin vs. varlığını düşünerek, onların Kur'ân okurken yapabilecekleri muhtemel hatalar karşısında sorumlu olmamalarını, güçleri nispetinde okumalarına izin verilmesini, en üstün edebî bir dil ve üslupla indirilmiş Kur'ân'ı okumanın kolaylaştırılmasını Allah (cc)'tan niyaz etmiştir. Allah (cc) da Efendimiz (sav)'in duasını kabul etmiştir. Efendimiz (sav) insanlara Kur'ân'ı dosdoğru bir şekilde öğretmiştir. Ancak onları, bölgesel şivelerini terke zorlamamıştır. Onlar da Efendimiz (sav)'den öğrendiklerini okumaya ve bilmeyenlere öğretmeye çalışmışlardır. Fakat az sayıda sahabi, zaman zaman aralarındaki şive farklılıklarını görünce, meseleyi Efendimiz (sav)'e arzetmişlerdir. O da, yedi harf gerçeğini bildirerek, Kur'ân'ın kırâatı noktasında kolaylık ve genişlik tanındığını; bununla birlikte kolaylarına geldiği şekilde okumaya devam etmelerini buyurmuştur. Ancak, manayı bozucu hatalardan kaçınmalarını da tenbih etmiştir. İşte ilgili hadislerin özü budur.[41]

---

[39] İsmail Karaçam, **Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri**, İFAV Yayınları, İstanbul, 2005, s. 23.

[40] Suyûtî, **İtkân**, C. I, s. 57.

[41] Detaylı bilgi için bkz. Sıtkı Gülle, "Taberî'nin Tefsiri'ndeki Kırâat Değerlendirmeleri", **İ. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 9, Yıl: 2004, İstanbul, s. 73-75; Abdurrahman Çetin, **Kırâatların Tefsire Etkisi**, Marifet Yayınları, İstanbul, 2001, s. 55.

Sahîh kırâatların menşeinin Hz. Peygamber (sav) olduğunda şüphe yoktur. Çünkü Hz. Peygamber(sav), Cebrâîl (as)'den öğrendiği şekilde ümmetine tebliğ ediyordu.[42]

Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Ebu Bekr (ra) zamanında bir nüsha halinde toplanmış ve Hz. Osman (ra) dönemine kadar bu şekilde kalmıştır. Hz. Osman (ra) kendi döneminde müslümanlar arasında kırâat farklılıkları çıkması sebebiyle bir komisyon oluşturmuş ve Kureyş lehçesi esas alınarak "*İmâm Nüsha*"yı istinsah ettirmiştir.[43] Ve bu nüshaları, ehil kimselerle birlikte bazı önemli yerlere göndermiştir.[44] Bu beldelere gönderilen kâriler, gönderildikleri beldelerdeki insanlara Kur'ân-ı Kerîm'in kırâatını öğretmiş ve böylece bu ilim nesilden nesile aktarılmıştır.[45]

Hz. Osman (ra), mushafları çoğaltınca, birçokları muhâlif kırâatları terketmek zorunda kaldılar. Sadece İmâm Nüsha'nın hattına uyan, tevâtürle sabit olan, sahîh kırâatları okumaya devam ettiler. İşte okunması konusunda cevaz verilmiş olan kırâatlar da bunlardır.[46]

Sonuç olarak şunu diyebiliriz: Kırâat İlmi, Hz. Peygamber (sav)'in duâsı neticesinde Allah Teâlâ'nın farklı kırâatlara izin vermesiyle başlamış, bu durum Hz. Osman (ra)'ın İmâm Nüsha'yı istinsah ettirip çoğaltmasıyla devam etmiştir. Kırâat ilminin doğuşu bu şekilde gerçekleşmiştir. Bundan sonra kırâat ilmi için artık gelişme/sistemleşme dönemi başlamıştır.

6. Kırâat İlminin Gelişmesi

Nüshaların çoğaltılmasıyla birlikte farklı farklı beldelere gönderilen hâfız kâriler, bulundukları yerlerdeki insanlara kendi kırâatlarını öğrettiler. Bu işte ehil olmayan kişilerin de bu işe girişmesi sonucunda sahih olmayan kırâatlar ortaya çıkmaya başladı. Bu nedenle ümmetin kırâat ilminde üstad olan âlimleri harekete

---

[42] Necâti Tetik**, Başlangıçtan 9. Hicrî Asra Kadar Kırâat İlminin Talimi**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990, s. 72.
[43] Ebû'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed İbn Cezerî, **Neşr**, Mısır, ts., C. I, s. 9.
[44] Zerkânî, **Menâhilü'l-İrfân,** C. I, s. 407.
[45] İbn Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 8.
[46] Suat Yıldırım, **Anahatlarıyla Kur'ân'ı-Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 65-66.

geçti. Büyük gayretler sarf ederek sahîh olan kırâatlarla sahih olmayanını birbirinden ayırarak kırâat vecihlerini ve rivâyetleri tespit ettiler. Belirlemiş oldukları usûl ve tercih ettikleri esaslara dayanarak kırâatları sıhhatlarına göre meşhûr, şâz, sahîh vs. kırâatlar diye ayırdılar.[47]

Kaynaklarda kırâatların zabtına özen gösterilmeye başlanan tarih olarak, hicri 1. asırda tâbiîn devrinin sonları gösterilmektedir.[48]

Hicri II. asrın başlarında, Müslümanların, imamlardan bazılarının kırâatlarını tercih etmeye başlamasıyla da bu "*Yedi Kırâat*" tâbiri meşhur olmaya başlamıştır.[49] Mekke'de Abdullah b. Kesîr (ö. 120/737)'in kırâatı, Medine'de Nâfi (ö. 169/785)'in kırâatı, Şam'da İbn Âmir (ö. 118/736)'in kırâatı, Basra'da Ebû Amr (ö. 154/770) ve Ya'kûb (ö. 205/820)'un kırâatları, Kûfe'de Hamza (ö. 188/803) ve Âsım (ö. 127/744)'ın kırâatları meşhur olmuştur.[50]

Kırâat ilmine dair yazılan ilk eserlerde, yapılan rivayet ve kırâat ilmi çalışmalarına bakıldığında, kırâatların sayısının otuzu aştığı görülmektedir. Nitekim Ebu Ubeyd el-Kâsım b. Sellam (ö. 224/838)'ın, otuz iki kırâata, Ebu İshak İsmail b. İshak el-Cehdamî (ö. 282/936) ve İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/923)'nin çalışmalarında yirmi kırâata yer verdikleri belirtilmiştir.[51]

Sayıları bir hayli fazla olan kurrâlardan sadece yedisinin öne çıkması ise H. 3. yüzyılda kırâatları yedi ile sınırlayan, kırâat ilmi tarihinde bir dönüm noktası olan, Ebû Bekr b. Mücahid (ö. 324/936)'in es-Seb'a fi'l-Kırâa[52] isimli eserinden sonra olmuştur.[53]

---

[47] İbn Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 9; Zerkânî, **Menâhil**, C. I, s. 407.

[48] Mustafa Sadık er-Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân ve'l-Belagatü'n-Nebeviyye**, Thk. Muhammed Saîd Uryan, el-Mektebetü't-Ticareti'l-Kübra, Kahire, 1961, s. 51.

[49] Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 52; Subhi es-Salih, **Mebahis fî Ulumi'l-Kur'ân**, 5. bs., Beyrut, Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, t.y., s. 281.

[50] Zerkeşî, **el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'ân** (nşr. Yusuf Abdurahman Mar'aşli vd.), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1415-1994, C. I, s. 327.

[51] Birışık, **Kırâat İlmi ve Tarihi**, s. 87.

[52] Zerkeşî, **Burhan**, C. I, s. 327-330.

[53] Ünal, **Kırâat Farklılıklarının Rolü**, 33.

İbn Mücahid (ö. 324/936)'in eserinde kaydettiği yedi imamdan İbn Âmir (ö. 118/736) ve Ebu Amr (ö. 154/771) dışında Arap bulunmamaktadır.[54] Ayrıca bu yedi imamdan Ali b. Hamza el-Kisâî (ö. 187/803), kendilerine teveccüh gösterilen kırâat uzmanlarından biri olan Ya'kûb (ö. 205/820)'un isminin yerine tercih edilmiştir.[55]

Ayrıca yedi imamdan yedincisi Ya'kûb el-Hadramî (ö. 205/820) iken, onun yerine Kisâî (ö. 189/804)'yi getiren de Ebû Bekr b. Mücâhid'dir.[56]

Ebû Bekr b. Mücâhid'in ardından, onun bu tasnîfi kabul görmüştür. Ancak Beğavî (ö. 516/1122) gibi muhakkik ilim adamlarından bazıları bu Yedi İmam'a Ya'kûb el-Hadramî (ö. 205/820)'yi, Halef b. Hişâm b. Sâ'leb (ö. 229/843)'i, Ebu Ca'fer Yezîd b. Ka'ka' (ö. 130/747)'yı eklemişlerdir.[57]

Zikri geçen bu yedi kırâatın doğruluğu hususunda ümmet icmâ halindedir.[58] Yedi imamla yedi harfin hiçbir ilişkisi yoktur. Tesadüfî bir benzerliktir.[59]

Kırâatlar hakkında ilmî çalışmalar geliştikçe, on kırâat âlimine dört kırâat âlimi daha eklenmiş, böylece sayıları on dörde ulaşmıştır. Bu kırâat âlimleri de; Hasan Basrî (ö. 110/728), İbn Muhaysın (ö. 123/740), Yahya b. Mübarek el-Yezîdî (ö. 202/817) ve Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ahmed eş-Şenbûzî (ö. 388/998)'dir.[60]

İbn Mücâhid (ö. 324/936) ile başlayan kırâatı seb'a anlayışının yaygınlık kazanması, sahih kırâatların kırâat-ı seb'adan ibaret olduğu ve Hz. Peygamber (sav)'in, "Kur'ân yedi harf üzere nazil oldu" meâlindeki hadisinde geçen 'yedi harf' ile de aynı şeyin kastedildiği gibi bir anlayışın ortaya çıkması, bu sebeple kendisinden önce yazılan ve sekiz, on, on bir, on iki, on üç kırâati ihtiva eden eserlere ilgi gösterilmemesi karşısında İbnü'l-Cezerî, sahih kırâatlardan oluştuğuna inandığı aşere konusunu ciddi şekilde ele almıştır. Bu bağlamda önce *en-Neşr fi'l-*

[54] Zerkeşî, **Burhan**, C. I, s. 327.
[55] Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 52.
[56] Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 52.
[57] Zerkeşî, **Burhan**, C. I, s. 330.
[58] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 94.
[59] Suyûtî, **İtkân**, Beyrut, 1973, C. I, s. 80.
[60] Subhi Salih, **Mebahis fî Ulumi'l-Kur'ân**, s. 250.

Kırâati'l-Aşr adlı eserini ele almış, ardından onu *Tayyibetü'n-neşr* ile manzum hale getirmiş, daha sonra da *Takribü'n-Neşr fi'l-kırâati'l-aşr* adıyla eserini ihtisar etmiştir.[61]

İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1430), Şâtıbî (ö. 590/1194)'nin *Hırzü'l-Emânî* adlı manzumesindeki yedi kırâatı ona tamamlamak üzere *ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Kırâati's-Selâseti'l-Mütemmime li'l-Aşere'*yı nazmetmiş, ardından Ebû Amr ed-Dânî (ö. 444/1053)'nin *et-Teysîr*'ine, Ebû Ca'fer el-Kârî (ö. 130/747), Ya'kûb el-Hadramî (ö. 205/820) ve Halef b. Hişâm (ö. 229/843)'ın kırâatlarını da ilâve etmek suretiyle *Tahbîrü't-Teysîr fî Kırâati'l-Eimmeti'l-Aşere* adlı eserini meydana getirmiştir.[62]

7. Kırâat İlminin Yayılması

Kırâat ilmi yazıya geçirilinceye kadar bu ilmin âlimleri, kırâat ilmini fasılasız olarak semâ' yoluyla birbirlerine nakletmişlerdir. Bütün İslâm dünyasında İslâm âlimleri kırâat ilmine büyük önem vermişler ve bu konuda birçok eser meydana getirmişlerdir.[63]

Kırâat ilmi sahasında ilk eser yazan Kâsım b. Sellâm (ö. 224/828)'dır. Ondan sonra Ebû Hâtim es-Sicistânî (ö. 255/868) ve İbn Cerir et-Taberî (ö. 310/922) dir.[64] İslâm âlimleri tarafından bu ve benzeri eserler yazılmaya başlandıkları zaman, "*Yedi Kırâat*" tâbiri İslâm âleminde şöhret bulmamış,[65] daha önce de ifade ettiğimiz gibi Ebû Bekr b. Mücâhid (ö. 324/935) kırâatları yediye tahsis ettikten sonra bu tahsis meşhur olmaya başlamıştır.

Kaynaklarda, Şam'a kırâat ilminin, ashabtan Ebu'd-Derdâ (ö. 32/652) vasıtasıyla girdiği, ondan sonra da onun yerine geçen İbn Âmir (ö. 118/736) ile devam ettiği zikredilmiştir.[66]

---

[61] Tayyar Altıkulaç, "İbn Cezerî", İstanbul, **DİA**, 1999, C. XX, s. 553.

[62] Tayyar Altıkulaç, a.y, C. XX, s. 553.

[63] İbn Haldun, **Mukaddime**, terc. Zâkir Kadir Ugan, Ankara, 1954, C. II, s. 498-501.

[64] Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 52.

[65] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 93.

[66] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 95. (Ahmed Hilmi, Sırat-ı Müstakim Mec., Ravzatü'l-Kurrâ, C. VI, sayı: 147, s. 267).

Mağrib ve Endülüs'e ise kırâat ilmi Ebû Ömer Muhammed b. Abdillah et-Talamnekî (ö. 429/1037) tarafından hicri IV. yüzyılın sonralarına doğru girmiştir. Bu zâttan sonra, kırâat ilminde büyük şöhrete kavuşmuş "et-*Teysîr*" isimli eserin sahibi, Ebû Amr Osman b. Said ed-Dânî (ö. 444/1052) gelmektedir.[67]

İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1430)'nin seyahatlerinin etkisiyle de Mısır, Osmanlı Coğrafyası, Orta Asya ve İran'a kırâat talimi ulaşmıştır.[68]

İbnü'l-Cezerî'nin 798/1395 tarihinde Bursa'ya gelişi ve orada "*en-Neşr, Tayyibe ve et-Tahbîr*" adlı eserlerini telif etmesi, Türk dünyasında kırâat tarihi açısından önemli bir gelişmedir.[69]

B. KIRÂAT ÇEŞİTLERİ

Kıraat çeşitlerine geçmeden önce bu ilimde gerekli disipline işaret etmek yerinde olacaktır:

Kırâatlarda asıl olan "nakil"dir. Nakle itibar etmek için de bunun güvenilir olması gerekir. Kırâatların belirli bir düzen ve disiplin dâhilinde korunup nakledilmesi gayesiyle başlangıçtan beri bu konu üzerinde hassasiyetle durulmuş ve tıpkı hadis ilminde olduğu gibi nakledilen kırâatlar sened zinciriyle birlikte nakledilmiştir. Yine aynı şekilde Kur'ân okuyup ezberleyen herhangi bir öğrenciye verilen icâzetnâme de, hocasıyla birlikte, hocasının hocası, onunda hocası taki Hz. Peygamber(sav)'e ulaşıncaya kadar isim isim kaydedilmiştir.[70]

Yukarıda zikredilen disiplinlerin yanında kırâat ilminin sıhhat kriterlerini şöyle sıralayabiliriz:

1) Kırâat, sahih ve muttasıl bir senedle Hz. Peygamber(sav)'e ulaşmalıdır.
2) Kırâat, Hz. Osman(ra)'ın çoğalttığı mushaflardan birinin resmî hattına uygun olmalıdır.

---

[67] İbn Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 34.

[68] Birışık, **Kırâat İlmi ve Tarihi**, s. 92.

[69] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 95-96.

[70] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 207.

3) Kırâat bir vecihle de olsa, Arapça gramerine uygun olmalıdır.[71]

Üçüncü şart olan 'Kırâatın Arap gramerine uygun olması' şartını Abdurrahman Çetin uzun uzadıya eleştirmekte kendine göre deliller serdetmektedir.[72] Çetin'in bu eleştirisinin yanı sıra İslam âlimlerinin, bir kırâatın sahih veya mütevâtir kırâat sayılabilmesi için yukarıda zikrettiğimiz üç özelliğe sahip olması gerektiği konusunda fikir birliğine vardıkları anlaşılmaktadır.[73] Bu sıhhat kriterlerinden sonra kıraat çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Mütevâtir Kırâat

Mütevâtir Kırâat, yalan üzere ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan bir topluluğun, diğer bir topluluktan naklettikleri kırâattır ki, Kırâat-ı Seb'a ve buna üç ilavesiyle meydana gelen Kırâat-ı Aşera böyledir.[74]

2. Meşhur Kırâat

Meşhûr Kırâat, zabt ve adalet sahibi kimselerin rivayet etmesiyle senedi sahih, Arap gramerine ve resmi mushafa uygun olan -gerek yedi, gerek on ve gerekse bunların dışında kalan makbul imamlara ait olan- kırâatlardır. Bu kırâatlar tevatür derecesine yükselememişlerdir.[75]

3. Âhad Kırâat

Ahad Kırâat, senedi sahîh olmakla birlikte, ya imam nüshasına ya da Arapça'nın gramerine uymayan kırâatlara denir. Mesela meşhur derecesine ulaşmamış kırâatlar bu nevi kırâatlardandır.[76]

---

[71] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 207.

[72] Detay için bkz. Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 207-208.

[73] İbn Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 9; Subhi Salih, **Mebahis fî Ulumi'l-Kur'ân**, s. 255; Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 55.

[74] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 210.

[75] Temel, **Kırâat ve Tecvid Istılahları**, s. 103-104.

[76] Zerkânî, **Menâhil**, C. I, s. 423.

4. Şâz Kırâat

Şâz Kırâat, senedi sahih ve güvenilir olmayan kırâatlara denir.[77] Şâz kırâat, mütevâtir kırâatlara özgü üç şarttan birisi eksik olan kırâatlardır.[78] Şâz kırâatlar genel olarak iki kısma ayrılır:

a) Sahabenin ittifakına dayanan, fakat tevâtür derecesine çıkamayan kırâatlardır. Bunlar ahad kırâat mesabesindedir. Bu nevi kırâatlar da meşhur olan ve meşhur olmayan şâzz kırâatlar diye ikiye ayrılmıştır. Bu nevi kırâatlara itibar edilmemiştir.[79]
b) Gramer yönünden tashih tekliflerinden ibaret olan ve hiçbir dini esasa dayanmayan şâzz kırâatlardır. Bu nevi kırâatlara da itibar yoktur.[80]

5. Mevzû Kırâat

Mevzû Kırâat, hiçbir esasa dayanmayan ve asılsız olarak bir kimseye nispet edilen kırâata denir.[81] Mesela, " اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰوُا " (Fâtır/28) âyet-i kerimesindeki lafzatullahın ötre ile " يَخْشَى اللّٰهُ " şeklinde, el-ulemâ kelimesinin ise üstün ile " الْعُلَمَا " şeklinde okunması[82] mevzû kırâatın en meşhur örneklerindendir.

6. Müdrec Kırâat

Müdrec Kırâat, âyetlere tefsir kabilinden yapılan ziyadelerden ibarettir.[83] Mesela, Sa'd b. Ebî Vakkas, Nisâ Sûresi 12. âyetini " مِنْ أُمٍّ " ilavesiyle " وَلَهُ اَخٌ اَوْ مِنْ أُمٍّ " أُخْتٌ " şeklinde okuması; yine aynı şekilde İbn-i Abbas'ın, Bakara Sûresi 198. âyetini " لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فِي مَوَاسِمِ الحَجِّ " ilavesi ile " فِي مَوَاسِمِ الحَجِّ " şeklinde okuması, müdrec kırâatın en meşhur örneklerindendir.[84]

---

[77] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, 213.
[78] Zerkeşî, **Burhan**, C. I, s. 331.
[79] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 89.
[80] Suyûtî, **İtkân**, C. I, s. 78; Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 89.
[81] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 89.
[82] Zerkânî, **Menâhil**, C. I, s. 423.
[83] Karaçam, **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri**, s. 90.
[84] Zerkeşî, **Burhan**, C. I, s. 337; Suyûtî, **İtkân**, C. I, s. 77; Zerkânî, **Menâhil**, C. I, s. 424.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEŞHUR KIRÂAT İMAMLARI, RAVİLERİ VE YA'KÛB B. İSHÂK EL-HADRAMÎ EL-BASRÎ

I. MEŞHUR KIRÂAT İMAMLARI VE RAVİLERİ

Bu başlık altında, Kırâat-ı Aşere / On Kırâat imamları ile bunların kırâat ricali, yani kırâatlarının kimler vasıtasıyla Efendimiz (sav)'e ulaştığı ve onlardan bu kırâatları nakleden meşhur ikişer ravisi tanıtılmıştır.

Söz konusu kırâat imamlarından her birisinin çok sayıda ravisi olmakla birlikte, bunlar yedi ve on kırâata dair yazılmış muhtasar eserlerde ikiyle sınırlandırılmış ve böylece ikişer ravi meşhur olmuştur.[85]

A. NÂFÎ (Ö. 169/785)

Medine kırâat imamıdır. Kırâat ilminde " ا " rumuzu ile gösterilir.

Tam adı, Ebû Ruveym Nâfi' b. Abdurrahman b. Nuaym el-Leysî'dir. H. 70 (m. 689) yılında -Abdülmelik b. Mervan'ın hilafeti döneminde-[86] İsfahan'da doğmuş, küçük yaşta iken ailesiyle Medine'ye hicret etmiş, H. 169 (m. 786) yılında Medine'de vefat etmiştir.[87]

1. Nâfi'nin 1. Râvisi: Kalûn (Ö. 220/835)

Kırâat ilminde " ب " rumuzuyla gösterilir.

---

[85] Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 216.

[86] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser fi'l-Kırâati'l-Erbaa Aşera**, Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, Dımaşk, 2000, s. 122.

[87] Ebû Amr Osman b. ed-Dânî, **et-Teysir fi'l-Kırâati's-Seb'a**, tashih: Otto Pretzl, Devlet Matbaası [Matbaatü'd-Devle], İstanbul, 1930, s. 4; Mustafa Sadık er-Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân ve'l-Belagatü'n-Nebeviyye**, s. 51; Ebû Hâtim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî İbn Hibbân, **Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr**, Thk. Maufred Fleıschammer, [t.y.], Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, s. 141; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 122; Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâi'l-Kibar ale't-Tabakat ve'l-A'sar**, Thk. Tayyar Altıkulaç, Türkiye Diyanet Vakfı yayınlar, İstanbul, 1995/1416, C. I, s. 241.

Tam adı, Ebû Mûsa Îsâ b. Mînâ b. Verdan ez-Zürekî el-Medenî'dir. H. 120 (M.738)'de Medine'de doğmuş, H. 220 (M. 835)'de Medine'de vefat etmiştir. [88]

2. Nâfî'nin 2. Râvisi: Verş (Ö. 197/812)

Kırâat ilminde " ج " rumuzuyla gösterilen Verş, Mısır kırâat imamıdır.

İmam Verş'in tam adı konusunda iki farklı görüş vardır:

1. Osman b. Saîd b. Abdillah b. Amr b. Süleyman,[89]
2. Osman b. Saîd b. Adiy b. Ğazvan b. Davûd el-Kıbtî.[90]

Verş, 87 yaşında iken H. 197 (M. 813) tarihinde Mısır'da vefat etmiştir.[91]

B. İBN KESÎR (Ö. 120/738)

Kırâat ilminde " د " rumuzuyla gösterilen İbn Kesîr, Mekke kırâat imamıdır.

Tam adı, Ebû Ma'bed Abdullah b. Zadan b. Kesîr b. Muttalip'tir. H. 45 (M. 665) yılında Mekke'de doğmuştur.[92] Yine Mekke'de Hicrî 120 (M. 737)'de vefat etmiştir.[93]

1. İbn Kesîr'in 1. Ravisi: El-Bezzî (Ö. 250/864)

Tam adı, Ebû Hasen Ahmed b. Muhammed b. Abdullah el-Bezzî'dir. İran asıllıdır. Hicri 170 (M. 786)'de Mekke doğmuştur.[94] Kırâat ilmindeki rumuzu " ه " dir.

---

[88] Kâlûn'un kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**., C. I, s. 326-328; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye** (nşr. G. Bergstraesser), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1402/1982, C. I, s. 615-616; a.mlf., **Neşr**, C. I, s.82-88; Tayyar Altıkulaç, "Kâlûn" , **DİA**, İstanbul, 2001, C. XXIV, s. 268-269.

[89] Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, Thk. Şuayb el-Arnaût, C. IX, s. 295; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 323.

[90] Ebû Abdullah Şihabüddin Yâkut b. Abdullah Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, 2. bs., Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, t.y., C. XII, s. 116.

[91] Dânî, **Teysîr**, s. 4; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 145; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 326; Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. IX, s. 296; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. XII, s. 117.

[92] Dânî, **Teysîr**, s. 4.

[93] Dânî, **Teysîr**, s. 4; Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 51; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 174.

El-Bezzî, hicri 250 (m. 864)'de Mekke'de vefat etmiştir.[95]

2. İbn Kesîr'in 2. Ravisi: Kunbul (Ö. 291/904)

Tam adı, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Halid b. Saîd el-Mekkî'dir. Künyesi, '*Ebû Ömer el-Mahzumî*'dir. Lakabı, *Kunbul*'dur. Hicri 195 (M. 810)'de doğan[96] Kırâat ilmindeki rumuzu " ز " dir.

İmam Kunbul, doksan altı yaşında hicri 291 (M. 903)'de Mekke'de vefat etmiştir.[97]

C. EBÛ AMR (Ö. 154/771)

Basra kırâat imamıdır. Tam adı, Ebû Amr Zebbân[98] -bazı kaynaklarda Reyyân'dır-[99] b. El'-A'la b. Ammar el-Mazinî el-Basrî'dir.[100]

Hicri 70 (M. 689) yılında Mekke'de doğmuştur.[101] Bazı kaynaklarda Hicrî 55, bazılarında 65, bazılarında da 68 olarak geçer.[102] Kırâat ilmindeki rumuzu " ح " olan Ebû Amr, kırâat imamları sıralamasında üçüncü sırada zikredilir.

İmam Ebû Amr'ın vefat tarihi konusunda farklı görüşler vardır. Hicrî 147 (M. 763), 148[103], 154,[104] 155 ilâ 159 arasında olduğunu kaydedenler[105] olduğu gibi vefat yeri hakkında da Kûfe[106] ve Basra gibi farklı rivayetler de vardır.[107]

---

[94] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 119; Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. XII, s. 50.

[95] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 177; Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. XII, s. 51.

[96] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 165; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. XVII, s. 17; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 179.

[97] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 166; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. XVII, s. 17; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 180.

[98] En meşhuru zebbân'dır. Bkz. Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. VI, s. 407.

[99] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, Thk. Tayyar Altıkulaç, C. I, s. 224.

[100] Dânî, **Teysîr**, s. 5; İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, Haydarabad, Dâiretü'l-Maârifi'l-Osmaniyye, 1973, C. VI, s. 345.

[101] Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. VI, s. 407.

[102] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 225; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 181.

[103] İbn Hibbân, **Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr**, s. 154.

[104] Dânî, **Teysîr**, s. 5; Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân,** s. 51; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 188.

1. Ebû Amr'ın 1. Ravisi: Ed-Dûrî (Ö. 248/862)

Tam adı, Ebû Ömer Hafs b. Ömer b. Abdulazîz el-Ezdî ed-Dûrî el-Bağdadî'dir.[108] Kırâat ilmindeki rumuzu " ط " dır.

Bağdat'ın Dûr mahallesinde, Hicri 150 (M. 767)'de doğmuştur.[109]

Bir asra yaklaşan uzun ömrünün sonlarında gözlerini kaybeden Dûrî,[110] Hicri 248[111] (M. 862)'de doksan sekiz yaşında iken vefat etmiştir. Bazı kaynaklarda Hicri 240 (M. 854)'da vefat ettiği de geçmektedir.[112]

2. Ebû Amr'ın 2. Ravisi: Sûsî (Ö. 261/874)

Tam adı, Salih b. Ziyad b. Abdillah b. İsmail b. İbrahim'dir. Künyesi '*Ebû Şuayb*'dır.[113] Kırâat ilminde rumuzu " ى " dir.

İmam Sûsî Hicri 261 (M. 874)'in başlarında iken yetmiş yaşlarında vefat etmiştir.[114]

D. İBN ÂMİR (Ö. 118/736)

Şam kırâat imamıdır.

Tam adı, Ebû İmrân Abdullah bin Âmir bin Yezîd el-Yahsubî'dir. Tabiîn'dendir. Doğum tarihi konusunda iki farklı görüş vardır: İmam İbn Âmir'in

---

[105] Kırâatı ve hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Dânî, **Teysîr**, s. 5, 20-29; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 288-292; Tayyar Altıkulaç, "Ebû Amr b. Alâ", **DİA**, İstanbul, 1994, C. X, s. 94-96.

[106] Dânî, **Teysîr**, s. 5.

[107] İbn Hibbân, **Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr**, s. 154.

[108] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 189; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 386.

[109] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 192.

[110] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 192.

[111] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 200; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. X, s. 218.

[112] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 389.

[113] Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. XII, s. 380; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 390.

[114] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 199; Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. XII, s. 381; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâi'l-Kibar**, C. I, s. 391.

talebelerinden Bik'a şehri kadısı Halil b. Yezîd'in bizzat İbn Âmir'den naklettiğine göre doğum tarihi Hicri 8 (M. 630)'dir.[115]

Diğer bir talebesi Yahya b. el-Zimarî'den Ebû'l-A'la el-Hemedânî'nin rivayet ettiğine göre ise, H. 21 (M. 641)'de doğmuştur.[116]

İmam İbn Âmir'in künyesi '*Ebû İmran*'dır.[117] Kıraât ilmindeki rumuzu " ك " dir. Hicri 10 muharrem 188 (736) [118] tarihinde vefat etmiştir.[119]

1. İbn Âmir'in 1. Ravisi: Hişam (Ö. 245/859)

Tam adı, Hişam b. Ammar b. Nusayr es-Sülemî'dir. Kıraât ilmindeki rumuzu " ل " dır. Hicri 153 (M. 770)'de Şam'da doğmuştur.[120] Bu nedenle '*ed-Dımeşkî*' diye anılır.[121]

Hişâm b. Ammar, 30 Muharrem 245 (M. 859) tarihinde Şam'da vefat etmiştir.[122] Vefat tarihinin Hicri 244 veya 246 olduğu da rivayet edilmektedir.[123]

2. İbn Âmir'in 2. Ravisi: İbn Zekvân (Ö. 242/857)

Tam adı, Ebû Amr Abdullah b. Ahmed b. Beşîr b. Zekvân'dır. 10 Muharrem 173[124] (M. 789) tarihinde Şam'da doğmuştur.[125] '*Dımeşkî'* nisbesiyle anılır.[126] Kıraât ilmindeki rumuzu " م " dir.[127]

---

[115] Dânî, **Teysîr**, s. 5.

[116] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 188.

[117] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 188; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 200.

[118] Dânî, **Teysîr**, s. 6; Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 51; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 201.

[119] Hayatı ve kıraatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Dânî, **Teysîr**, s. 5-6; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 186-197; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 423-425; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 111-118; Tayyar Altıkulaç, "İbn-i Âmir", **DİA**, İstanbul, 1999, C. XIX, s. 308-310; Abdullah Emin Çimen, **Hafızlık Tarihi ve Türkiye'de Hafızlık Kurumunun İşlevselliği**, Sayfa Dijital Baskı, İstanbul, 2010, s. 42-43.

[120] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 396; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 206.

[121] Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buharî, **et-Tarihü'l-Kebîr**, Haydarabad, el-Mektebetü'l İslâmiyye, 1362, C. VIII, s. 199.

[122] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 402.

[123] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 396-402; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 354-356; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 111-113; Tayyar Altıkulaç, "Hişâm b. Ammar", **DİA**, İstanbul, 1998, C. XVIII, s. 151.

[124] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 405; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 276.

İbn Zekvân, Hicri 7 Şevval 242 (M. 857) tarihinde[128] Şam'da vefat etmiştir.[129] Bu konuda 243 tarihi de rivayet edilmektedir.[130]

E. ÂSIM (Ö. 127/745)

Kûfe kırâat imamıdır. Tam adı, Ebû Bekir Âsım b. Behdele b. Ebi'n-Necûd el-Kûfî'dir.[131] Kırâat ilmine dair eserlerde Kırâat-ı Seb'a imamları arasında beşinci sırada gösterilir. Kırâat ilmindeki rumuzu " **ن** " dur.

İmam Âsım H. 128 tarihinde Kûfe'de vefat etmiştir.[132] Vefat tarihi konusunda 127 rivayeti de mevcuttur.[133]

1. Âsım'ın 1. Ravisi: Ebû Bekir Şu'be (Ö. 193/809)

Tam adı, Ebû Bekir Şu'be b. Ayyaş b. Salim el-Esedî el-Kûfî'dir. Buğday ticaretiyle uğraştığı için, " Hannât = حَنّاط " lakabıyla anılmıştır. Vasıl b. Hayyân el-Esedî'nin mevlâsıdır.[134] Kırâat ilmindeki rumuzu " ص " dır.

Ebû Bekir Şu'be, Hicri 95 (M. 713) tarihinde doğmuş,[135] H. 193 (M. 809) tarihinde[136] Kûfe'de vefat etmiştir.[137]

---

[125] Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalani, **Tehzîbü't-Tehzîb**, Dâru Sadır, Beyrut, 1968, C. V, s. 141.

[126] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 360.

[127] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 402-405; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 404-405; a. mlf., Neşr, C. I, s. 113-118; Tayyar Altıkulaç, "İbn-i Zekvân", **DİA**, İstanbul, 1999, C. XX, s. 462.

[128] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 277.

[129] İbn Hacer, **Tehzîbü't-Tehzîb**, C. V, s. 141; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 405; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 405.

[130] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 360; İbn Hacer, **Tehzîbü't-Tehzîb**, C. V, s. 141; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 405.

[131] İbn Hibbân, **Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr**, Thk. Manfred Fleıschhammer, s. 165.

[132] Dânî, **Teysîr**, s. 6; Buharî, **Tarihü'l-Kebîr**, C. VI, s. 487; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 308; İbn Hacer, **Tehzîbü't-Tehzîb**, C. V, s. 39; Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 51; İbn Hibbân, **Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr**, s. 165.

[133] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 209; İbn Hacer, **Tehzibü't-Tehzib**, C. V, s. 39; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 308.

[134] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 280.

[135] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 311; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 280.

[136] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VII, s. 670; Buharî, **Tarihü'l-Kebîr**, C. IX, s. 14; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 287; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 329.

2. Âsım'ın 2. Ravisi: Hafs B. Süleyman (Ö. 180/796)

Tam adı Ebû Ömer Hafs b. Süleyman b. Muğire el-Esedî'dir.[138] İmam Âsım'ın üvey oğludur.[139] Kırâat ilmindeki rumuzu " ع " dır. Hafs b. Süleyman, Irak'ın Kerbela bölgesinde, Kûfe şehri yakınlarında Ğadıriye köyünde H. 90 (M. 709)'da doğmuştur.[140]

Hafs'ın vefat tarihi, bazı kaynaklarda Hicri 180[141] (M. 796), bazı kaynaklarda Hicri 180-190 arasında, bazı kaynaklarda ise Hicri 190[142] olarak geçmektedir. İbn'ül Cezerî, H. 180 tarihini kuvvetle muhtemel görmüştür.[143]

F. HAMZA (Ö. 156/773)

Kûfe kırâat imamıdır. Tam adı, Ebû Ummâre Hamza b. Habîb b. Ummâre ez-Zeyyât et-Teymî el-Kûfî'dir. Hicri 80 (M. 699) yılında Kûfe'de doğmuştur.[144] Kırâat-ı Seb'a imamlarından olan Hamza, kırâatla ilgili eserlerde altıncı imam sayılıp kırâat ilmindeki rumuzu " ف " dir.

İmam Hamza, H. 156 (M. 772)'da ticaret maksadıyla gittiği Hulvan'da vefat etmiştir.[145] H. 154 ve 158 tarihleri de bazı rivayetler de mevcuttur.[146]

---

[137] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 280-287; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 325-327; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 119-123; Tayyar Altıkulaç, "Ebû Bekir b. Ayyaş", **DİA**, İstanbul, 1994, C. X, s. 109-110.

[138] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 330.

[139] Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. X, s. 216; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 330.

[140] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 287; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. X, s. 216.

[141] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 339; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. X, s. 216; İbn Hacer, **Tehzîbü't-Tehzîb**, C. II, s. 401; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 289.

[142] Dânî, **Teysîr**, s. 6.

[143] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 287-290; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 254-255; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 123-127; Tayyar Altıkulaç, "Hafs b. Süleyman", **DİA**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 118-119.

[144] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 250-251; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 261; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 341.

[145] Dânî, **Teysîr**, s. 7; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 265; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 263; Rafiî, **İ'cazü'l-Kur'ân**, s. 51; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 386.

[146] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 265; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 265.

1. Hamza'nın 1. Ravisi: Halef (Ö. 229/844)

Tam adı, Ebû Muhammed Halef b. Hişâm b. Sa'leb el-Esedî el-Bağdadî el-Bezzar'dır.[147]

Halef b. Hişâm'ın İmam Hamza'nın ravisi sıfatıyla kırâat ilmindeki rumuzu " ض " dır. Halef b. Hişâm H. 150'de doğmuştur.[148]

Halef b. Hişâm, Kırâat-ı Seb'a sisteminde altıncı imam olan Hamza'nın birinci ravisidir. Kırâat-ı Aşere sisteminde ise onuncu imam sayılır. Kırâat-ı Aşere'de Halefü'l-Aşir diye adlandırılır. İmam Halef'in kırâat ilmindeki rumuzu " خل " dir.

İmam halef b. Hişâm, H. 229 (M. 844) yılında[149] Bağdat'ta vefat etmiştir.[150]

2. Hamza'nın 2. Ravisi: Hallâd (Ö. 220/835)

Tam adı, Ebû İsa Hallâd b. Halid eş-Şeybânî'dir. Hallâd'ın künyesi '*Ebû Abdillah*', nisbesi '*Kûfî*'dir.[151]

Kırâat ilmindeki rumuzu " ق " dır.

Hallâd b. Halid, H. 220 (M. 835) yılında[152] Kûfe'de vefat etmiştir.[153]

G. KİSÂÎ (Ö. 189/805)

Kûfe kırâat imamıdır. Tam adı, Ali b. Hamza b. Abdullah b. Behmen b. Firuz el-Kisâî'dir.[154] Tebe-i Tabiîn'dendir.[155]

---

[147] Buharî, **Tarihü'l-Kebîr**, C. III, s. 196; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 387; İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 228.

[148] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 387.

[149] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 401.

[150] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 228.

[151] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 422.

[152] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 275; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 402; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 423.

[153] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 422-423; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 274-275; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 129-134; Tayyar Altıkulaç,"Hallâd b. Hâlid", **DİA**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 381.

İmam Kisâî, Hicrî 109-110 (M. 734-5)'da doğmuştur. Kendisine '*İmamü'l-Kurrâ*', '*Şeyhü'l-Kırâe ve'n-Nahv*' sıfatları verilmiştir.[156] Kırâat ilmindeki rumuzu "ر" dır.

1. Kisâî'nin 1. Ravisi: Ebû Haris (Ö. 240/854)

Tam adı, Ebû Haris el-Leys b. Halid'in kırâat kitaplarındaki rumuzu " س " dir. Ebû Haris, Hicrî 240 (M. 854) yılında vefat etmiştir.[157]

2. Kisâî'nin 2. Ravisi: Dûrî (Ö. 248/862)

Dûrî aynı zamanda İmam Ebû Amr'ın da birinci ravisidir. Yedi kırâatı da çok iyi bilen bu zatın kisâî kırâatındaki rumuzu " ت " dir. Ebû Amr kırâatındaki rumuzu ise " ط " dır.[158]

H. EBÛ CA'FER (Ö.132/749)

Tam adı, Ebû Ca'fer Yezîd b. Ka'ka' el-Mahzûmî el-Medenî'dir.[159] Tabiîn'in ileri gelenlerinden olup Medine kırâat imamıdır.[160]

Ebû Ca'fer'in kırâat ilmine dair kitaplardaki rumuzu " جع " dır.[161]

1. Ebû Ca'fer'in 1. Ravisi: Îsâ B. Verdan (Ö. 160/777)

Îsâ b. Verdan'ın künyesi, Ebu'l-Haris el-Hazza' el-Medenî'dir.[162] Kırâat ilmindeki rumuzu " عى " dir.[163] Hicrî 160 (M. 776)'da vefat etmiştir.[164]

---

[154] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 296.

[155] Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. XIII, s. 167.

[156] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 404.

[157] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 438.

[158] İmam Dûrî hakkında çalışmamızın 'Ebû Amr' başlığı altında bilgi verildiği için burada ayrıca tekrar etmeye gerek görülmemiştir.

[159] Buharî, **Tarihü'l-Kebîr**, C. VIII, s. 353-354.

[160] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 463.

[161] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. İbn-i Mihrân en-Nîsâbûrî, **el-Gâye fi'l-Kırââtı'l-Aşr** (nşr. Muhammed Gıyâs el-Cenbâz - Said Abdullah) , Riyad 1411/1990, s. 37-40; Ebü'l-Alâ Hasen b. Ahmed b. Hasan el-Hemedânî, **Gâyetü'l-İhtisâr fi'l-Kırââtı'l-'Aşri Eimmeti'l-Emsâr** (nşr. Eşref Muhammed Fuad Talat), Cidde 1994, C. I, s. 7-11; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 296-305; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 382-384; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 139-144; Tayyar Altıkulaç, "Ebû Ca'fer el-Kârî", **DİA**, İstanbul, 1994, C. X, s. 116.

2. Ebû Ca'fer'in 2. Ravisi: Süleyman B. Cemmâz (Ö. 170/786)

Tam adı, Süleyman b. Müslim b. Cemmaz ez-Zührî'dir.[165] Kırâat ilmindeki rumuzu " جم " dir.

İbn Cemmaz'ın ölüm tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, hicrî 170 (M.786)'den sonra olduğu kuvvetle muhtemeldir.[166] Zehebî, İbn Cemmaz'ın ya İmam Nafi'den önce veya aynı yıl içinde vefat ettiği görüşündedir.[167]

İ. YA'KÛB (Ö. 205/821)

Basra kırâat imamıdır.

Tam adı, Ebû Muhammed Ya'kub b. İshak b. Zeyd b. Abdillah, kırâat ilmindeki rumuzu " يع " olan dokuzuncu kırâat imamımız ve ravileri hakkında geniş bilgiyi çalışmamızın birinci bölümünde bulabilirsiniz.

J. HALEF (Ö. 229/844)

Kûfe kırâat imamıdır.

Tam adı, Ebû Muhammed Halef b. Hişâm b. Sa'lebe el-Esedî el-Bağdadî el-Bezzâr olan İmam Halef; aynı zamanda Kırâat-ı Seb'a imamlarından İmam Hamza'nın birinci ravisidir. İmam Hamza'nın ravisi olarak " ض " rumuzuyla

---

[162] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 616; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 473.

[163] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 247-248; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 616; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 139-141; Tayyar Altıkulaç, "İbn-i Verdân", **DİA**, İstanbul, 1999, C. XX, s. 445.

[164] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 616; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 473.

[165] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 293; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 474.

[166] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 474.

[167] Kırâatı ve hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 293-294; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 315; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 141-144; Kâdî, **Büdüru'z-Zahira**, s. 38; Tayyar Altıkulaç, "İbn-i Cemmâz", **DİA**, İstanbul, 1999, C. XIX, s. 395-396.

gösterilen Halef b. Hişâm, Kırâat-ı Aşere'de onuncu ve son imam kabul edilmiş olup " خل " rumuzuyla gösterilmektedir.[168]

İmam Halef, kırâat ilminde "*Halefü'l-Âşir*" lakabıyla da anılır. Bu kırâat imamının hayatı ve ilmi şahsiyeti hakkında bilgi, İmam Hamza'nın birinci ravisi sıfatıyla daha önce verilmiştir.[169]

1. Halef'in 1. Ravisi: El-Verrâk (Ö. 286/889)

Tam adı, İshâk b. İbrahim el-Verrâk'tır. Kırâat ilmini Halef b. Hişâm'dan ve Velid b. Müslim'den öğrenmiştir. Kendisi de, hocasının oğlu Muhammed b. İshâk, Ali b. Musa es-Sekafî, Muhammed b. Abdullah en-Nakkâş ve İbn Şenebûz gibi âlimlere ders vermiştir.[170]

Kırâat ilmindeki rumuzu " سح " olan İmam İshak, Hicrî 286 (M. 899)'da, 93 yaşında iken vefat etmiştir.[171]

2. Halef'in 2. Ravisi: İdrîs (Ö. 292/905)

Tam adı, İdrîs b. Abdülkerîm el-Haddâd'dır. Kırâat ilmindeki rumuzu " سه " dir. Hicrî 199 (M. 814) yılında Bağdat'ta doğmuştur. Künyesi, '*Ebu'l-Hasen*'dir.[172]

İdrîs el-Haddâd el-Bağdadî, 10 Zilhicce 292 (M. Ekim 905)'de Bağdat'ta[173] vefat etmiştir.[174]

II. YA'KÛB B. İSHÂK EL-HADRAMÎ EL-BASRÎ

A. İMAM YA'KUB (Ö. 205/821)

---

[168] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. İbn Mihrân, **el-Gâye**, s. 129-131; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 419-422; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 272-274; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 150-152.

[169] Çalışmamızın 'Hamza (ö. 156/773)' başlığına bakınız.

[170] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser fî'l-Kırâati'l-Erbaa Aşera**, s. 514.

[171] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 514.

[172] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 519.

[173] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 519; Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. XIV, s. 45.

[174] Hayatı ve kırâatı hakkında detaylı bilgi için bkz. İbn Mihrân, **el-Gâye**, s. 129-131; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 499-500; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. I, s. 154; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 150-152.

Çalışmamızın bu bölümünde İmâm Ya'kûb'un hayatı, kırâat ilmindeki yeri, eserleri, hocaları, talebeleri, yaşadığı dönemdeki dînî-ilmî ve sosyal-kültürel hayat hakkında bilgi verilecektir.

1. Hayatı

Tam adı, Ebû Muhammed Ya'kûb b. İshak b. Zeyd b. Abdillah'dır.[175] Künyesi Ebû Muhammed'dir. Ayrıca Ebû Yusuf el-Hadramî de denilir. Kırâat ilmindeki rumuzu " يع " dır. İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) İmam Ya'kûb'u " ث " harfiyle göstermiştir. Hicrî 117 (M. 733)' de Basra'da doğmuştur. Basra kırâat imamıdır.[176]

İmam Ya'kûb, meşhûr on kırâat imamından dokuzuncusudur. Hadramîlerin azatlı kölesi olduğu için -o beldeye nispetle- kendisine el-Hadramî lâkâbını verilmiştir. Basra kırâat imamlığı, İmam Ebû Amr'dan (ö. 154/770) sonra İmam Ya'kûb'a geçmiş ve Basra Câmii'nde yıllarca imamlık yapmıştır. [177]

İmam Ebû Amr'dan (ö. 154/770) sonra Basra ekolünün ikinci büyük temsilcisi imam Ya'kûb olmuştur. İmam Buharî ve müelliflerin çoğunluğuna göre, İmam Ya'kûb seksen sekiz yaşında iken, Hicri 205 (M. 820) Zilhicce ayında[178] Basra'da vefat etmiştir.[179]

---

[175] İbn Cezerî, **Ğayetü'n-Nihaye**, neşr.: Gotthelf Bergstraesser, C. II, s. 386; Buharî, **Tarihü'l-Kebîr**, C. VIII, s. 399.

[176] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 475.

[177] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 500.

[178] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 500.

[179] Hayatı ve kırâatı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. İbn Mihrân, **Gâye**, s. 121; İbn-i Ğalbûn, **et-Tezkira**, (nşr. Abdülfettah Buhayri İbrahim), Kahire, 1991, C. I, s. 80; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 328-329; İbn Hallikân, **Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman** (Thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamit), 1. bs., Matbaatu's-Saade, Mısır, 1367/1948, C. IV, s. 390; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 386-389; a. mlf., **Neşr**, C. I, s. 144-145; Kâdî, **Büdûru'z-Zâhire**, s. 40; Ez-Ziriklî, **el-A'lâm Kamusu Teracimi li-Eşheri'r-Rical ve'n-Nisâ**, 3. bs., Beyrut, 1389/1969, c. IX, s. 255; Yâkut el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Üdeba**, C. II0, s. 53.

İmam Ya'kûb, Kur'ân-ı Kerîm'i, Ali b. el-Münzir Selâm b. Süleyman'dan okumuştur. İbnü'l-Münadî, İmam Ya'kûb'un Ebû Amr b. Âlâ'dan ders aldığını rivayet etmektedir.[180]

İmam Ya'kûb, Kur'ân kırâatı ve diğer dinî ilimleri, İmam Ebû Amr'ın talebelerinden olan Selâm b. Ta'vîl, Mehdî b. Meymûn, Ebû'l-Eşheb el-Utarıdî, Harun b. Musa en-Nahvî, Selim b. Hayyan, Hemmam b. Yahya, Ebû Ukayl ed-Devrakî, Esved b. Şeybân gibi âlimlerden okumuştur.[181]

İmam Ya'kub, Ravh b. Abdilmü'min, Muhammed b. el-Mütevekkil Ruveys, Velîd b. Hassan et-Tevezzî, Ahmed b. Abdulhalık el-Mekfuf, Ebû Hatim es-Sicistanî, Ebû Amr ed-Dûrî gibi âlimlere de ders vermiş, onlara hocalık yapmıştır.[182]

İmam Ya'kûb'un kırâatı, Ruveys ve Ravh adındaki iki ravisi aracılığıyla daha sonraki nesillere aktarılmıştır.

İmam Ya'kûb'un talebelerinden olan Ebû Hatim es-Sicistanî, İmam Ya'kûb'un kırâat bilgisi hakkında, "*Ya'kûb, Kur'ân tilavetindeki vecihleri, vecihlerin nedenlerini, kırâat mezheplerini ve nahiv ilmini bilmede, gördüklerimin en iyisidir*." demiştir. [183]

İmam Ya'kûb'un (ö. 205/821) zühdüne dâir, kaynaklarda, kendisi namazda iken omzundan hırkasının çalındığı fakat İmam Ya'kûb'un namazdaki huşusundan dolayı bunun farkına varmadığı, hırkası tekrar omzuna konulduğunda da namazla meşgul olduğu için yine bunun farkına varmadığı nakledilmiştir.[184] Ayrıca İmam

---

[180] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 386; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 330; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 475.

[181] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 386; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 328-329; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 475-476.

[182] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 329.

[183] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 500; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 387; Ez-Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 131; Ziriklî, **el-A'lâm**, C. IX, s. 255.

[184] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 387-9; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 131; Ziriklî, **el-A'lâm**, C. IX, s. 255.

Ya'kûb'un (ö. 205/821) dersine ve sohbetine aldığı kişilerin sayısının Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri sayısınca olduğu da rivayet edilmektedir[185].

İmam Ya'kûb'un (ö. 205/821), hadisçiliği de bahse değer bir öneme sahiptir. Şöyle ki, Ebû Hafs el-Fellâs, Ebû Kılâbe er-Rakkaşî, İshak b. İbrahim Şâzân, Muhammed b. Abbâd ve Muhammed b. Yûnus el-Kudeymî ve daha pek çok zat İmam Ya'kûb'dan hadis rivâyet etmişlerdir.[186]

2. Eserleri

Kaynaklarda İmam Ya'kûb'un "*el-Câmi*" ismini verdiği kitabının olduğu, bu kitapta kırâat vecihlerinin tüm ihtilaflarını her bir vechi okuyanına nispet ederek topladığı zikredilmektedir.[187]

İmam Ya'kûb'un "*el-Câmi*" adlı eseri günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu eserinin yanı sıra "*Vücûhu'l-Kırâat*" ve "*el-Vakfu't-Tâm*" adlı eserlerinin de mevcut olduğu kaynaklarda zikredilmektedir.[188]

3. Hocaları[189]

1) Ebü'l-Münzir Sellâm et-Tavîl[190],
2) Mehdî b. Meymûn[191],
3) Ebu'l-Eşheb el-Utâridî[192],
4) Şihâb b. Şürnefe[193],

---

[185] İbn Hallikân, **Vefeyâtü'l-A'yân**, C. VI, s. 391.

[186] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 329; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 387.

[187] İbn Hallikân, **Vefeyâtü'l-A'yân**, C. I, s. 71, 391; Ebü'l-Kasım Abdurrahman b. Atik b. Halef el-Kureşi es-Sakalî İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, tahk. İhab Ahmed Fikri, Halid Hasan Ebü'l-Cevd, Dâru Edvai's-Selef, Riyad, 2007, s. 50.

[188] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 389; İbn Hallikân, **Vefeyâtü'l-A'yân**, C. VI, 392.

[189] İsim listesi için bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 336.

[190] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[191] Vefat tarihi H. 172'dir. Bkz. Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, Thk. Şuayb el-Arnaût, C. IIX, s. 11; Künyesinin Ebû Yahyâ olduğu kendisinin hadis hafızı olduğu zikredilmektedir. Bkz. Ziriklî, **el-A'lâm,** C. VII, s. 314.

[192] Vefat tarihi H. 162'dir. Bkz. Ebû Amr eş-Şeybânî Halife b. Hayyat, **Tarîh-u Halife b. Hayyat**, 3. bs., 1397, s. 129.

[193] İbn Cezerî, Ğâye'sinde Şihâb b. Şürnefe'nin yaşadığı dönemde Ebû Amr'dan sonra en iyi kârî ve sika biri olduğunu belirtir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 297.

5) Mesleme b. Muhârib[194],
6) İsmet b. Urve[195],
7) Yûnus b. Ubeyd[196],
8) Kisâî[197],
9) Hamza[198],
10) Ebû Amr.[199]

4. Talebeleri[200]

1) Zeyd b. Ahîyhi Ahmed[201],
2) Ka'b b. İbrahim[202],
3) Ömer b. es-Serrâc[203],
4) Humeyd b. el-Vezîr[204],
5) Minhâl b. Şâzân[205],
6) Ebû Bişr Kattân[206],

---

[194] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[195] İbn Cezerî, Ebû Hatim'in İsmet b. Urve hakkında sorulan soruya meçhul (bilinmiyor) diye cevap verdiğini belirtir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 454-455.

[196] Aslı Kûfeli olup, Basralıdır. Sika hadis hafızlarındandır. Yaklaşık iki yüz hadis rivayet etmiştir. Vefat tarihi 139/756'dır. (vefatı hakkında H.140 rivayeti de mevcuttur.) Bkz. Ziriklî, **el-A'lâm**, C. VIII, s. 262; Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf Şirazî, **Tabakâtü'l-Fukahâ**, thk. İhsan Abbas, Daru'r-Râid el-Arabiyye, Beyrut, 1970, s. 90.

[197] İmam Kisâî, hakkında detaylı bilgi çalışmamızın ikinci bölümünde, 'Meşhur Kırâat İmamları ve Ravileri' başlığı altında verilmiştir.

[198] İmam Hamza, hakkında detaylı bilgi çalışmamızın ikinci bölümünde, 'Meşhur Kırâat İmamları ve Ravileri' başlığı altında verilmiştir.

[199] İmam Ebû Amr, hakkında detaylı bilgi çalışmamızın ikinci bölümünde, 'Meşhur Kırâat İmamları ve Ravileri' başlığı altında verilmiştir.

[200] İsim listesi için bkz. İbn Cezerî, **Gâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 336-338.

[201] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[202] İbn Cezerî, hakkında sadece İmam Ya'kûb'un öğrencisi olduğunu, kendisinden de Hasan b. Müslim ve Kâmil el-Hezelî'nin kıraât öğrendiğini belirtmiştir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. II, s. 31.

[203] Hakkında sadece İmam Ya'kûb'dan kırâat öğrendiği ve bunu da el-Hasan b. Müslim'e öğrettiği bilgisi mevcuttur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 529.

[204] İbn Cezerî, hakkında sadece İmam Ya'kûb'un öğrencisi olduğunu, kendisinden de Hasan b. Müslim b. Süfyan'ın kıraât öğrendiğini belirtmiştir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 239.

[205] İbn Cezerî, hakkında sadece İmam Ya'kûb'un öğrencisi olduğunu, kendisinden de İbrahim b. Muhammed el-Basrî ve İbrahim b. Meymûn el-Mukrî'nin kıraât öğrendiğini belirtmiştir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. II, s. 275.

7) Müslim b. Süfyân el-Müfessir[207],
8) Ravh b. Abdu'l-Mü'min,[208]
9) Muhammed b. el-Mütevekkil[209],
10) Muhammed b. Vehb el-Fizârî[210],
11) Hasan b. Müslim ed-Darîr[211],
12) Abdullah b. Bahr es-Sâcî[212],
13) Ebû Hâtim es-Sicistânî[213],
14) Ravh b. Kurre[214],
15) Eyyûb el-Mütevekkil[215],
16) Ahmed b. Muhammed ez-Zeccâc[216],
17) Ahmed b. Şâzân[217],
18) Abdân b. Yahya[218],

---

[206] İbn Cezerî, hakkında sadece İmam Ya'kûb'un öğrencisi olduğunu, kendisinden de Hasan b. Müslim b. Süfyan'ın kıraât öğrendiğini belirtmiştir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 239.

[207] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[208] Ravh b. Abdu'l-mü'min hakkında geniş bilgi çalışmamızın bu bölümünde 'İmam Ya'kûb'un 2. Ravisi: Ravh' başlığı altında verilmiştir.

[209] Tam adı, Muhammed b. El-Mütevekkil Ebû Abdillah el-Lü'lüî el-Basrî olup Ruveys diye bilinir. Bkz. **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. II, s. 206; Hakkında geniş bilgi çalışmamızın bu bölümünde 'İmam Ya'kûb'un 1. Ravisi: Ruveys' başlığı altında verilmiştir.

[210] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[211] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[212] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[213] Tam adı, Ebû Hâtim Sehl b. Muhammed b. Osman es-Sicistanî el-Basrî'dir. Kırâat, Nahiv ve Aruz ilimlerinde uzmanlaşmıştır. Yaklaşık otuz üç tane kitabının olduğu zikredilir bunlardan bazıları şunlardır: İ'râbu'l-Kur'ân, el-Maksûr ve'l-Memdûd, el-Kıraât, el-Fesâhât, el-Vuhûş, İhtilafu'l-Musâhif. Seksen üç sene yaşamış olup H. 255 senesinin sonlarında vefat etmiştir. Bkz. Zehebî, **Siyer-u Âlâmi'n-Nübela**, C. XII, s. 269-270; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 289-290.

[214] Tam adı, Ravh b. Abdi'l-Mü'min Ebu'l-Hasan el-Huzelî'dir. Kırâat ilmindeki rivayetlerinin yanında İmam Buhârî'de ondan hadis rivayet etmiştir. H. 234 veya 235'te vefat etmiştir. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 259.

[215] Tam adı, Eyyüb b. El-Mütevekkil el-Ensârî el-Basrî'dir. İmam Ya'kûb'un dışında meşhur kırâat imamlarından İmam Kisâî'den de kırâat okumuş H. 200 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 156.

[216] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[217] Tam adı Ahmed b. Şâzân et-Tayâlisî el-Basrî'dir. Vefat tarihi hakkında bilgi yoktur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 60.

19) Dâvûd b. Ebî Sâlim[219],

20) Velîd b. Hısân[220],

21) Ebu'l- Feth en-Nahvî[221],

22) Ebû Hişâm er-Rıfâî[222],

23) Ebû Amr ed-Dûrî[223],

24) Verdân b. İbrahim el-Üsrüm[224],

25) Ahmed b. Abdilhâlik el-Mekfûf[225],

26) Ebû Eyyûb Süleyman b. Abdullah ez-Zehebî[226],

27) Fehd b. Sakar.[227]

5. Râvileri

a. İmam Ya'kûb'un 1. Ravisi: Ruveys (ö. 238/852)

Tam adı, Ebû Abdillah Muhammed b. el-Mütevekkil el-Lü'lüî'dir.[228]

---

[218] Tam adı, Abdân b. Yahya el-Sâcî el-Basrî'dir. Vefat tarihi hakkında bilgi yoktur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 322.

[219] Tam adı, Dâvûd b. Ebî Sâlim Ebû Süleyman el-Ezdîy'dir. Vefat tarihi hakkında bilgi yoktur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. I, s. 252.

[220] Tam adı, el-Velîd b. Hısân et-Tevzî el-Basrî'dir. Vefat tarihi hakkında bilgi yoktur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. II, s. 313.

[221] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[222] Tam adı, Muhammed b. Yezîd b. Kesîr b. Rıfâa b. Semâa olup künyesi Ebû Hişam'dır. Kaynaklarda kitabının ismi belirtilmemekle birlikte Kırâat ilmi konusunda kapsamlı bir kitabı olduğu rivayet edilmiştir. H. 242 yılında Bağdat'a kadı olmuş ve bu görevde iken H. 248 tarihinde Şa'ban ayının son günlerine doğru vefat etmiştir. Bkz. Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 224-226; Ziriklî, **el-A'lâm,** C. VII, s. 144; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 245-246.

[223] Ebû Amr ed-Dûrî hakkında detaylı bilgi çalışmamızın ikinci bölümünde, 'Meşhur Kırâat İmamları ve Ravileri' başlığı altında İmam Kisâî'nin 2. Râvisi olarak verilmiştir.

[224] Hakkında sadece İmam Ya'kûb'dan arz yoluyla kırâat öğrendiği ve bunu da arz yoluyla Muhammed b. Harun et-Timâr'a öğrettiği bilgisi mevcuttur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 312.

[225] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[226] İbn Cezerî'nin listesi dışında tabakât ve terâcim kaynaklarında hakkında ayrıca bilgiye rastlanılmamıştır.

[227] Hakkında sadece İmam Ya'kûb ve Eyyûb b. Mütevekkil'den kırâat öğrendiği ve bunu da arz yoluyla İbrahim b. Hâlid'e öğrettiği bilgisi mevcuttur. Bkz. İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihaye**, C. II, s. 13.

[228] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 234; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 508.

İmam Ruveys, kendisinden kırâat öğrendiği hocası İmam Ya'kûb'un huzurunda birkaç hatim indirerek, kırâatını onun onayından geçirmiştir.[229]

İmam Ruveys, Muhammed b. Harûn ve şafiî fakihlerinden Ebû Abdillah ez-Zübeyrî gibi âlimlere ders vermiştir.[230]

Kırâat ilmindeki rumuzu " يس " olan Ruveys, Hicrî 238 (M. 852)'de Basra'da vefat etmiştir.[231]

b. İmam Ya'kûb'un 2. Ravisi: Ravh (ö. 234/848 veya 235/849)

Tam adı, Ravh b. Abdilmü'min el-Basrî, künyesi, Ebû'l-Hasen'dir.[232]

İmam Ravh, İmam Ya'kûb'un dışında, Hammad b. Zeyd, Ebû Uyeyne, Ebu'l-Münzir ve Ca'fer b. Süleyman'dan kırâat dersleri almış; kendisi de, Ahmed b. Yezîd el-Hulvanî, Muhammed b. Vehb es-Sekafî ve Basra fakihlerinden Ebû Abdullah ez-Zübeyr gibi âlimlere de ders vermiştir.[233]

İmam Ravh, Hadis ilminde de sika ravilerden sayılmıştır. İmam Buharî Sahih'inde ondan hadis rivayet etmiştir.[234]

Kırâat ilmindeki rumuzu " حه " olan İmam Ravh, 234/848 veya 235/849 tarihinde vefat etmiştir.[235]

Abdullah b. Ebî Hâtim'den nakille Ahmed b. Hanbel'e Ya'kûb'u sormuşlar, o da '*sadûk / güvenilir birisidir*', cevabını vermiştir. Yine aynı şekilde Ebû Hâtim er-Râzî'ye sormuşlar, o da '*sadûk / güvenilir birisidir*' cevabını vermiştir.[236]

---

[229] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 509; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, neşr.: Gotthelf Bergstraesser, C. II, s. 234-235.

[230] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 428; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 508.

[231] İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 235; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 509; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 428.

[232] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 244; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 510; Buharî, **Tarihü'l-Kebîr**, C. III, s. 310.

[233] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 510; İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 244.

[234] Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 510.

[235] İbn Hibbân, **Kitâbü's-Sikat**, C. VIII, s. 244; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 510.

B. KIRÂAT İLMİNDEKİ YERİ

Çalışmamızın birinci bölümünde, kıraât ilminin gelişmesi başlığı altında, Hicrî II. Yüzyılın başlarında İmam Ya'kûb'un yedi imamdan yedincisi iken İbn Mücahid'in İmam Ya'kûb'un yerine Kisâî (189/804)'yi getirdiğine ve sonradan bazı muhakkik ilim adamlarının kıraât-ı seb'a'ya Ya'kûb el-Hadramî (205/820)'yi ekleyerek İmam Ya'kûb'un on meşhur kıraât imamının dokuzuncusu olarak kıraât ilmi tarihindeki yerini aldığına kısaca değinmiştik. Şimdi burada bazı mütehassıs âlimlerin eserlerinden nakillerle İmam Ya'kûb kıraât ilmindeki kabul görmüş yerini kısaca aktarmaya çalışacağız:

İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429), İmam Ya'kûb'un kıraâtının sahihliği konusunda "*Ya'kûb'un kıraâtıyla namazın caiz olmayacağı ve bu kıraâtın şâzz kıraâtlardan sayılması gerektiği iddiası çok büyük bir hatadır. Böyle bir söz daha önce hiç karşılaşmadığımız iddiadır. Bu iddia, sözüne itimat edilmeyen ve okuyuşu itibar görmeyen kimselerin ortaya attıkları bir şeydir. "el-Müncit" adlı eserimizde zikrettiğimiz gibi, Ya'kûb'un kıraâtının sahih olduğuna dair ilk devir âlimlerinin beyan ve görüşleri vardır. O halde bilinsin ki, Ya'kûb'un kıraâtıyla yedi imamın kıraâtı arasında din âlimlerine göre hiçbir fark yoktur."*.[237]

İbnü'l-Cezerî'nin de dediği gibi İmam Ya'kûb'un kıraâtının mütevatirliği hakkında zikredilen rivayetlerin çokluğuna ve sahihliğine rağmen, bir takım çevreler tarafından İmam Ya'kûb kıraâtının şazz olduğu iddia edilse de bu görüş doğru değildir. Bu görüşü savunanlar da zaten görüşlerini sağlam bir zemine oturtamamışlardır.[238]

Zerkeşî, meşhur usul eseri *Burhan*'da, Ebû Muhammed İsmail b. İbrahim el-Herevî'nin, el-Kâfî isimli eserinde İmam-ı Ya'kûb'un kıraâtının sahihliği konusunda

---

[236] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 42; İbn Hallikân, **Vefeyâtü'l-A'yân**, C. VI, s. 71, 391; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 500; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 387; Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 329.

[237] Zerkeşî, **Burhan**, C. I, s. 329.

[238] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 43-45.

şunları söylediğini belirtir: "*Eğer biri çıkıp da; niçin Ebû Ca'fer ile Ya'kûb el-Hadramî'nin kırâatlarını Yedi Kırâat'a dâhil ettiniz? Hâlbuki bunlar, kırâatlarının sahihliği konusunda âlimlerin ittifak ettiği yedi imamdan değillerdir derse; biz deriz ki; biz yedi kırâata itibar ettiğimiz gibi onların kırâatına da itibar ederiz. Çünkü biz onların kırâatında bulduğumuz ilim, sika, senetle ittisal ve ta'n olunmama gibi şartları, İmam Ebû Ca'fer ve İmam Ya'kûb'un kırâatlarında da bulmaktayız. Zâten Yedi Kırâata itibar edileceğine dâir ne bir eser ne de bir sünnet mevcuttur. Sünnet olan ancak nakil, kırâat ve hıfz yönünden râvileri muttasıl olup, râvilerinin sıhhat şartıyla kırâatın alınmasıdır. Böylelikle Ebû Ca'fer'i ve Ya'kûb'u da diğerlerine katarız.*"[239]

Bu konuda Zehebî, Tahir b. Ğelbûn'un şöyle dediğini zikreder: "*Basra'daki cami imamları, namazlarda Ya'kûb'un kırâatından başkasını okumazlardı.*"[240] Aynı şekilde Ali b. Ca'fer es-Saîdî'den de şöyle bir rivayet zikretmiştir: "*İmam Ya'kûb, kendi zamanının en iyi Kur'ân okuyanı idi. Okuyuşunda gereksiz nağmeler yapmazdı*."[241]

Yine aynı şekilde "Müfredetü Ya'kûb" adlı eserde müellif, İmam Ya'kûb hakkında "Kırâat ilminde insanların en üstünüdür." ifadesini kullanmıştır.[242]

İşte bu ve benzeri ifadeler gösteriyor ki, İmam Ya'kûb'un kırâat ilmine vâkıf olması, sika olması, bulunduğu toplum içerisinde ilmi açıdan belli bir mertebede temayüz etmesi gibi etkenler onun kırâatının kırâatı aşere arasına girmesini sağlamıştır.

---

[239] Zerkeşî, **el-Burhan fi Ulûmi'l-Kur'ân**, thk: Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, 1957, C. I, s. 330.

[240] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 329; Muhammed Fehd Haruf, **el-Müyesser**, s. 500; İbn Cezerî, **Ğâyetü'n-Nihâye**, C. II, s. 387.

[241] Zehebî, **Ma'rifetü'l-Kurrâ**, C. I, s. 330.

[242] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 43-45.

İKİNCİ BÖLÜM

İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ ÖZELLİKLERİ VE FERŞU'L-HURÛF BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂAT VECİHLERİ

I. İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ ÖZELLİKLERİ

Çalışmamızın bu bölümünün birinci başlığında İmam Ya'kûb'un kırâat senedleri ve öne çıkan bazı kırâat özellikleri zikredilmiştir.

Bu bölümün ikinci başlığında ise İmam Ya'kûb'un, bazı eserlerde " انفرد يعقوب", "قرأ يعقوب" veya sadece "(يع)" şeklinde ifade edilerek İmam Ya'kûb'un diğer kırâat imamlarından farklı okuduğu yerler, İbn Mihran en-Nisaburî'nin (ö. 381/991) *el-Ğaye fi'l-Kırâati'l-Aşere* (Riyad-1990); İbn Ğalbûn'un (ö. 399/1009) *et-Tezkire fi'l-Kırâati's-Semân* (Mısır-2001); Ebû Ma'şer Abdü'l-Kerîm Muhammed Kattân et-Taberî (ö. 478/1085), *et-Telhîs fi'l-Kırâati's-Semân* (Cidde-1992); İbnü'l-Fehhâm'ın (ö. 516/1123) *Müfradetü Ya'kûb* (Riyad-2007); Ebü'l-Hasan Şurayh b. Muhammed Ruaynî'nin (ö. 539) *el-Cem' ve't-Tevcîh Lima İnferade bi-Kırâati Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî el-Basrî* (Amman-2000); İbn'ül-Cezerî'nin (ö. 833/1429) *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr* (Beyrut-2002), *en-Neşr fi'l-Kırâatil-Aşr* (Beyrut-t.y.), *Tahbîrü't-Teysîr fi'l-Kırâati'l-Aşr* (Ürdün-2000); Abdülfettah Palûvî'nin (ö. 1252/1836) *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'ân* (İstanbul-t.y.) adlı eserler taranmak suretiyle tespit edilmiştir.

İmam Ya'kûb'un diğer kırâat imamlarından farklı okuyuşları, Kur'ân-ı Kerim'deki sûre sırasına göre verilmiştir. Farklı okuyuşların bulunmadığı sûreler ayrıca zikredilmemiştir.

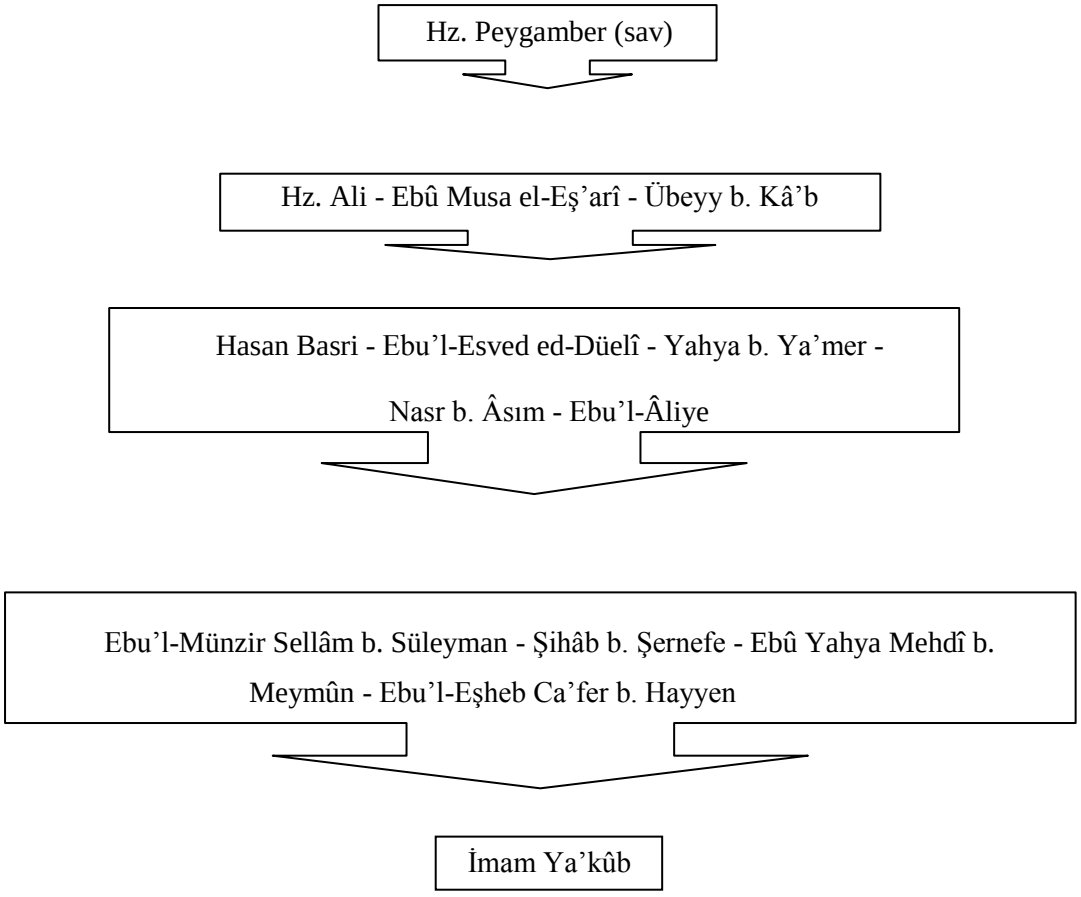
A. USÛLÜ'L-KIRÂE BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN RİVAYET ÖZELLİKLERİ

1. Kırâat Senedi

İmam Ya'kûb'un, temeli Hz. Peygamber (sav)'e kadar uzanan kırâat senedi/zinciri şu şekildedir:

İmam Ya'kûb → Ebu'l-Münzir Sellâm b. Süleyman - Şihâb b. Şerîfe - Ebû Yahya Mehdî b. Meymûn - Ebu'l-Eşheb Ca'fer b. Hayyen → Hasan Basri - Ebu'l-Esved ed-Düelî - Yahya b. Ya'mer - Nasr b. Âsım - Ebu'l-Âliye → Hz. Ali - Ebû Musa el-Eş'ârî - Übeyy b. Ka'b → Hz. Peygamber (sav).[243]

İmam Ya'kûb'un Hz. Peygamber (sav)'e kadar uzanan kırâat zincirini şema ile şu şekilde gösterebiliriz:

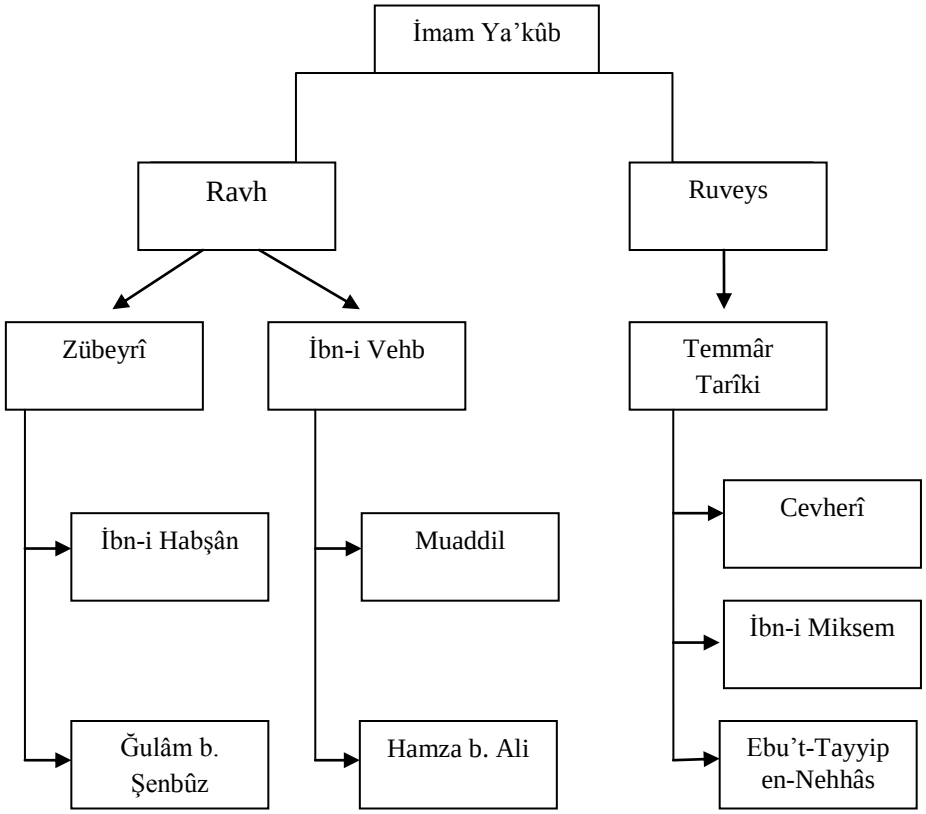
[243] Ebû'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed İbn Cezerî, **Neşr**, tah.: Ali Muhammed ed-Debba', Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts., C. I, s. 185-186; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin İbn Mihrân en-Nisâbûrî, **el-Ğaye fi'l-Kırâati'l-Aşere**, , Thk. Muhammed Gayyaş Canbaz, 2. bs., Dârü'ş-Şevvaf, Riyad, 1990, s. 121-123. Çetin, **Yedi Harf ve Kırâatlar**, s. 232.

İmam Ya'kûb'un Hz. Peygamber (sav)'e kadar uzanan kırâat zincirinden başka bir de İmam Ya'kûb'tan kırâat okuyan şahısların zikredildiği bir silsile vardır ki oda şu şekildedir:

2. Kırâat Tariki

İmam Ya'kûb'un iki meşhur ravisi olan Ravh ve Ruveys, kırâatlarını İmam Ya'kub'dan direkt olarak almışlardır. Ruveys'ten Temmâr; O'ndan Ebu't-Tayyip en-Nehhâs, İbn-i Miksem ve Cevherî rivâyet ederken; Ravh'tan ise İbn-i Vehb ve Zübeyrî; İbn-i Vehb'den, el-Muaddel ve Hamza b. Ali; Zübeyrî'den, Ğulam b. Şenebûz ve İbn-i Hubşân rivâyet etmişlerdir.[244]

İmam Ya'kûb'tan kırâat okuyan şahısların kırâat zincirini şema ile şu şekilde gösterebiliriz:[245]

[244] İbn Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 180-185; İbn Cezerî, **Takrîbu'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr**, hâşiye: Abdullah Muhammed el-Haliylî, Daru'l-Kütübi'İlmiyye, Beyrut, 2002, s. 36; Palûvî, **Zübde,** s. 31-32.

[245] Bkz: İbrahim Uludaş, "İmam-ı Ya'kûb ve Rivâyeti", Uludağ Üniv. SBE, basılmamış yüksek lisans tezi, Bursa, 2008, s. 40.

B. İMAM YA'KÛB KIRÂATININ ÖNE ÇIKAN BAZI ÖZELLİKLERİ

1. İlhak

İlhak kelimesi sülasi dördüncü babtan gelen لَحِقَ filinin if'âl babından إلحاق şeklinde mastarıdır. İlhak kelimesi sözlükte, eklemek, bitiştirmek, katmak gibi anlamlara gelmektedir.[246]

Bir kıraat terimi olarak ilhak ise Kur'ân-ı Kerîm okurken bazı kelimelerin sonuna sakin bir he (ه) ilave etmek suretiyle yapılan okuyuş (vakf) şekli demektir.[247]

Hâü's-sekt beş farklı kelimede gerçekleşir:

1- Öncesine harf-i cer bitişen ve onunla mecrur olan mâ-i istifhâmiyye:

Bu kural عَمَّ فِيمَ بِمَ لِمَ مِمَّ, olmak üzere beş farklı kelimede gerçekleşir. Bu kelimelerin geçtiği her yerde İmam Ya'kûb, vakf halinde, bu kelimeleri, بِمَهْ لِمَهْ مِمَّهْ عَمَّهْ فِيمَهْ şeklinde hâü's-sekt ile okumuştur.[248]

2- هُوَ ve هِيَ zamirleri:

İmam Ya'kûb, مَا هِيَ, لَهِيَ وَهُوَ misallerinde olduğu gibi bu zamirlerin geçtiği her yerde vakf halinde هِيَهْ هُوَهْ şeklinde hâü's-sekt ile okumuştur.[249]

3- Nun-u müşeddede olan tüm cem'î müennes gâib nûn (ن)'ları:

İmam Ya'kûb, sonrasına bir şey bitişsin veya bitişmesin " لَهُنَّ مِثْلُ ", " هُنَّ اَطْهَرُ ", " اَيْدِيهِنَّ مِثْلَهُنَّ ", " فَامْتَحِنُوهُنَّ " vb. âyeti kerîmelerde geçen bu kelimeleri

---

[246] İbrahim Mustafa, Ahmet ez-Ziyat, Hamid Abdulkadir, Muhammed en-Neccar, **El-Mu'cemül-Vasît**, "La-hi-ka maddesi", Daru'd-Da've, C. II, s. 818.

[247] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 120.

[248] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 134; Palûvî, **Zübde**, s. 25; Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyani Usûli'l-Kırâe**, 1999/1420, el-Mektebetü'l-Ezheriyye, y.y., s. 95; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 109; Ebû Ma'şer Abdülkerim b. Abdüssamed b. Muhammed Kattan et-Taberî (ö. 478/1085), **et-Telhîs fi'l-Kırâati's-Seman**, Thk. Muhammed Hasan Akîl Musa, Cemaatü'l-Hayriyye li't-Tahfîz, Cidde, 1992, s. 208; Ebü'l-Hasan Şurayh b. Muhammed Ruaynî (ö. 539), **el-Cem'u ve't-Tevcîh lima inferade bi-Kırâati Ya'kub b. İshâk el-Hadramî el-Basrî**, thk. Ganim Kaduri Hamed, Dâru Ammar, Amman, 2000, s. 36.

[249] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 135; Palûvî, **Zübde**, s. 25.

vakf halinde " مِثْلُهُنّهْ عَلَيْهِنّهْ فَامْتَحِنُو هُنّهَ ,وَ لَهُنّهَ ,اَيْدِيهِنّهَ ,هُنّهَ " şeklinde hâü's-sekt ile okumuştur.[250]

4- Sonunda şeddeli ye (ي) bulunan kelimeler:

İmam Ya'kûb, sonunda şeddeli ye (ي) bulunan " خَلَفْتُ بِيَدَيَّ ,مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَيَّ ,اَنْ لاَ تَعْلُوا عَلَيَّ " gibi kelimeleri, vakf halinde, " عَلَيَّهْ ,بِيَدَيَّهْ ,لَدَيَّهْ " şeklinde hâü's-sekt ile okumuştur.[251]

5- Cemî müzekker sâlimlerin sonunda bulunan fethalı nûn (ن) harfi:

İmam Ya'kûb, " اَلْعَالَمِينَ ,اَلْمُفْلِحُونَ اَلَّذِينَ ,بِمُؤْمِنِينَ " kelimeleri vb. kelimelerde geçen cem'i müzekker sâlimleri vakf halinde " اَلَّذِينَهْ ,اَلْعَالَمِينَهْ ,بِمُؤْمِنِينَهْ ,اَلْمُفْلِحُونَهْ " şeklinde hâü's-sekt ile okumuştur.[252]

2. İdğam

Lügat manası bir şeyi diğerine ve bir harfi diğer bir harfin içine koymak anlamlarına gelen idğam, kıraât ıstılahında iki harfi şeddeli olarak ikinci harf gibi bir harf şeklinde telaffuz etmektir. Ayrıca birbirine eş veya birbirine yakın veyahut ayrı cinsten olan iki harfi birbirine katmaktır diye de tarif edilir.[253]

İmam Ya'kûb, Nisâ Sûresi 36. âyetinde وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ şeklinde peşpeşe gelen be (ب) harfini[254] Bakara Sûresi 20. âyetinde geçen لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ[255], 79. âyetinde geçen الْكِتَابَ بِاَيْدِيهِمْ şeklinde peşpeşe gelen be (ب) harfini[256], Necm sûresi 55. âyetinde فَبِاَىِّ اَلاءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰى şeklinde peşpeşe gelen te (ت) harfini[257], Bakara Sûresi 22. âyetinde

---

[250] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 135; Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyani Usûli'l-Kırâe**, s. 95; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 109.

[251] Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyani Usûli'l-Kırâe**, s. 95; İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 135; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 110.

[252] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 136; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 110.

[253] Temel, **Kırâat ve Tecvid Istılahları**, s. 68.

[254] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 138; Ahmed b. Muhammed b. Ahmed ed-Dimyatî Bennâ, **İthafü Fudalai'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbaate Aşer**, Thk. Şa'ban Muhammed İsmail, Beyrut, Âlemü'l-Kütüb, 1987/1407, C. I, s. 120; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, thk. İhab Ahmed Fikri, Halid Hasan Ebü'l-Cevd, Riyad, Dâru Edvai's-Selef [Edvaü's-Selef], 2007/142, s. 115; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 229.

[255] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 115.

[256] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 34.

[257] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 45; Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyani Usûli'l-Kırâe**, s. 92-93.

جَعَلَ لَكُمُ ve En’âm Sûresi 115. âyetinde لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ şeklinde peşpeşe gelen lam (ل) harfini idğam ile okumuştur.[258] Ayrıca Neml Sûresi 36. âyetinde geçen اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ lafzında vav (و) harfini med ile nun (ن) harfini de be (ب) harfine idğam ederek okumuştur.[259]

3. İsbât

İsbat kelimesi sülasi üçüncü babtan gelen ثَبَتَ fiilinin if’âl babından إثبات şeklinde mastarıdır. Sözlükte belirleme, karar kılma, olduğu hal üzere devam etme gibi manalara gelmektedir.[260]

Kırâat terimi olarak isbât ise gizli (mahzuf) olan ye (ى) harflerini kırâat esnasında açıktan okumaya denir.[261]

İmam Ya’kûb, iki durumda kelimelerin sonlarındaki ye (ى) harfini isbat ederek okumuştur. Bunlardan birincisi Arapça’da nida (hitap) harfi olan ye (ى) harfidir ki يَا رَبِّ ,يَا قَوْمِ يَا أَبَتِ nidaları Kur’ân’da geçen nida örneklerindendir. Bu nida harfi her zaman münâdâdan (kendisine seslenilen) önce gelmek zorundadır. Aslında bu nida يا أبَتِى يَا قَوْمِى يَا رَبِّى şeklinde olup kelimenin sonunda mütekellim ya’sı mevcuttur. Ve kelime mudâf, sonrasındaki ya harfi ise mudâfun ileyh konumundadır. Bu nida şekillerinde sondaki ya harfini hazfederek okuma konusunda ittifak vardır.[262]

Dört âyetin dışında[263] resm-i hatta nidâ harfiyle gelen hiçbir kelimenin sonunda izâfet yaları açıktan gelmemiştir. Kırâat imamları arasında Ankebût Sûresi 56. âyet ile Zümer Sûresi 53. âyetlerinde geçen عِبَادِى münâdâsının izâfet ya’sı ile okunmasında ihtilaf yoktur.[264] Zuhruf Sûresi 53. âyet ve Zümer Sûresi 16. Âyetlerde izafet yası ile okunmasında ise ihtilaf vardır.[265]

---

[258] Ruaynî, **el-Cem’u ve’t-Tevcîh**, s. 34.
[259] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 47 ve 118; Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyani Usûli’l-Kırâe**, s. 93.
[260] **Mu’cemül-Vasît**, “Se-be-te maddesi”, C. 1, s. 93.
[261] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 120.
[262] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 179.
[263] Âyetleri için bkz. Ankebût, 29/56; Zümer, 39/53; Zuhruf, 43/53; Zümer, 39/16.
[264] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 180.
[265] Farklı okuyuşlar için bkz. Palûvî, **Zübde**, s. 124.

İmam Ya'kûb'un kelimelerin sonlarındaki ya harfini isbat ederek okuduğu yerlerin ikincisi isim ve fiillerde bulunan ya harfidir. Bu da aslî ve zâid ya olmak üzere iki kısımdır:

a- Kelimenin kendi yapısında bulunan ya harfi:

يَتَّقِي اَلدَّاعِي نَبْغِي اَلْجَوَارِي يَسْرِي اَلتَّنَادِي misallerinde olduğu gibi.[266]

b- Kelimenin sonuna sonradan eklenmiş olan ya harfi:

Bu durumda da ya harfi iki şekilde gelmektedir:

ba- Ya harfinin izafetle gelip i'râbı mecrûr olarak gelmesi gibi ki دُعَايَ lafzı bunun örneklerindendir.

bb- Ya harfinin bir fiilin mef'ûlu olarak gelip irâbının mansûb olması gibi ki اَخَّرْتَنِي lafzı bunun örneklerindendir.[267]

4. İşmam

Sözlükte الشّم kelimesi, burnun koku almasını, koku alma duyusunu ifade eder.[268] Buna bağlı olarak da işmam kelimesi if'âl babından birine bir şeyi koklatmak anlamına gelmektedir.

Kırâat terimi olarak işmam ise harekeli bir kelimede durulduğunda son harfin harekesini hazfetmek yani sesi kesip harekeye dudakla işaret etmektir.[269]

İşmam yapılırken dudakların hemen büzülmesi gerekir, eğer arada az da olsa zaman geçirilecek olursa bu işmam sayılmaz. İşmam son harfinin harekesi ötre olan kelimelerde olur. Fetha ve kesre harekelerinde işmam olmaz.[270]

---

[266] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 180.

[267] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 180; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 152-153.

[268] Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrem İbn Manzûr, **Lisânu'l-Arab**, Dâru'l-Maârif, 1119, Kahire, C. II, s. 2333.

[269] İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 121.

[270] Dimyatî Bennâ, **İthafü Fudalai'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbaate Aşer**, C. I, s. 314-315.

Kırâat ilminde işmam farklı şekillerde uygulanabilir. İmam Ya'kûb'un ravilerinden Ruveys'in uyguladığı işmam şekli, bir harekenin diğer bir harekeye karıştırılması suretiyle iki farklı hareke çıkarılması izleniminin verilmesini sağlayan işmamdır.[271]

Ruveys'in uyguladığı işmam şekli, bazı kırâat imamlarının meçhul fiillerin asıl harekelerini vurgulamak için yaptıkları bir işmam şeklidir. Mesela قِيلَ kelimesini ele aldığımız zaman, kaf (ق) harfinin aslî harekesi olan ötreyi yansıtabilmek için kaf harfini telaffuz ederken üçte bir harekesini ötreyi üçte iki harekesini de esreyi yansıtacak tarzda bir seslendirme yapılır. Bu işmam türünde ötre veya esre sesi net olarak duyulmaz.[272]

İmam Ya'kûb, Kur'ân-ı Kerîm'de geçen yedi tane meçhûl sîgalı fiilde, Ruveys tarîkinden işmam yaparak okumuştur.[273] Yedi meçhûl sîgalı fiil şunlardır:[274]

1- قِيلَ[275] 2- غِيضَ[276] 3- جِئَ[277] 4- حِيلَ[278] 5- سِيقَ[279] 6- سِئَ[280] 7- سِيئَتْ[281]

İkinci işmam şeklinde ise sad (ص) harfinin sesinin ze (ز) harfinin sesine karıştırılmasıyla gerçekleştirilir. Çıkan ses ne sad harfinin ne de ze harfinin sesidir.[282]

---

[271] Farklı işmam uygulamaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Nihat Temel, **Kırâat ve Tecvid Istılahları**, s. 79-81; a.m. **Kurân Kırâatında Vakf ve İbtidâ**, İFAV Yay. İstanbul, 2001, s. 89-91; Sıtkı Gülle, **Açıklamalı Örnekleriyle Tecvîd İlmi**, Huzur Yayınları, İstanbul, 2005, s. 276-282.

[272] Sıtkı Gülle, **Tecvîd İlmi**, s. 281.

[273] Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 207; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 172 (1 numaralı dipnot).

[274] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 135; Palûvî, **Zübde**, s. 17; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 122;

[275] Bakara, 2/11-13-59-91-171-206; Al-i İmrân, 3/167; Nisâ, 61/77; Mâide, 5/104.

[276] Hud, 11/44.

[277] Zümer, 39/69; Fecr, 89/23.

[278] Sebe, 34/54.

[279] Zümer, 39/71-73.

[280] Hud, 11/77.

[281] Mülk, 67/27.

[282] Gülle, **Tecvîd İlmi**, s. 281.

5. Tesniye Ve Cem'i Gâib Zamirleri

İmam Ya'kûb, bütün tesniye ve cem'i gâib zamirlerini, öncesinde sakin ye (ي) gelmek şartıyla ötre ile okumuştur.[283] " فيهُم ,يزكيهُم ,عليهُن ,مثليهُم ,إليهُن ,فيهُن ,لديهُن لَدَيْهُمْ ,إِلَيْهُمْ ,عَلَيْهُمْ ,عَلَيْهُمَا ,لديهُم ,عليهُما فيهُما " kelimelerinde görüldüğü şekilde.

İmam Ya'kûb, cezm alameti olarak gelen ve emir siğasından ötürü düşmüş olan ye (ي)'lardan sonra gelen zamirleri de ötre okumuştur. " يَأْتِهُمْ ,وَقِهُمُ السَّيِّئَاتِ يُغْنِهُمُ الله أَوَلَمْ " örneklerinde olduğu gibi.[284]

6. Cinsin Hükmünü Nefyeden Lâ (لا)

İmam Ya'kûb, bazı isimlerden önce gelen ve öncesine geldiği ismin harekesini ötre yapan olumsuzluk edatı lâ (لا) harfini olumsuzluğu cinsin tamamını kapsayan lâ (لا) olarak değerlendirip başında bulunduğu kelimelerin sonunu fetha ile okumaktadır.[285] "لاَبَيْعٌ فيهِ وَلاَخُلَّةٌ وَلاَشَفَاعَةٌ " örneklerinde geçen bu kelimeleri İmam Ya'kûb, " لاَبَيْعَ فيهِ وَلاَخُلَّةَ وَلاَشَفَاعَةَ " şeklinde okumaktadır.[286]

İmam Ya'kûb'un bu kıraât vechine göre Bakara Sûresi'nin 254. âyetine şu şekilde bir mânâ verilebilir:

" يَا اَيُّهَا الَّذينَ اٰمَنُوا اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِىَ يَوْمٌ لاَبَيْعٌ فيهِ وَلاَخُلَّةٌ وَلاَشَفَاعَةٌ ... "

"Ey iman edenler! Kendisinde artık hiçbir alış verişin, hiçbir dostluğun, hiçbir kayırmanın bulunmadığı gün (kıyamet) gelip çatmadan önce, size verdiğimiz rızıktan hayır yolunda harcayın!..."

Ya'kûb b. İshak'ın kırâatına göre âyet-i kerîmeyi ele aldığımız zaman, olumsuzluk ifade eden kelimelerde mübâlağa manası çıkmaktadır.[287]

---

[283] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 121; Ali Muhammed Dabba**, El-İdâe fî Beyani Usûli'l-Kırâe**, s. 92; Palûvî, **Zübde**, s. 8; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 201.

[284] İbn Cezerî, **Takrîb**, hâşiye: Abdullah Muhammed el-Haliylî, Daru'l-Kütübi'İlmiyye, Beyrut, 2002, s. 37; Palûvî, **Zübde**, s. 8 ve 37; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 140; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 30.

[285] Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 209.

[286] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 139; Palûvî, **Zübde**, s. 36 ve 78.

[287] İbrahim Uludaş, "İmam-ı Ya'kûb ve Rivâyeti", s. 44.

7. İmam Ya'kûb'un Diğer Bazı Kırâat Özellikleri

Yukarıda başlıklar halinde zikredilenlerden başka İmam Ya'kûb'un kırâatları arasında öne çıkan uygulamarından bazıları şunlardır:

İmam Ya'kûb, meddi munfasılları kasr (bir elif miktarı uzatarak), meddi muttasılları ise tavassul (iki elif miktarı uzatarak) ile yani hadr kırâatı ile okumuştur.[288]

İmam Ya'kûb, harekeli he harfinin akabinde gelen sakin mim harflerini hareke yönünden he harfine tabi kılarak okumuştur. Eğer he harfinin harekesi ötre ise mim harfini ötreyle ويؤتيهُمُ الله[290], عليهُمُ القتال[289] şeklinde, eğer he harfinin harekesi esre ise mim harfinin de esresiyle وتقطّعتْ بِهِمِ الأسْبابُ[292], فى قلوبهِمِ العجل[291] şeklinde okumuştur.[293]

İmam Ya'kûb, Kur'ân'da geçen يُرْجَعُون ve تُرْجَعُون lafızlarını, ahirete dönüş manasında kullanılan her yerde muzâraat harflerinin ötresini fethaya çevirmek suretiyle يَرْجِعُون ve تَرْجِعُون şeklinde okumuştur.[294]

İmam Ya'kûb, فَيُضَاعِفَهُ lafzını Kur'ân'da geçen her yerde, elif'i (ا) hazfederek, ayn (ع) harfinin şeddesi ve fe (ف) harfinin zammesiyle يُضَعِّفُهُ şeklinde okumuştur.[295]

İmam Ya'kûb, Kur'ân'da geçen نُنَجّ lafzını geçtiği her yerde tahfîf ile نُنجِ şeklinde okur.[296]

II. FERŞU'L-HURÛF BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂAT VECİHLERİ

A. İSTİÂZE ve BESMELE

---

[288] Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyâni Usûli'l-Kırâe**, s. 93.

[289] Bakara, 2/246; Nisâ, 4/77.

[290] Hud, 11/31.

[291] Bakara, 2/93.

[292] Bakara, 2/166.

[293] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 38; Ali Muhammed Dabba, **El-İdâe fî Beyâni Usûli'l-Kırâe**, s. 92; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 123-124; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, 141-142.

[294] Palûvî, **Zübde**, s. 20; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 122; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 135; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 208; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 173 (4 numaralı dipnot).

[295] Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 218

[296] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 54.

1. İstiâze

İstiâze lafzı, el-‘avz (العوذ) kökünden türemiş ve istifâl babından olup, lügatta sığınmak manasına gelir.[297] Ayrıca, şeytanın ve kötü insanların şerrinden, her türlü zarar, bela, âfet ve musîbetlerden Allah’a sığınmak demektir.[298]

Kırâat terimi olarak ise istiâze, herhangi bir sûreyi okumaya başlamadan önce أَعُوذُ بِاللهِ مِن الشَّيْطَان الرَّجِيم lafzını söylemektir. İstiâzeyi Nahl Sûresi 98. âyetinde varid olduğu şekliyle okuma konusunda bütün kırâat imamlarının ittifakı söz konusudur.[299] Bundan dolayı İmam Ya’kûb kırâatına başlamadan önce istiâze okumuştur. İhtilaf, istiâze lafzının cehrî okunup okunmayacağı konusundadır[300]

2. Besmele

Besmele, ‘Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla’ anlamına gelen “Bismillâhirrahmânirrahîm” (بسم الله الرّحمن الرّحيم) âyetinin adıdır. Besmeleye “Allah’ın adını anmak” anlamına gelen ‘tesmiye’ de denir. Besmele, Neml Sûresi’nin 30. âyetinin bir bölümü ve Fâtiha Sûresi’nin ilk âyetidir. Tevbe sûresi hâriç diğer sûrelerin başında besmele yazılmıştır. Sûre başlarındaki besmeleler, müstakil birer âyettir. Ancak o sûreye dâhil değildir.[301]

Besmele lafzının, Tevbe (Berâe) Sûresi hariç sûrelerin tamamının başında söylenmesi hususunda bütün kırâat imamları icma etmişlerdir.[302]

İmam Ya’kûb, diğer kırâat imamları gibi sûre evvelinde dört, bir sûreden diğer bir sûreye geçerken de iki vecih yapar.[303] Sûre evvelindeki dört vecih şu şekildedir:[304]

---

[297] Temel, **Kırâat ve Tecvid Istılahları**, s. 77.

[298] Fikret Karaman v.d., **Dini Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yay., İstanbul, 2009, s. 290.

[299] Abdülfettah Abdulğanî el-Kadi, **el-Büdurü’z-Zahira fi’l-Kırâati’l-Aşri’l-Mütevatira el-Kıraatü’ş-Şazze**, Dâru’l-Kitabi’l-Arabî, Beyrut, t.y., s. 12.

[300] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 33.

[301] Fikret Karaman v.d., **Dini Kavramlar Sözlüğü**, s. 60.

[302] Palûvî, **Zübde**, s. 6; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 36; Abdülfettah el-Kadi, **el-Büdurü’z-Zahira**, s. 13; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira fi’l-Kırâati’s-Semân**, thk. Eymen Rüşdi Süveyd, 2. bs., Mektebetü’l-Tev’iyyetü’l-İslamiyye, Mısır, 2001, C. I, s. 63.

[303] İbn Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 259.

أَعُوذُ بِالله مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ	بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيم	الحَمْدُ لله رَبِّ العالمين
	قطع	قطع
	قطع	وصل
	وصل	قطع
	وصل	وصل

1- *Kat'-ı Küll*, (قَطْعُ الكُل), İstiaze ve Besmele'de vakf yapmak.

2- *Kat'-ı Evvel, Vasl-ı Sânî*, (قَطْعُ الأوّل مَعَ وَصْلُ الثّانى), İstiâze'de vakfedip besmele'yi sûrenin ilk âyetine vasletmek.

3- *Vasl-ı Evvel, Kat'-ı Sânî*, (وَصْلُ الأوّل مَعَ قَطْع الثّانى), İstiâzeyi besmele'ye vasledip,
besmele'de vakfetmek.

4- *Vasl-ı Küll*, (وَصْلُ الكُل), İstiâze'yi besmele'ye, besmeleyi de sûrenin ilk âyetine vasletmek.

Birinci vecihte okuyucu hem istiâzenin hem de besmelenin sonunda sesi ve nefesi kesecek yani vakfeder, sonrasında ise sûrenin başından okumaya başlar.

İkinci vecihte okuyucu istiâzeyi okuduktan sonra vakfeder, besmelenin sonunda ise sesi ve nefesi kesmeden sûre evveline vaslederek okur.

Üçüncü vecihte okuyucu istiâze ile besmelenin arasında sesi ve nefesi kesmeden okuyup besmelenin sonunda vakfederek okur.

Dördüncü vecihte ise okuyucu istiâzeden sonra sesi ve nefesi kesmeden besmeleyi okur yine sesi ve nefesini kesmeden okumak istediği sûrenin evveline başlar.

---

[304] Palûvî, **Zübde**, s. 6.

İmam Ya'kûb herhangi bir sûreden diğer bir sûreye geçerken de aşağıdaki şekillerde okumuştur:[305]

الم	بِسْمِ اللهِ	وَلاالضّالّين
ج ح ك يع	سكته بلا بسملة _____	_____
ج ح ك ف يع خل	وصل بلا بسملة_____	_____

a) İlk sûrenin sonunda sekte yapıp besmele çekmeden ikinci sûreye geçer. (Sekt bilâ besmele)

b) İlk sûreden besmele çekmeden ikinci sûreye vaslederek geçer. (Vasl bilâ besmele)

B. SÛRELER BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂAT VECİHLERİ

1. Fâtihâ Sûresi

عَلَيْهِمْ:[306] İmam Ya'kûb, he (ه) zamirini عَلَيْهُمْ şeklinde zamme ile okumuştur.[307]

2. Bakara Sûresi

لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ:[308] İmam Ya'kûb, Ruveys tarikiyle peşpeşe gelen be harfini idğam ile okumuştur.[309]

ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ:[310] İmam Ya'kûb, Kur'ân-ı Kerîm'de geçtiği her yerde, 'âhirete dönüş' manasında olması şartıyla, muzâraat harfi olan te (ت) harfinin fethası, cim (ج) harfinin de kesresi ile تَرْجِعُونَ şeklinde okumuştur.[311]

---

[305] Abdülfettah el-Kadi, **el-Büdurü'z-Zahira**, s. 13-14.

[306] Fatiha Suresi, 1/7.

[307] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 37; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 123; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 201; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 34; Palûvî, **Zübde**, s. 7-8.

[308] Bakara, 2/20.

[309] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 115.

[310] Bakara, 2/28.

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ:[312] İmam Ya'kûb, Kur'ân-ı Kerîm de لَا خَوْفٌ şeklinde gelen her yerde -cinsten hükmünü nefyeden lâ ile- fe (ف) harfini fethasıyla ve tenvinsiz olarak فَلاَ خَوْفَ şeklinde okumuştur.[313]

وَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ:[314] İmam Ya'kûb, kelimenin sonundaki mahzûf ya (ي) harfini hem vasl hem de vakıf halinde isbât ederek فَارْهَبُوني şeklinde okumuştur.[315]

وَاِيَّايَ فَاتَّقُونِ:[316] İmam Ya'kûb, kelimenin sonundaki mahzûf ya (ي) harfini hem vasl hem de vakıf halinde isbât ederek فَاتَّقُونِي şeklinde okumuştur.[317]

لَنَا مَا هِيَ:[318] İmam Ya'kûb, bu kelimenin sonuna sakin he (ه) harfi getirerek ilhâk ile مَا هِيَهْ şeklinde vakfederek okumuştur.[319]

وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ:[320] İmam Ya'kûb, يَعْمَلُونَ lafzını, ya (ي) harfi yerine te (ت) harfi ile تَعْمَلُونَ şeklinde okumuştur.[321]

وَلا تَكْفُرُونِ:[322] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ile وَلا تَكْفُرُونِي şeklinde okumuştur.[323]

---

311 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 122; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 135; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 251; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 173; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 35; Palûvî, **Zübde**, s. 20.

312 Bakara, 2/38.

313 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 123; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 136; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 251; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 286; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 176; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 36; Palûvî, **Zübde**, s. 23.

314 Bakara, 2/40.

315 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 133; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 318; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 220; Palûvî, **Zübde**, s. 23.

316 Bakara, 2/41.

317 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119 ve 133; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 318; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 225; Palûvî, **Zübde**, s. 23.

318 Bakara, 2/68.

319 İbn Cezerî, **Neşr**, C. II, s. 135; Palûvî, **Zübde**, s. 25.

320 Bakara, 2/96.

321 İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 257; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 292; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 182; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 211; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 38; Palûvî, **Zübde**, s. 29.

322 Bakara, 2/152.

323 İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 318; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 225; Palûvî, **Zübde**, s. 30.

اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا وَاَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ: [324] İmam Ya'kûb, âyet-i kerîmede geçen اَنَّ lafızlarının her ikisini de kesre ile اِنَّ şeklinde okumuştur.[325]

الدَّاعِ: [326] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek الدَّاعِي şeklinde okumuştur.[327]

إِذَا دَعَانِ: [328] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek دَعَانِي şeklinde okumuştur.[329]

وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ: [330] İmam Ya'kûb, وَاتَّقُونِ lafzını hem vasl hem de vakf halinde ya (ي) harfini isbat ederek وَاتَّقُونِي şeklinde okumuştur.[331]

غُرْفَةً بِيَدِهِ [332] عُقْدَةُ النِّكَاحِ: [333] Ruveys, he zamirinin (ه) sılasını hazifle uzatmadan okumuştur.[334]

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ: [335] İmam Ya'kûb, vasl halinde te (ت) harfinin kesresiyle وَمَنْ يُؤْتِ, vakıf halinde ise ya (ي) harfini isbât ederek وَمَنْ يُؤْتِيَ şeklinde okumuştur.[336]

لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ: [337] İmam Ya'kûb, نُفَرِّقُ lafzını, nûn (ن) harfi yerine ya (ي) harfi ile لا يُفَرِّقُ şeklinde okumuştur.[338]

---

[324] Bakara, 2/165.

[325] Ruaynî (ö. 539) bu şekilde sadece İmam Ya'kûb'un okuduğunu söylemiştir. Bkz. Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 37. Diğer kaynak eserlerde ise İmam Ya'kûb'un yanında İmam Ebû Ca'fer'in de bu şekilde okuduğu zikredilmiştir. Bkz. İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 189; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 298; Palûvî, **Zübde**, s. 31.

[326] Bakara, 2/186.

[327] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 133; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 318; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 225; Palûvî, **Zübde**, s. 33.

[328] Bakara, 2/186.

[329] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 133; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 225; Palûvî, **Zübde**, s. 33.

[330] Bakara, 2/197.

[331] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 133; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 318; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 225; Palûvî, **Zübde**, s. 34.

[332] Bakara, 2/237.

[333] Bakara, 2/249.

[334] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 306; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 38; Palûvî, **Zübde**, s. 35.

[335] Bakara, 2/269.

[336] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 132; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 145; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 277; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 313; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 205; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 39; Palûvî, **Zübde**, s. 38.

3. Âl-i İmrân Sûresi

وَمَنِ اتَّبَعَنِ :[339] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek اتَّبَعَنِي şeklinde okumuştur.[340]

اِلَّا اَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰيةً :[341] İmam Ya'kûb, تُقٰيةً lafzını, te (ت) harfinin fethası, kâf (ق) harfinin kesresi, ya (ي) harfinin şeddesi ve fethasıyla تَقِيَّةً şeklinde okumuştur.[342]

كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ :[343] Ravh, الطَّيْرِ lafzını müfred olarak الطَّائِرِ şeklinde okumuştur.[344]

وَ أَطِيعُونِ :[345] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek أَطِيعُونِي şeklinde okumuştur.[346]

وَ خَافُونِ :[347] İmam Ya'kûb, lafzın sonunda ya (ي) harfini isbât ederek وَ خَافُونِي şeklinde okumuştur.[348]

لا يَغُرَّنَّكَ :[349] Ruveys, nûn-u müşeddede (نّ) yerine, nûn-u muhaffefe (نْ) ile لايَغُرَّنْكَ şeklinde okumuştur.[350]

---

[337] Bakara, 2/285.

[338] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 133; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 145; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 280; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 318; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 224; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 39; Palûvî, **Zübde**, s. 39.

[339] Âl-i İmrân, 3/20.

[340] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119; Palûvî, **Zübde**, s. 40.

[341] Âl-i İmrân, 3/28.

[342] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 134; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 154; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 285; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 320; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 210; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 40; Palûvî, **Zübde**, s. 40.

[343] Âl-i İmrân, 3/49.

[344] Ruaynî aynı zamanda burada ihtilaf olduğunuda söylemiştir. Bkz. Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 41. İbn'ül-Cezerî de İmam Ya'kûb, Nâfî ve Ebû Ca'fer'in الطَّائِرِ şeklinde okuduğunu söylemiştir. Bkz: İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 323.

[345] Âl-i İmrân, 3/50.

[346] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 333; Palûvî, **Zübde**, s. 41.

[347] Âl-i İmrân, 3/175.

[348] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 333; Palûvî, **Zübde**, s. 44.

[349] Âl-i İmrân, 3/196.

[350] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 137; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 157-158; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 301; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 332; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 41; Palûvî, **Zübde**, s. 45.

4. Nisâ Sûresi

حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ :[351] İmam Ya'kûb, açık te (ت) harfi yerine yuvarlak tenin (ة) fethasıyla حَصِرَةً صُدُورُهُمْ şeklinde okumuştur.[352]

وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ :[353] İmam Ya'kûb, vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek يُؤْتِي şeklinde okumuştur.[354]

5. Mâide Sûresi

وَاخْشَوْنِ :[355] İmam Ya'kûb, vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[356]

وَاخْشَوْنِ :[357] İmam Ya'kûb hem vakf hem de vasl halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[358]

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ :[359] İmam Ya'kûb, Kur'ân-ı Kerîm'in her yerinde bu şekilde gelen kelimeleri -cinsten hükmünü nefyeden lâ ile- fe (ف) harfini fethasıyla ve tenvinsiz olarak فَلاَ خَوْفَ şeklinde okumuştur.[360]

6. En'âm Sûresi

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا :[361] İmam Ya'kûb, نَحْشُر lafzını, nûn (ن) harfinin yerine, ya (ي) harfi ile يَحْشُرُهُمْ şeklinde okumuştur. [362]

---

[351] Nisâ, 4/90.

[352] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 241; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 42; Palûvî, **Zübde**, s. 48.

[353] Nisâ, 4/146.

[354] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 42; Palûvî, **Zübde**, s. 50.

[355] Mâide, 5/3.

[356] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 352; Palûvî, **Zübde**, s. 51.

[357] Mâide, 5/44.

[358] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 142; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 352.

[359] Mâide, 5/69.

[360] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 123; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 136; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 251; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 286; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 176; Palûvî, **Zübde**, s. 23.

[361] En'âm, 6/22.

[362] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 142; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 166; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 321; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 353; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 43; Palûvî, **Zübde**, s. 53.

قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ:[363] İmam Ya'kûb, bu fiili, nun (ن) harfinin sükûnu ve cim (ج) harfinin tahfîfiyle if'âl bâbından يُنْجِيكُمْ şeklinde okumuştur.[364]

لِأَبِيهِ اٰزَرَ:[365] İmam Ya'kûb, râ (ر) harfinin zammesiyle nidâ kalıbında آزَرُ şeklinde okumuştur.[366]

وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا:[367] Ruveys, سَكَنًا lafzını فَاعِلٍ vezninde سَاكِنٍ şeklinde okumuştur.[368]

فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ:[369] İmam Ya'kûb, ayn (ع) ve dâl (د) harflerinin zammesiyle ve vav (و) harfinin şeddesiyle عُدُوًّا şeklinde okumuştur.[370]

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا:[371] İmam Ya'kûb, râ (ر) harfinin tenvini ve lam (ل) harfinin zammesiyle عَشْرٌ أَمْثَالُهَا şeklinde okumuştur.[372]

7. A'râf Sûresi

مِنْ حُلِيِّهِمْ:[373] İmam Ya'kûb, hâ (ح) harfinin fethası, lâm (ل) harfinin sükûnu ve ya (ي) harfinin de tahfîfiyle حَلْيِهِمْ şeklinde okumuştur.[374]

---

[363] En'âm, 6/63.

[364] Dimyatî Bennâ, **İthafü Fudalai'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbaate Aşer**, C. II, s. 120; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 167; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 326; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 356; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 43; Palûvî, **Zübde**, s. 54.

[365] En'âm, 6/74.

[366] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 143; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 167; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 328; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 357; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 44; Palûvî, **Zübde**, s. 54.

[367] En'âm, 6/96.

[368] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 44.

[369] En'âm, 6/108.

[370] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 144; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 168; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 331; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 361; Palûvî, **Zübde**, s. 56.

[371] En'âm, 6/160.

[372] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 169; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 338; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 368; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 45; Palûvî, **Zübde**, s. 57.

[373] A'râf, 7/148.

[374] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 148; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 172; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 346; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 378; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 45; Palûvî, **Zübde**, s. 61.

ثُمَّ كِيدُونِ :[375] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[376]

تُنْظِرُونِ :[377] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[378]

8. Enfâl Sûresi

فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ :[379] Ruveys, يَعْمَلُونَ lafzını, ya (ي) harfi yerine te (ت) harfi ile تَعْمَلُونَ şeklinde okumuştur.[380]

وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ :[381] Ravh, تَذْهَبَ lafzını ya (ي) harfi ile يَذْهَبَ şeklinde okumuştur.[382]

تُرْهِبُونَ :[383] Ruveys, râ (ر) harfinin fethası ve he (ه) harfinin şeddesiyle tef'îl bâbından تُرَهِّبُونَ şeklinde okumuştur.[384]

9. Tevbe Sûresi

يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا :[385] İmam Ya'kûb, dat (ض) harfinin kesresi ile يُضِلُّ şeklinde okumuştur.[386]

---

375 A'râf, 7/195.

376 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 350; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 383; Palûvî, **Zübde**, s. 62-63.

377 A'râf, 7/195.

378 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 149; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 351; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 383; Palûvî, **Zübde**, s. 63.

379 Enfâl, 8/39.

380 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 150; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 176; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 353; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 385; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 46; Palûvî, **Zübde**, s. 63.

381 Enfâl, 8/46.

382 Ruaynî, aynı zamanda burada ihtilaf olduğunu da belirtmiştir. Bkz: Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 47. Diğer kaynaklar bu kırâatttan bahsetmemişlerdir. Bkz: İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 385; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 265; Palûvî, **Zübde**, s. 63-64.

383 Enfâl, 8/60.

384 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 150; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 176; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 354; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 386; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 47; Palûvî, **Zübde**, s. 64.

385 Tevbe, 9/37.

وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا :[387] İmam Ya'kûb, te (ت) harfini fetha ile كَلِمَةَ اللّٰهِ şeklinde okumuştur.[388]

اَوْ مُدَّخَلًا :[389] İmam Ya'kûb, sülâsi kalıbında مَدْخَلاً şeklinde okumuştur.[390]

يَلْمِزُكَ :[391] İmam Ya'kûb, mîm (م) harfinin zammesiyle okumuştur.[392]

يَلْمِزُونَ :[393] İmam Ya'kûb, mim (م) harfinin zammesiyle okumuştur.[394]

وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ :[395] İmam Ya'kûb, ayn (ع) harfinin sükûnu ve zel (ذ) harfinin tahfifiyle الْمُعْذِرُونَ şeklinde okumuştur.[396]

وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ :[397] İmam Ya'kûb, râ (ر) harfinin zammesiyle وَالْاَنْصَارُ şeklinde okumuştur.[398]

اِلَّا اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ :[399] İmam Ya'kûb, lam (ل) harfini tahfîfi ile اِلا şeklinde okumuştur.[400]

---

[386] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 358; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 390; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 47; Palûvî, **Zübde**, s. 65.

[387] Tevbe, 9/40.

[388] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 178; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 358; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 391; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 48; Palûvî, **Zübde**, s. 65.

[389] Tevbe, 9/57.

[390] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 178; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 358; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 391; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 49; Palûvî, **Zübde**, s. 65.

[391] Tevbe, 9/58.

[392] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 178; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 358; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 391; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 49; Palûvî, **Zübde**, s. 65.

[393] Tevbe, 9/79.

[394] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 358; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 391; Palûvî, **Zübde**, s. 66.

[395] Tevbe, 9/90.

[396] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 179; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 359; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 392; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 50; Palûvî, **Zübde**, s. 66.

[397] Tevbe, 9/100.

[398] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 178; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 359; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 393; Palûvî, **Zübde**, s. 66.

[399] Tevbe, 9/110.

10. Yûnus Sûresi

إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ[401] Ravh, مَا تَمْكُرُونَ lafzını ya (ي) harfi yerine te harfi (ت) ile مَا يَمْكُرُونَ şeklinde okumuştur.[402]

فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[403] Ruveys, فَلْيَفْرَحُوا lafzını ya (ي) harfi yerine te harfi (ت) ile فَلْتَفْرَحُوا şeklinde okumuştur.[404]

فَاَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ[405] Ruveys, vasıl hemzesiyle (ا) ve mim (م) harfinin fethasıyla فَاجْمَعُوا şeklinde okumuştur.[406]

نُنَجِّيكَ[407] İmam Ya'kûb, ikinci nun (ن) harfinin cezmi, cim (ج) harfinin tahfîfi ve esresiyle, if'âl bâbından نُنْجِيكَ şeklinde okumuştur.[408]

نُنَجِّ[409] İmam Ya'kûb, birinci nun (ن) harfinin sükûnu, cim (ج) harfinin tahfîffiyle, tef'îl bâbından نُنْجِ şeklinde okumuştur.[410]

11. Hûd Sûresi

فَلا تَسْئَلْنِ[411] İmam Ya'kûb hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[412]

---

[400] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 152; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 360; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 394; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 51; Palûvî, **Zübde**, s. 66.

[401] Yûnus, 10/21.

[402] Palûvî, **Zübde**, s. 67; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 397; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 52; Palûvî, **Zübde**, s. 67.

[403] Yûnus, 10/58.

[404] İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 277; Palûvî, **Zübde**, s. 69; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 400; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 52; Palûvî, **Zübde**, s. 69.

[405] Yûnus, 10/71.

[406] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 401; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 53; Palûvî, **Zübde**, s. 69.

[407] Yûnus, 10/92.

[408] İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 368; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 402; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 54; Palûvî, **Zübde**, s. 69.

[409] Yûnus, 10/103.

[410] İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 368; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 402; Palûvî, **Zübde**, s. 69.

[411] Hûd, 11/46.

[412] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119 ve 156; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 372; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 410; Palûvî, **Zübde**, s. 70.

فَلا تُنْظِرُونِ :[413] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[414]

وَلا تُخْزُونِ :[415] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[416]

12. Yûsuf Sûresi

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَيَّ :[417] İmam Ya'kûb, sin (س) harfinin fethasıyla السِّجْنَ şeklinde okumuştur.[418]

فَأَرْسِلُونِ :[419] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[420]

وَلا تَقْرَبُونِ :[421] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[422]

نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ :[423] İmam Ya'kûb, her iki nûn (ن) harfinin yerine ya (ي) harfi ile gâib sîgasında يَرْفَعُ şeklinde okumuştur.[424]

تُفَنِّدُونِ :[425] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[426]

---

[413] Hûd, 11/55.

[414] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 156; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 376; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 410.

[415] Hûd, 11/78.

[416] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119 ve 156; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 376; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 410.

[417] Yûsuf, 12/33.

[418] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 156; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 187; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 380; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 414; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 54; Palûvî, **Zübde**, s. 73.

[419] Yûsuf, 12/45.

[420] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 157; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 385; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 419; Palûvî, **Zübde**, s. 74.

[421] Yûsuf, 12/60.

[422] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 157; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 385; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 419; Palûvî, **Zübde**, s. 74.

[423] Yûsuf, 12/76.

[424] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 157; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 187; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 381; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 416; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 55; Palûvî, **Zübde**, s. 75.

[425] Yûsuf, 12/94.

13. Ra'd Sûresi

مَتَابِ:[427] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[428]

عِقَابِ:[429] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[430]

وَ إِلَيْهِ مَآبِ:[431] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[432]

14. İbrâhim Sûresi

صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِاَللّٰهِ:[433] Ruveys, اَللّٰه lafzını vasl ile okuduğunda ha harfinin kesresiyle اَللّٰهِ şeklinde, vakf halinde ise cümle-i isti'nafiye olarak ötreyle اَللّٰهُ şeklinde okumuştur.[434]

وَعِيدِ:[435] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[436]

اَشْرَكْتُمُونِ:[437] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[438]

---

[426] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 157; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 385; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 419; Palûvî, **Zübde**, s. 75.

[427] Ra'd, 13/30.

[428] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 158; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 295; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 391; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 423; Palûvî, **Zübde**, s. 76.

[429] Ra'd, 13/32.

[430] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 158; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 391; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 423; Palûvî, **Zübde**, s. 77.

[431] Ra'd, 13/36.

[432] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 158; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 391; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 423; Palûvî, **Zübde**, s. 77.

[433] İbrâhim, 14/1-2.

[434] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 55; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 424; Palûvî, **Zübde**, s. 77.

[435] İbrâhim, 14/14.

[436] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 159; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 394; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 426; Palûvî, **Zübde**, s. 77.

[437] İbrâhim, 14/22.

15. Hicr Sûresi

قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ: [439] İmam Ya'kûb, lâm (ل) harfinin kesresi, ya (ي) harfinin de zammesi ve tenviniyle عَلِيٌّ şeklinde okumuştur.[440]

اُدْخُلُوهَا (45) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ: [441] Ruveys, اُدْخُلُوهَا lafzındaki hemzeyi katı' olarak ötreyle

فَلا تَفْضَحُونِ: [442] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[443]

وَ لاتُخْزُونِ: [444] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[445]

16. Nahl Sûresi

يُنَزِّلُ الْمَلٰئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِهِ: [446] İmam Ya'kûb'un ravilerinden Ravh, يُنَزِّلُ lafzını ya harfi (ي) yerine fethalı te (ت) harfi ve ze (ز) harfinin de fethasıyla تَنَزَّلُ şeklinde okumuştur. Aynı zamanda الْمَلٰئِكَةَ lafzını da fetha yerine ötre ile الْمَلٰئِكَةُ şeklinde okumuştur.[447]

فَاتَّقُونِ: [448] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât eder.[449]

---

[438] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119 ve 159; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 394; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 426; Palûvî, **Zübde**, s. 77.

[439] Hicr, 15/41.

[440] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 159; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 192; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 395; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 427; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 56; Palûvî, **Zübde**, s. 78.

[441] Hicr, 15/45-46.

[442] Hicr, 15/68.

[443] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 160; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 396; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 429; Palûvî, **Zübde**, s. 79.

[444] Hicr, 15/69.

[445] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 160; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 396; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 429; Palûvî, **Zübde**, s. 79.

[446] Nahl, 16/2.

[447] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 430; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 57; Palûvî, **Zübde**, s. 79.

[448] Nahl, 16/2.

فَارْهَبُونِ :[450] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât eder.[451]

17. İsrâ Sûresi

وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا :[452] İmam Ya'kûb, nûn (ن) harfinin yerine fethalı ya (ي) harfi ve râ (ر) harfinin zammesiyle وَيَخْرُجُ şeklinde okumuştur.[453]

اَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا :[454] İmam Ya'kûb, hemzeden (أ) sonra bir elif (ا) ziyade ederek آمَرْنَا şeklinde okumuştur.[455]

فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ :[456] Ruveys, فَيُغْرِقَكُمْ lafzını te (ت) harfi ile فَتُغْرِقَكُمْ şeklinde okumuştur.[457]

فَهُوَ الْمُهْتَدِ :[458] İmam Ya'kûb hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[459]

18. Kehf Sûresi

فَهُوَ الْمُهْتَدِ :[460] İmam Ya'kûb hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[461]

---

[449] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 161; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 403; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 434; Palûvî, **Zübde**, s. 79.

[450] Nahl, 16/51.

[451] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 161; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 403; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 434; Palûvî, **Zübde**, s. 79.

[452] İsrâ, 17/13.

[453] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 161; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 197; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 404; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 435; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 58; Palûvî, **Zübde**, s. 81.

[454] İsrâ, 17/16.

[455] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 162; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 404; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 437; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 58; Palûvî, **Zübde**, s. 82.

[456] İsrâ, 17/69.

[457] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 59; Bazı kaynaklarda İmam Ya'kûb'un (bkz. İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 302); bazı kaynaklarda İmam Ebû Ca'fer'in de bu şekilde okuduğu zikredilmektedir. Bkz. İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 439; Palûvî, **Zübde**, s. 83.

[458] İsrâ, 17/97.

[459] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 119 ve 163; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 409; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 441; Palûvî, **Zübde**, s. 83.

[460] Kehf, 18/17.

19. Meryem Sûresi

تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا :[462] İmam Ya'kûb, تُسَاقِطْ lafzını te (ت) harfi yerine fethalı ya harfi (ي), sin harfinin de şeddesi ve kaf (ق) harfinin de fathasıyla يَسَّاقَطْ şeklinde okumuştur.[463]

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ :[464] Ruveys, تُتْلٰى lafzını ya harfi (ي) yerine te (ت) harfiyle يُتْلٰى şeklinde okumuştur.[465]

نُورِثُ :[466] Ruveys, vav (و) harfinin fethası, ra (ر) harfinin hem fethası hemde şeddesiyle نُوَرِّثُ şeklinde tef'îl bâbından okumuştur.[467]

20. Tâhâ Sûresi

هُمْ اُولَاءِ عَلٰى اَثَرِى :[468] Ruveys, اَثَرِى lafzını hemzenin (ا) kesresi, se harfinin (ث) de sükûnuyla اِثْرِى şeklinde okumuştur.[469]

مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ :[470] İmam Ya'kûb, يُقْضٰى lafzını ya (ي) harfi yerine fethalı nûn (ن) harfi, dat (ض) harfinin kesresi ve sondaki ya (ي) harfinin fethasıyla أنْ نَقْضِيَ şeklinde okumuştur.[471]

مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ :[472] İmam Ya'kûb, وَحْيُهُ lafzını ya (ي) harfinin fethasıyla وَحْيَهُ şeklinde okumuştur.[473]

---

[461] İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 422; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 451; Palûvî, **Zübde**, s. 84.

[462] Meryem, 19/25.

[463] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 454; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 60; Palûvî, **Zübde**, s. 88.

[464] Meryem, 19/58.

[465] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 60. Yapmış olduğumuz araştırmada Ruaynî'nin eseri dışında bu kırâatın kaynağı bulunamamıştır.

[466] Meryem, 19/63.

[467] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 167; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 203; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 426; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 455; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 61; Palûvî, **Zübde**, s. 89.

[468] Tâhâ, 20/84.

[469] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 461; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 61; Palûvî, **Zübde**, s. 92.

[470] Tâhâ, 20/114.

[471] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 169; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 205; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 435; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 463; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 61; Palûvî, **Zübde**, s. 93.

زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا:[474] İmam Ya'kûb, he (ه) harfinin fethasıyla زَهَرَةَ şeklinde okumuştur.[475]

21. Enbiyâ Sûresi

فَاعْبُدُونِ:[476] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[477]

فَلا تَسْتَعْجِلُونِ:[478] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[479]

فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ:[480] İmam Ya'kûb, nûn (ن) harfi yerine zammeli ya (ي) harfi ve dâl (د) harfinin fethasıyla لَنْ يُقْدَرَ عَلَيْهِ şeklinde okumuştur.[481]

فَاعْبُدُونِ:[482] İmam Ya'kûb, mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[483]

22. Hac Sûresi

لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ:[484] İmam Ya'kûb, âyette geçen لَنْ يَنَالَ ve يَنَالُهُ lafızlarını ya (ي) harfi yerine te (ت) harfi ile تَنَالُهُ ve لَنْ تَنَالَ şeklinde okumuştur.[485]

---

[472] Tâhâ, 20/114.

[473] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 169; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 205; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 435; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 463; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 61; Palûvî, **Zübde**, s. 93.

[474] Tâhâ, 20/131.

[475] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 169; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 205; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 436; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 463; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 62; Palûvî, **Zübde**, s. 93.

[476] Enbiyâ, 21/25.

[477] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 170; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 442; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 468; Palûvî, **Zübde**, s. 93.

[478] Enbiyâ, 21/37.

[479] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 170; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 442; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 468; Palûvî, **Zübde**, s. 94.

[480] Enbiyâ, 21/87.

[481] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 169; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 208; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 441; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 466; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 52; Palûvî, **Zübde**, s. 94.

[482] Enbiyâ, 21/92.

[483] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 170; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 442; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 468; Palûvî, **Zübde**, s. 94.

نَكِيرِ :[486] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[487]

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا:[488] İmam Ya'kûb, تَدْعُونَ lafzını te (ت) harfi yerine ya (ي) harfi ile يَدْعُونَ şeklinde okumuştur.[489]

23. Mü'minûn Sûresi

كَذَّبُونِ :[490] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[491]

فَاتَّقُونِ :[492] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[493]

قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ :[494] Ruveys, he zamirinin (ه) sılasını hazifle uzatmadan okumuştur.[495]

يَحْضُرُونِ :[496] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[497]

---

[484] Hac, 22/37.

[485] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 171; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 209; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 446; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 471; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 63; Palûvî, **Zübde**, s. 96.

[486] Hac, 22/44.

[487] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 171; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 296; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 449; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 473; Palûvî, **Zübde**, s. 96.

[488] Hac, 22/73.

[489] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 171; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 209; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 448; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 473; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 63; Palûvî, **Zübde**, s. 96.

[490] Mü'minûn, 23/26.

[491] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 172; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 456; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 478; Palûvî, **Zübde**, s. 97.

[492] Mü'minûn, 23/52.

[493] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 172; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 456; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 478; Palûvî, **Zübde**, s. 97.

[494] Mü'minûn, 23/88.

[495] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 306; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 38; Palûvî, **Zübde**, s. 35.

[496] Mü'minûn, 23/98.

[497] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 172; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 456; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 478; Palûvî, **Zübde**, s. 98.

ارْجِعُونِ :[498] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[499]

لا تُكَلِّمُونِ :[500] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[501]

24. Nûr Sûresi

أَنَّ غَضِبَ اللهِ :[502] İmam Ya'kûb, dad (ض) harfinin fethası, be (ب) harfinin de zammesi أَنَّ lafzının da tahfîfiyle أَنْ غَضَبُ اللهِ şeklinde okumuştur.[503]

وَالَّذِى تَوَلّٰى كِبْرَهُ :[504] İmam Ya'kûb, kef (ك) harfinin zammesiyle كُبْرَهُ şeklinde okumuştur.[505]

25. Şuarâ Sûresi

يُكَذِّبُونِ :[506] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[507]

وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِى :[508] İmam Ya'kûb, bu fiilerde geçen kaf (ق) harflerini fetha ile وَلَا يَنْطَلِقَ ve وَيَضِيقَ şeklinde okumuştur.[509]

---

[498] Mü'minûn, 23/99.

[499] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 172; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 456; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 478; Palûvî, **Zübde**, s. 98.

[500] Mü'minûn, 23/108.

[501] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 172; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 456; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 478; Palûvî, **Zübde**, s. 98.

[502] Nûr, 24/9.

[503] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 173; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 212; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 459; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 480; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 64; Palûvî, **Zübde**, s. 98.

[504] Nûr, 24/11.

[505] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 173; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 480; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 65; Palûvî, **Zübde**, s. 98.

[506] Şuarâ, 26/12.

[507] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 101.

[508] Şuarâ, 26/13.

[509] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 214; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 66; Palûvî, **Zübde**, s. 101.

يَقْتُلُونِ:[510] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[511]

سَيَهْدِينِ:[512] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[513]

يُحْيِينِ:[514] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[515]

يَهْدِينِ:[516] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[517]

يَسْقِينِ:[518] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[519]

وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ:[520] İmam Ya'kûb, bu fiili, cemî mükesser kalıbında أَتْبَاعُكَ şeklinde okumuştur.[521]

الْأَرْذَلُونَ:[522] Ravh, ra (ر) harfinin fethası; kendisinden sonra da elif ziyadesiyle ve zel (ذ) harfinin de kesresiyle الأَرَاذِل şeklinde okumuştur.[523]

---

[510] Şuarâ, 26/14.

[511] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 101.

[512] Şuarâ, 26/62.

[513] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 102.

[514] Şuarâ, 26/81.

[515] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 102.

[516] Şuarâ, 26/78.

[517] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 102.

[518] Şuarâ, 26/79.

[519] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 102.

[520] Şuarâ, 26/111.

[521] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 214; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 488; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 67; Palûvî, **Zübde**, s. 102.

[522] Şuarâ, 26/111.

[523] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 67.

كَذَّبُونِ:[524] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[525]

26. Neml Sûresi

وَادِ النَّمْلِ:[526] İmam Ya'kûb, vakf halinde, وَادِ lafzının sonundaki mahzuf ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[527]

حَتّٰى تَشْهَدُونِ:[528] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[529]

27. Kasas Sûresi

اَنْ يَقْتُلُونِ:[530] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[531]

اَنْ يُكَذِّبُونِ:[532] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[533]

28. Ankebût Sûresi

فَاعْبُدُونِ:[534] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[535]

---

[524] Şuarâ, 26/117.

[525] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 175; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 297; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 490; Palûvî, **Zübde**, s. 102.

[526] Neml, 27/18.

[527] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 110; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 265; Palûvî, **Zübde**, s. 103.

[528] Neml, 27/32.

[529] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 177; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 496; Palûvî, **Zübde**, s. 104.

[530] Kasas, 28/33.

[531] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 178; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 500; Palûvî, **Zübde**, s. 106.

[532] Kasas, 28/34.

[533] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 178; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 500; Palûvî, **Zübde**, s. 106.

[534] Ankebût, 29/56.

[535] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 179; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 503; Palûvî, **Zübde**, s. 108.

29. Ahzâb Sûresi

يَسْئَلُونَ عَنْ اَنْبَائِكُمْ:[536] Ruveys, sin harfininin (س) şeddesi ve sonrasına elif (ا) ziyadesiyle يَسَّاءلُونَ şeklinde okumuştur.[537]

30. Sebe' Sûresi

تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ:[538] Ruveys, تَبَيَّنَتِ lafzını birinci te (ت) harfi ile be (ب) harfini ötre ile ya harfini (ي) de esre ile تُبُيِّنَتْ şeklinde okumuştur.[539]

رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا:[540] İmam Ya'kûb, رَبَّنَا lafzını be (ب) harfinin zammesiyle رَبُّنَا şeklinde okumuştur. Ayrıca بَاعِدْ lafzını da ayn (ع) ve dâl (د) harflerinin fethalarıyla بَاعَدَ şeklinde okumuştur.[541]

فَأُولٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ:[542] Ruveys, جَزَاءُ lafzını fetha ve tenviniyle جَزَاءً şeklinde; الضِّعْفِ lafzını ise ötre ile الضِّعْفُ şeklinde okumuştur.[543]

نَكِيرِ:[544] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[545]

ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا:[546] Ruveys, ikinci te (ت) harfinin şeddesiyle تَتَّفَكَّرُوا şeklinde okumuştur.[547]

---

[536] Ahzâb, 33/20.

[537] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 511; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 67; Palûvî, **Zübde**, s. 111.

[538] Sebe', 34/14.

[539] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 516; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 68; Palûvî, **Zübde**, s. 113.

[540] Sebe', 34/19.

[541] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 182; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 227; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 516; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 69; Palûvî, **Zübde**, s. 113.

[542] Sebe', 34/37.

[543] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 517; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 69; Palûvî, **Zübde**, s. 113.

[544] Sebe', 34/45.

[545] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 182; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 519; Palûvî, **Zübde**, s. 113.

[546] Sebe', 34/46.

[547] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 518; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 70; Palûvî, **Zübde**, s. 113.

31. Fâtır Sûresi

وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖ :[548] İmam Ya'kûb, ya (ي) harfinin fethası ve kaf (ق) harfinin zammesi ile يَنْقُصُ şeklinde okumuştur.[549]

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ :[550] Ravh, تَدْعُونَ lafzını te (ت) harfi yerine ya (ي) harfiyle يَدْعُونَ şeklinde okumuştur.[551]

نَكِيرِ :[552] İmam Ya'kûb, izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[553]

32. Yâsin Sûresi

إن يُرِدْنِ :[554] İmam Ya'kûb, vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[555]

ولايُنْقِذُونِ :[556] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[557]

فَاسْمَعُونِ :[558] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[559]

اَوَلَيْسَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ :[560] Ruveys, بِقَادِرٍ lafzını ism-i fail kalıbından fiil kalıbına çevirerek يَقْدِرُ şeklinde okumuştur.[561]

---

[548] Fâtır, 35/11.

[549] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 182; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 229; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 520; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 71; Palûvî, **Zübde**, s. 114.

[550] Fâtır, 35/13.

[551] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 71.

[552] Fâtır, 35/26.

[553] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 183; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; Palûvî, **Zübde**, s. 114.

[554] Yâsin, 36/23.

[555] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 120 ve 184; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 526; Palûvî, **Zübde**, s. 115.

[556] Yâsin, 36/23.

[557] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 184; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 526; Palûvî, **Zübde**, s. 115.

[558] Yâsin, 36/25.

[559] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 184; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 526; Palûvî, **Zübde**, s. 115.

[560] Yâsin, 36/81.

فَسُبْحَانَ الَّذِى بِيَدِهِ :[562] Ruveys, he zamirinin (ه) sılasını hazifle uzatmadan okumuştur.[563]

33. Sâffât Sûresi

لَتُرْدِينِ :[564] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[565]

سَيَهْدِينِ :[566] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[567]

34. Sâd Sûresi

عَذَابِ :[568] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[569]

عِقَابِ :[570] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[571]

بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ :[572] İmam Ya'kûb, sad (ص) ve nun (ن) harflerini fetha ile بِنَصَبٍ şeklinde okumuştur.[573]

---

[561] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 184; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 231; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 526; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 71; Palûvî, **Zübde**, s. 115-116.

[562] Yâsin, 36/83.

[563] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 306; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 38; Palûvî, **Zübde**, s. 35.

[564] Sâffât, 37/56.

[565] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 185; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 530. Palûvî, **Zübde**, s. 117.

[566] Sâffât, 37/99.

[567] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 185; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 298; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 530; Palûvî, **Zübde**, s. 117.

[568] Sâd, 38/8.

[569] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 186; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 533; Palûvî, **Zübde**, s. 117.

[570] Sâd, 38/14.

[571] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 186; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 299; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 533; Palûvî, **Zübde**, s. 117.

[572] Sâd, 38/41.

[573] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 185; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 233; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 531; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 72; Palûvî, **Zübde**, s. 117.

35. Zümer Sûresi

يَاعِبَادِ :[574] Ruveys, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[575]

فَاتَّقُونِ :[576] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[577]

36. Mü'min Sûresi

فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ :[578] İmam Ya'kûb, be (ب) harfinden sonra hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[579]

لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ :[580] İmam Ya'kûb, لِيُنْذِرَ lafzını ya (ي) harfi yerine te (ت) harfiyle لِتُنْذِرَ şeklinde okumuştur.[581]

37. Fussilet Sûresi

فِى اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ :[582] İmam Ya'kûb, hemzeyi (ء) tenviniyle birlikte esreli ile سَوَاءٍ şeklinde okumuştur.[583]

38. Zuhruf Sûresi

سَيَهْدِينِ :[584] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[585]

---

[574] Zümer, 39/10.

[575] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 187; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 537; Palûvî, **Zübde**, s. 118.

[576] Zümer, 39/16.

[577] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 187; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 299; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 537; Palûvî, **Zübde**, s. 118.

[578] Mü'min, 40/5.

[579] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 188; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 540; Palûvî, **Zübde**, s. 119.

[580] Mü'min, 40/15.

[581] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 73;

[582] Fussilet, 41/10.

[583] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 188; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 236; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 542; Palûvî, **Zübde**, s. 121.

[584] Zuhruf, 43/27.

[585] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 190; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 299; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 551; Palûvî, **Zübde**, s. 123.

نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ:[586] İmam Ya'kûb, nun (ن) harfi yerine ya (ي) harfi ile يُقَيِّضْ şeklinde okumuştur.[587]

وَأَطِيعُونِ:[588] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[589]

39. Duhân Sûresi

تَرْجُمُونِ:[590] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[591]

فَاعْتَزِلُونِ:[592] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[593]

40. Câsiye Sûresi

كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعٰى اِلٰى كِتَابِهَا:[594] İmam Ya'kûb, lam (ل) harfini fetha ile كُلَّ şeklinde okumuştur.[595]

41. Ahkâf Sûresi

وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا:[596] İmam Ya'kûb, فِصَالُهُ lafzını fe harfini (ف) fetha, sad (ص) harfini de sükûnlu ve elifsiz (ا) olarak فَصْلُهُ şeklinde okumuştur.[597]

---

[586] Zuhruf, 43/36.

[587] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 190; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 239; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 548; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 74; Palûvî, **Zübde**, s. 123.

[588] Zuhruf, 43/63.

[589] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 190; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 299; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 551; Palûvî, **Zübde**, s. 124.

[590] Duhân, 44/20.

[591] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 191; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 299; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 553; Palûvî, **Zübde**, s. 124.

[592] Duhân, 44/21.

[593] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 191; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 299; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 553; Palûvî, **Zübde**, s. 124.

[594] Câsiye, 45/28.

[595] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 191; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 555; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 74; Palûvî, **Zübde**, s. 125.

[596] Ahkâf, 46/15.

[597] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 556; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 75; Palûvî, **Zübde**, s. 125.

42. Muhammed Sûresi

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ: [598] Ruveys, تَوَلَّيْتُمْ lafzını, vav (و) harfi ile birinci te (ت) harfinin ötresi ve lam (ل) harfinin esresiyle تُوُلِّيْتُمْ şeklinde okumuştur.[599]

وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ: [600] İmam Ya'kûb, te (ت) harfinin fethası, tı (ط) harfinin hem fethası hem de tahfîfiyle ve kâf (ق) harfinin sükûnuyla وَتَقْطَعُوا şeklinde okumuştur.[601]

سَوَّلَ لَهُمْ وَاَمْلٰى لَهُمْ: [602] İmam Ya'kûb, hemzenin (ا) ötresi, lam harfinin (ل) kesresi ve ya (ي) harfinin de sükûnuyla وَأُمْلِى şeklinde okumuştur.[603]

وَنَبْلُوَا اَخْبَارَكُمْ: [604] Ruveys, nun (ن) harfi yerine ya (ي) harfi ile vav (و) harfinin de sükûnuyla وَيَبْلُوا şeklinde okumuştur.[605]

43. Hucurât Sûresi

لا تُقَدِّمُوا: [606] İmam Ya'kûb, te (ت) ve dal (د) harflerinin fethalarıyla لا تَقَدَّمُوا şeklinde okumuştur.[607]

فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ: [608] İmam Ya'kûb, hemzenin (أ) esresi, hî (خ) harfinin sükûnu ve ya (ي) harfi yerine esreli te (ت) harfi ile إِخْوَتِكُمْ şeklinde okumuştur.[609]

---

[598] Muhammed, 47/22.

[599] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 559; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 75; Palûvî, **Zübde**, s. 126.

[600] Muhammed, 47/22.

[601] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 192; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 244; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 559; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 75; Palûvî, **Zübde**, s. 126-127.

[602] Muhammed, 47/25.

[603] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 76; Palûvî, **Zübde**, s. 127. Bazı kaynak eserlerde Ebû Amr'ın da bu şekilde okuduğu rivayet edilmiştir. Bkz. İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 559; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 395; İbn Ğalbûn, **et-Tezkira**, C. II, s. 558;

[604] Muhammed, 47/31.

[605] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 192; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 245; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 559; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 76; Palûvî, **Zübde**, s. 127.

[606] Hucurât, 49/1.

[607] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 193; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 247; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 562; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 77; Palûvî, **Zübde**, s. 127.

[608] Hucurât, 49/10.

[609] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 193; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 247; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 562; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 77; Palûvî, **Zübde**, s. 128.

وَ لا تَلْمِزُوا[610] İmam Ya'kûb, mim (م) harfinin zammesiyle وَ لا تَلْمُزُوا şeklinde okumuştur.[611]

44. Kâf Sûresi

وَعِيدِ[612] İmam Ya'kûb, ya (ي) harfini hem vasl hem de vakıf halinde isbât ederek okumuştur.[613]

يَوْمَ يُنَادِ[614] İmam Ya'kûb, ya (ي) harfini vakıf halinde isbât ederek okumuştur.[615]

45. Zâriyât Sûresi

لِيَعْبُدُونِ[616] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[617]

أن يُطْعِمُونِ[618] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[619]

فَلا يَسْتَعْجِلُونِ[620] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[621]

46. Necm Sûresi

اللَّاتَ[622] Ruveys, te (ت) harfini şeddeleyerek اللَّاتَّ şeklinde okumuştur.[623]

---

[610] Hucurât, 49/11.

[611] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 391; Palûvî, **Zübde**, s. 128; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151.

[612] Kâf, 50/14.

[613] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 194; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 563; Palûvî, **Zübde**, s. 128.

[614] Kâf, 50/41.

[615] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 118; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 563; Palûvî, **Zübde**, s. 128.

[616] Zâriyât, 51/56.

[617] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 194; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 564; Palûvî, **Zübde**, s. 129.

[618] Zâriyât, 51/57.

[619] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 194; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 564; Palûvî, **Zübde**, s. 129.

[620] Zâriyât, 51/59.

[621] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 194; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 564; Palûvî, **Zübde**, s. 129.

فَبِاَیِّ اٰلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰی[624]: İmam Ya'kûb, تَتَمَارٰی fiilindeki birinci te harfini ikinci te harfinde idğam ederek okumuştur.[625]

47. Kamer Sûresi

وَنُذُرِ[626]: İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[627]

48. Rahmân Sûresi

وَلَهُ الْجَوَارِ[628]: İmam Ya'kûb, vakf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[629]

49. Vâkıa Sûresi

فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ[630]: Ruveys, فَرَوْحٌ lafzını râ (ر) harfinin zammesiyle فَرُوحٌ şeklinde okumuştur.[631]

50. Hadîd Sûresi

وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ[632]: Ruveys, ya (ي) harfi yerine te (ت) harfi ile وَلَا تَكُونُوا şeklinde okumuştur.[633]

---

[622] Necm, 53/19.

[623] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 195; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 251; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 567; Palûvî, **Zübde,** s. 130.

[624] Necm, 53/55.

[625] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 78

[626] Kamer, 54/21.

[627] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 195; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 570; Palûvî, **Zübde,** s. 131.

[628] Rahmân, 55/24.

[629] Palûvî, **Zübde,** s. 131.

[630] Vâkıa, 56/89.

[631] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 196; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 254; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 574; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 78; Palûvî, **Zübde,** s. 132.

[632] Hadîd, 57/16.

[633] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 197; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 576; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 78; Palûvî, **Zübde**, s. 133.

51. Mücâdele Sûresi

وَلَا اَكْثَرُ :[634] İmam Ya'kûb, râ (ر) harfinin zammesiyle وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْثَرَ şeklinde okumuştur.[635]

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ :[636] İmam Ya'kûb, تَنَاجَيْتُمْ fiilini iftial babından انْتَجَيْتُمْ şeklinde okumuştur.[637]

فَلَا تَتَنَاجَوْا :[638] Ruveys, فَلَا تَتَنَاجَوْا fiilini iftial babından فَلَا تَنْتَجُوْا şeklinde okumuştur.[639]

52. Teğâbün Sûresi

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ :[640] İmam Ya'kûb, ya (ي) harfi yerine nun (ن) harfi ile نَجْمَعُكُمْ şeklinde okumuştur.[641]

53. Talâk Sûresi

مِنْ وُجْدِكُمْ :[642] Ravh, vav (و) harfinin kesresiyle وِجْدِكُمْ şeklinde okumuştur.[643]

54. Mülk Sûresi

نَذِيرِ :[644] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[645]

---

634 Mücâdele, 58/7.

635 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 197; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 256; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 577; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 79; Palûvî, **Zübde**, s. 133.

636 Mücâdele, 58/9.

637 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 80. (Ruaynî, İmam Ya'kûb'un, bu fiilin sûrede geçen bütün türevlerini iftiâl babından okuduğunu zikretmektedir.) Yaptığımız araştırmaya göre İmam Ya'kûb'un bu kırâatını sadece Ruaynî zikretmiştir. Bkz. İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 577; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 410; Palûvî, **Zübde**, s. 133.

638 Mücâdele 58/9.

639 İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 577; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 410; Palûvî, **Zübde**, s. 133.

640 Tağâbün, 64/9.

641 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 198; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 261; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 583; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 81; Palûvî, **Zübde**, s. 135.

642 Talâk, 65/6.

643 İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 199; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 262; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 584; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 81; Palûvî, **Zübde**, s. 136.

644 Mülk, 67/17.

نَكِيرِ :[646] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde izâfet ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[647]

هٰذَا الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُونَ :[648] İmam Ya'kûb, dal (د) harfinin sükûnuyla تَدْعُونَ şeklinde okumuştur.[649]

55. Hâkka Sûresi

كِتَابِيَهْ :[650] İmam Ya'kûb, vasl halinde hâü's-sekti (ه) hazfederek okumuştur.[651]

حِسَابِيَهْ :[652] İmam Ya'kûb, vasl halinde hâü's-sekti (ه) hazfederek okumuştur.[653]

كِتَابِيَهْ :[654] İmam Ya'kûb, vasl halinde hâü's-sekti (ه) hazfederek okumuştur.[655]

مَا حِسَابِيَهْ :[656] İmam Ya'kûb, vasl halinde hâü's-sekti (ه) hazfederek okumuştur.[657]

56. Nûh Sûresi

وَ أَطِيعُونِ :[658] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[659]

---

[645] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 199; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 587; Palûvî, **Zübde**, s. 136.

[646] Mülk, 67/18.

[647] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 199; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 587; Palûvî, **Zübde**, s. 136.

[648] Mülk, 67/27.

[649] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 199; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 264 (2 numaralı dipnot); İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 586; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 82; Palûvî, **Zübde**, s. 136.

[650] Hâkka, 69/19.

[651] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 110; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 220; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 589; Palûvî, **Zübde**, s. 137.

[652] Hâkka, 69/20.

[653] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 110; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 589; Palûvî, **Zübde**, s. 137.

[654] Hâkka, 69/25.

[655] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 144; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 589; Palûvî, **Zübde**, s. 137.

[656] Hâkka, 69/26.

[657] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 144; Ebû Ma'şer et-Taberî, **Telhîs**, s. 220; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 589; Palûvî, **Zübde**, s. 137.

57. Cin Sûresi

اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا :[660] İmam Ya'kûb, تَقُولَ lafzını kaf harfinin (ق) fethası vav harfinin (و) hem fethası hem de şeddesiyle تَقَوَّلَ şeklinde okumuştur.[661]

لِيَعْلَمَ :[662] Ruveys, ya (ي) harfinin zammesiyle لِيُعْلَمَ şeklinde okumuştur.[663]

58. Mürselât Sûresi

عُذْرًا اَوْ نُذْرًا :[664] Ravh, عُذْرًا lafzını zel (ذ) harfinin ötresiyle عُذُرًا şeklinde okumuştur.[665]

اِنْطَلَقُوا اِلٰى ظِلٍّ :[666] Ruveys, اِنْطَلِقُوا bulunan lam (ل) harfini fethasıyla اِنْطَلَقُوا şeklinde okumuştur.[667]

كَاَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ :[668] Ruveys, ise cim (ج) harfinin zammesiyle جُمَالَتٌ şeklinde okumuştur.[669]

فَكِيدُونِ :[670] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde mütekellim ya'sını (ي) isbât ederek okumuştur.[671]

---

[658] Nûh, 71/3.

[659] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 200; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 593; Palûvî, **Zübde**, s. 138.

[660] Cin, 72/5.

[661] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 594; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 82; Palûvî, **Zübde**, s. 138.

[662] Cin, 72/28.

[663] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 595; Palûvî, **Zübde**, s. 138; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 201; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 269.

[664] Mürselât, 77/6.

[665] İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 275; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 601; Palûvî, **Zübde**, s. 140; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 83.

[666] Mürselât, 77/30.

[667] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 601; Palûvî, **Zübde**, s. 140; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 202; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 275; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 83.

[668] Mürselât, 77/33.

[669] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 602; Palûvî, **Zübde**, s. 141; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 202; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 275; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 83.

[670] Mürselât, 77/39.

[671] İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 202; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 300; İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 602; Palûvî, **Zübde**, s. 141.

59. Mutaffifîn Sûresi

تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ :[672] İmam Ya'kûb, تَعْرِفُ lafzını te harfinin (ت) ötresi, ra harfinin (ر) fethası ve نَضْرَةَ lafzının da ötresiyle تُعْرَفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةُ النَّعِيمِ şeklinde okumuştur.[673]

60. Kâfirûn Sûresi

دِينِ :[674] İmam Ya'kûb, hem vasl hem de vakıf halinde ya (ي) harfini isbât ederek okumuştur.[675]

61. Felak Sûresi

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ :[676] Ruveys, الفَاعِلاتِ vezniyle النّافِثَاتِ şeklinde okumuştur.[677]

---

[672] Mutaffifîn, 83/24.

[673] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 84. Bazı kırâat kaynaklarında İmam Ya'kûb'la İmam Ebû Ca'fer'in de bu şekilde okuduğu zikredilmektedir. Bkz. İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 608; İbn Mihrân, **el-Ğaye**, s. 433 (1 numaralı dipnot); Palûvî, **Zübde**, s. 143.

[674] Kâfirûn, 109/6.

[675] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 619; Palûvî, **Zübde**, s. 148; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 205; İbnü'l-Fehhâm, **Müfradetü Ya'kûb**, s. 301.

[676] Felak, 113/4.

[677] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 84.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ DELİLLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde İmam Ya'kûb'un kırâatının delilleri/hüccetleri ele alınmıştır.

Bu bölüm, genel itibariyle, İbn Hâleveyh (ö. 370/980), *el-Hücce fi'l-Kırâati's-Seba'*, (Beyrut-2000); Mekkî b. Ebî Talib (ö. 437/1045), *el-Keşf an Vucûhi'l-Kırââti's-Seba' ve İlelüha ve hucecüha* (Kahire-2007); Ebü'l-Hasan Şurayh b. Muhammed Ruaynî'nin (ö. 539) *el-Cem' ve't-Tevcîh Lima İnferade bi-Kırâati Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî el-Basrî* (Amman-2000); *Muhammed Salim Muhaysin, el-Muğnî fî Tevcîhi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevatira,* (Beyrut-t.y.) adlı eserlerden yararlanmak suretiyle tespit edilmiştir.

İmam Ya'kûb'un kırâatının özelliklerinden olan ve çalışmamızın bir önceki bölümünde çokça değindiğimiz ispat okuyuşuna hüccet kitaplarında değinilmeyip sadece genel bir değerlendirmeyle yetinildiği için çalışmamızın bu bölümünde ispat ile ilgili örnekler üzerinde durulmamıştır. Hüccet yazarları, isbat ederek (hazfetmeden) okumanın, o lafzın aslına uygun olarak yapıldığını belirtmişlerdir.[678]

I. İSTİÂZE ve BESMELE

1. İstiâze

İstiâzenin okunmasının en büyük delili, Nahl Sûresinde geçen فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [679]âyet-i kerîmesidir.[680] Âyette varid olduğu şekliyle okunması konusunda bütün kırâat imamlarının ittifakı söz konusudur.[681]

---

[678] Ebû Abdullah Hüseyin b. Ahmed b. Haleveyh İbn Hâleveyh (370/980), **el-Hucce fi'l-Kırâ'âti's-Seb'**, Thk. Abdül'âl Salim Mekrem, Müessesetü'r-Risâle, 2000, Beyrut, s. 130.

[679] Nahl 16/98

[680] Mekkî b. Ebî Talib (437/1045), **el-Keşf an Vucûhi'l-Kırââti's-Seba' ve İlelüha ve Hucecüha**, Thk. Şeyh Abdurrahman et-Tarhûnî, Daru'l-Had'is, 2007, Kahire, C. I, s. 103.

[681] Abdülfettah Abdulğanî el-Kadi, **el-Büdurü'z-Zahira fi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevatira el-Kıraatü'ş-Şazze**, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, t.s., s. 12.

2. Besmele

Besmele lafzının ("Bismillâhirrahmânirrahîm" بسم الله الرّحمن الرّحيم), Tevbe (Berâe) Sûresi hariç sûrelerin tamamının başında söylenmesi hususunda bütün kırâat imamları icma etmişlerdir.[682]

II. SÛRELER BAĞLAMINDA İMAM YA'KÛB'UN KIRÂATININ DELİLLERİ

1. Fâtihâ Sûresi

عَلَيْهِمْ:[683] →[684] عَلَيْهُمْ

Nahivciler he zamirinin (ه) harekesinde aslolanın damme olduğunu söylemiş,[685] buna delil olarak da هُمْ, هُمَا ve هُنَّ gibi zamirlerin müstakil kullanımlarında dammeli olmalarını göstermişlerdir.[686]

2. Bakara Sûresi

لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ:[687]

Bu âyette ve benzeri yerlerde aynı cinsten iki harf yan yana geldiği için idğam yapmak güzeldir. Çünkü aynı cinsten iki harfin ayrı ayrı telaffuzu dile ağır gelir. Bazı nahivciler, bu şekildeki telaffuzu, ağırlığı ve zorluğu sebebiyle, ayakları bağlı bir kişinin yürümesine benzetmişlerdir.[688]

Ayrıca بَيَّتَ طَائِفَةٌ[689] gibi yerlerde, sırf mahreçleri mütekârip olduğu için idğam güzel görülmüşse de aynı cinsten harflerin yan yana geldiği yerlerde idğam yapılması

---

[682] Palûvî, **Zübde**, s. 6; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 36; Abdülfettah el-Kadi, **el-Büdurü'z-Zahira**, s. 13; Ebü'l-Hasan Tahir b. Abdülmün'im b. Ubeydullah İbn Ğalbûn, **et-Tezkira fi'l-Kırâati's-Semân**, thk. Eymen Rüşdi Süveyd, 2. bs., Mektebetü'l-Tev'iyyetü'l-İslamiyye, Mısır, 2001, C. I, s. 63.

[683] Fatiha, 1/7.

[684] İmam Ya'kûb'un farklı okuyuşları bir önceki bölümde ele alındığı için bu bölümde '→' işaretiyle yetinilmiştir.

[685] Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi Sibeveyhî (180/796), **Kitâbu Sibeveyh**, Thk. ve şerh: Abdüsselam Muhammed Harun, 3. bs., Mektebetü'l-Hanci, 1988, Kahire, C. IV, s. 195.

[686] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 31.

[687] Bakara, 2/20.

[688] Mekkî, **el-Keşf**, C. I, s. 203.

[689] Nisâ, 4/81.

daha güzeldir. Hatta mahreçleri mütekarip olan iki harften birincisin sakin olması durumunda izhar yapmak caiz değildir. Ancak birincisi harekeli olduğu zaman bu, izharı da güzel kılar. Bu gibi yerlerde her iki lugat (idğam ve izhar) da vardır.[690]

İmam Ya'kûb, mütecânis harflerin yana yana geldiği bazı yerlerde -dile ağır gelse de- izhar lügatını tercih ederken bazı yerlerde[691] de idğamı tercih etmiştir. Mütekarib mahreçlerde durum böyle olduğuna göre mütecânis mahreçlerde idğam yapmak daha güzeldir.[692]

ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[693] → تَرْجِعُونَ

Bu gibi yerlerde fiilin malum siğasıyla meçhul siğası mana itibariyle aynıdır. Örneğin, يَرْجِعُونَ (dönecekler) يُرْجَعُونَ (döndürülecekler) fiilerinin anlamı aynıdır. Çünkü malum siğasıyla okunsa dahi Allah (cc) onları döndürmeyinceye kadar onlar dönemezler.[694]

Şu âyet-i kerîmeler, malum siğasıyla kullanılmasını kuvvetlendirmektedir:

ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ[695] إِنَّ عَلَيْنَا إِيَابَهُمْ[696] أَلَآ إِلَى اللّٰهِ تَصِيرُ الأُمُورُ[697] ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّ[698]

عَمَّ[705], مِمَّ[704], عَلَىَّ[703], اِلَىَّ[702], عَلَيْهِنَّ, وَلَهُنَّ[701], هُوَ[700], لَنَا مَا هِيَ[699]

---

690 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 34.

691 İmam Ya'kûb'un idğam yaptığı bazı yerler çalışmamızın bir önceki bölümünde, 'İmam Ya'kûb Kırâatının Öne Çıkan Bazı Özellikleri' başlığı altında, zikredilmiştir.

692 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 35.

693 Bakara, 2/28.

694 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 36.

695 Âl-i İmrân, 3/55.

696 Ğâşiye, 88/25.

697 Şûrâ, 42/53.

698 En'âm, 6/62.

699 Bakara, 2/68.

700 Bakara, 2/10.

701 Bakara, 2/228.

702 Al-i İmrân, 3/55.

703 Hicr, 15/41.

704 Târık, 86/5.

705 Nebe, 78/1.

Sekte ha'sıyla kelimenin sonunun harekesi vakf halinde korunur. Sekte ha'sının özellikle هُوَ ve هِيَ zamirlerine eklenmesi güzel olur. Çünkü vakıf halinde zaten iki harften oluşan bu zamirlerin son harfinin harekesi de hazfedilirse bu kelimelerin isim olmaları oldukça zayıflar. (zaten iki harften oluştukları için isme benzerlikleri zayıftır. Buna ilaveten son harfin harekesinin hazfedilmesi bu benzerliği daha da zayıflatır.) Bu sebeple kelimenin yapısıyla ilgili olan harekeyi korumak ve bu kelimelerin isimliğini güçlendirmek için sonuna sekte ha'sı getirilir.[706]

Aynı şekilde sonu şeddeli olan kelimelerin (عَلَىَّ, اِلَىَّ vs) sonuna da sekte ha'sının gelmesi güzeldir. Çünkü bu şekilde müdğamün fîhin harekesi korunmuş olur. Çünkü müdğamün fîh sadece harekeli olur. İdğamın hükmüne halel gelmesin diye sonuna sekte ha'sı getirilerek müdğamün fîhin harekeli olduğu gösterilir.[707]

فَلاَ خَوْفَ → فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ:[708]

Bunun böyle okunması güzeldir. Çünkü bu şekilde okunduğunda umûmi anlamda bir olumsuzluk bildirir. Aynı zamanda bu 'onlara hiçbir korku var mı?' diye soran kişiye verilen cevaptır.[709]

Merfu okunması durumunda[710] ise nahvî açıdan, onlara bir korku yoktur ama iki veya daha fazla korku vardır anlamı çıkabilir. Fakat فَلاَ خَوْفَ şeklinde okunmasıyla birlikte bütün korku türleri nefyedilmiş (bertaraf) olur.[711]

لَنَا مَا هِيَ:[712]

Bu kırâatın delili 63. âyette geçtiği için burada ayrıca zikredilmemiştir.

تَعْمَلُونَ → وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ:[713]

---

[706] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 36.

[707] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 36.

[708] Bakara, 2/38.

[709] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 36-37.

[710] Nahivciler merfu olarak tenvinli okunmasını tercih etmişlerdir. Bkz. Kurtubî, **el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân**, C. I, s. 489.

[711] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 37.

[712] Bakara, 2/68.

İmam Ya'kûb'un te harfi ile okumasının delili, âyetin takdirinin şu şekilde olmasıdır. "Ey Muhammed onlara deki: Allah sizin yaptıklarınızı görmektedir."[714] Böylece ğaib siğasından muhatab siğasına geçiş yapılarak iltifat sanatı yapılmıştır.[715]

اِنَّ ← [716]: اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا وَاَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre لَو'in cevabı mahzuftur. اِنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا âyeti, cümle-i müste'nefedir. Cevabı anlaşıldıktan sonra Kur'ân'da geçen [717]... وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى âyeti gibi لَو 'in hazfedilmesi çoktur. Cevabı da şu şekildedir: لَكَانَ هذا القُرْآن.[718]

غُرْفَةً بِيَدِهٖ ← [719]بِيَدِهٖ عُقْدَةُ النِّكَاحِ:[720]

He zamirinin makabli harekeli olduğu için sılası açıktır. Aynı zamanda he hafî gizli bir harf olduğu için bu şekilde sıla yapmakla güçlenir. Nahivcilerin nezdinde sılanın hazfi sadece şiirde olur:

فَإنْ يَكُ غَثّاً أو سَمِيناً فَإنَّنِي سَأجْعَلُ عَيْنَيهِ لَنَفْسِهِ مَقْنَعاً[721]

وَمَنْ يُؤْتِيَ ← [722]: وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ

Bu âyet-i kerîme يُؤْتَ şeklinde okunduğu zaman naib-i fail olan هُو zamiri مَنْ'e racî olur. يُؤْتِ şeklinde okunduğu zaman ise fail olan هُو zamiri daha önce zikri

---

[713] Bakara, 2/96.

[714] Kurtubî, **el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân**, C. II, s. 261.

[715] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, 38; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî fî Tevcîhi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevatire**, 2. bs., Beyrut, Dârü'l-Cîl, t.y., C. I, s. 165.

[716] Bakara, 2/165.

[717] Ra'd, 13/31.

[718] Ebû İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl Zeccac, 311/923, **Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuhu**, şerh ve Thk. Abdülcelil Abduh Şelebi, Âlemü'l-Kütüb, 1988/1408, Beyrut, C. I, s. 238.

[719] Bakara, 2/237.

[720] Bakara, 2/249.

[721] Bu şiirde geçen لَنَفْسِهِ lafzı aslında لَنَفْسهى şeklindedir. Bkz. Sibeveyhî, 180/796, **Kitâbu Sibeveyh**, C. I, s. 28.

[722] Bakara, 2/269.

geçen Allah lafzına racî olur. Aslında mana yönüyle iki okuyuş arasında fark yoktur. Çünkü her iki durumda da failin Allah (cc) olduğu bilinmektedir.[723]

لا يُفَرِّقُ → [724]: لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ

İmam Ya'kûb kırâatında, يُفَرِّقُ fiilini, müfred ve ğaib olması sebebiyle öncesinde geçen كُلٌّ lafzına hamletmiştir;[725] tıpkı اٰمَنَ fiilinde olduğu gibi (كُلٌّ اٰمَنَ). Nahivcilere göre bir kelimeyi lafza hamletmek manaya hamletmekten daha güzeldir.[726]

Muhammed Salim Muhaysın, bu kırâatın delili olarak, لا يُفَرِّقُ fiilinde fail olan zamirin اٰمَنَ الرَّسُولُ âyetindeki الرَّسُولُ lafzına raci olduğunu söylemiştir.[727]

3. Âl-İ İmrân Sûresi

تَقِيَّةً → [728]: اِلَّا اَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰيةً

İmam Ya'kûb'un kırâatı olan تَقِيَّةً lafzı ile تُقٰيةً lafzı mastar olup[729], aralarında mana bakımından fark yoktur.[730]

الطَّائِرِ → [731]: كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ

Âyette müfred kalıbıyla geçen الطَّيْرِ lafzı, başındaki eliflam takısının (ال) cins için olması hasebiyle, müfred cemi' anlamındadır. Dolayısıyla bu, Hz. İsa(as)'ya mucize olarak sadece bir kuşun verildiği anlamına gelmez; bilakis birçok kuş ona mucize olarak verilmiştir. Kendisinden sonra gelen طَيْرًا kelimesinin cemi' olması

---

[723] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 39.

[724] Bakara, 2/285.

[725] Ebü'l-Kasım Carullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed Zemahşerî (538/1144), **el-Keşşâf an Hakaikı Ğavamizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-ekâvîl fî Vücuhi't-Te'vîl**, Thk. Muhammed Abdüsselam Şahin, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, C. I, s. 326.

[726] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 40.

[727] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. I, s. 314.

[728] Âl-i İmrân, 3/28.

[729] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. I, s. 323.

[730] İbn Manzûr, **Lisânü'l-Arab** (Daru'l-Maârif Baskısı), Kahire, وقى maddesi, s. 4903; **Muhtârü's-Sıhah**, وقى maddesi, s. 625.

[731] Âl-i İmrân, 3/49.

da, tıpkı رَاكِب-رَكْبٌ[732] صَاحِب-صَحْب[733] kelimelerinin bu şekilde gelmesi gibi, bunu destekler.[734]

لايَغُرَّنْكَ ← لا يَغُرَّنَّكَ:[735]

Şeddesiz te'kit nunu, şeddeli te'kit nunun gibi, fiilerin sonuna te'kid için bitişir. Ancak, nahiv âlimlerine göre şeddeli te'kit nunu daha çok te'kit ifade eder.[736]

4. Nisâ Sûresi

حَصِرَةً ← حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ:[737]

İmam Ya'kûb, aynı âyette (geride) geçen جَاؤُكُمْ lafzındaki vav harfinden hâl[738] yaptığı için bu şekilde (حَصِرَةً) okumuştur.[739]

يُؤْتِي ← وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ:[740]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatında ya harfi (ي) vasıl halinde iltikâi sakineynden (iki sakin harfin bir araya gelmesi) dolayı düşmüştür. Vakf halinde ise böyle bir durum söz konusu olmadığı için ya harfi (ي) sabit kalmıştır.[741]

5. Mâide Sûresi

فَلاَ خَوْفَ ← فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ:[742]

Bu âyet-i kerîmenin delili, Bakara Sûresi'nde[743] geçtiği için burada ayrıca zikredilmemiştir.

---

[732] Bkz. **Muhtârü's-Sıhah**, ركب maddesi, s. 234-235.
[733] Bkz. **Muhtârü's-Sıhah**, صحب maddesi, s. 319.
[734] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 41.
[735] Âl-i İmrân, 3/196.
[736] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 41.
[737] Nisâ, 4/90.
[738] Zeccac, **Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuhu**, C. II, s. 89; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. I, s. 414.
[739] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 42.
[740] Nisâ, 4/146.
[741] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 42.
[742] Mâide, 5/69.

6. En'âm Sûresi

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا[744]: → يَحْشُرُهُمْ

İmam Ya'kûb, bu şekilde okumuştur; çünkü bu âyetin öncesinde gelen وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُونَ[745] âyeti de ğaib uslubuyla gelmiştir. Bu bağlamda düşündüğümüz zaman ğaibten sonra ğaibin gelmesi daha uygundur.[746]

وَنَحْشُرُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى...[748] ve وَحَشَرْنَاهُمْ[747] âyet-i kerîmeleri de İmam Ya'kûb'un bu kırâatın delillerindendir.[749]

قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ[750]: → يُنْجِيكُمْ

İf'al (أَنْجى) ve tef'îl (نَجّي) babları arasında -her nekadar tef'îl babında kesret anlamı olsa da- mana yönünden fark yoktur.[751]

لِاَبِيهِ اٰزَرَ[752]: → آزَرُ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre اٰزَرَ lafzı müfred münada konumunda olup[753] nida harfi mahzuftur.[754] Münada, müfred-marife olduğu zaman -يازَيْد - يازَيْدان - يازَيْدُونَ gibi- merfu okunur.[755]

وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا[756]: → سَاكِنٍ

---

[743] Bakara, 2/38.

[744] En'âm, 6/22.

[745] En'âm, 6/21.

[746] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 43; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 36.

[747] Kehf, 18/47.

[748] Tâhâ, 20/124.

[749] Mekkî, **el-Keşf**, C. II, s. 31-32.

[750] En'âm, 6/63.

[751] **Muhtârü's-Sıhah**, نجا maddesi, s. 557-558.

[752] En'âm, 6/74.

[753] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 37.

[754] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 59.

[755] Bkz. Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf İbn Hişam en-Nahvî (761/1360), **Katrü'n-Neda ve Bellü's-Sada**, Te'lif: Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 2010, s. 229.

Çünkü سَاكِنٍ şeklinde okunduğu zaman aslında murad gecenin içindekilerin sükûneti ise de sanki gecenin kendisi de sükûnet sahibidir anlamı çıkar[757] ve böylece sükûnet daha fazla ferdi kapsamış olur.[758]

عُدُوًّا ← [759]: فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ

عُدُوًّا ve عَدْوًا lafızlarının her ikisi de عَدَا fiilinin mastarıdır.[760] Bu nedenle iki şekilde de okumak arasında mana bakımından fark yoktur.[761]

عَشْرٌ أَمْثَالُهَا ← [762]: مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا

Bu kırâata göre عَشْرٌ lafzı mahzuf bir ismin sıfatı olur. أَمْثَالُهَا lafzı ise عَشْرٌ lafzının sıfatı olur. Böylece bunun takdiri فَلَهُ حَسَنَاتٌ عَشْرٌأَمْثَالُهاَ şeklinde olur.[763]

7. A'râf Sûresi

حَلْيِهِمْ ← [764]: مِنْ حُلِيِّهِمْ

İmam Ya'kûb, حُلِيِّهِمْ lafzını müfred şekliyle (حَلْيِهِمْ) okumuştur. Çünkü bu kelimeler cins isim oldukları için müfredleri cemileri gibidir. Bu durumda her iki okuyuşta aynı anlama gelmektedir.[765]

Muhammed Salim Muhaysin, İmam Ya'kûb'un bu okuyuşunun ya kendisiyle cem' ifade edilen müfred bir lafız olduğunu ya da قمح ve قمحة lafızları gibi حلية lafzının cemîsi olduğunu belirtmiştir.[766]

---

[756] En'âm, 6/96.

[757] Bu sanata belağat ilminde mecazı mürsel denir. (zikrul mahal iradetül hâl) Bkz. Ali Carim, Mustafa Emin, **el-Belâğatü'l-Vâzıha**, Dâru Kuba, 2007, s. 161.

[758] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 44.

[759] En'âm, 6/108.

[760] **Muhtârü's-Sıhah**, عَدَا maddesi, s. 373.

[761] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 54.

[762] En'âm, 6/160.

[763] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 45.

[764] A'râf, 7/148.

[765] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 45-46.

[766] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 162.

8. Enfâl Sûresi

تَعْمَلُونَ → [767]: فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Her ne kadar يَعْمَلُونَ fiilinin öncesi ğaib siğasından gelmesinden dolayı bunun da ğaib siğasıyla gelmesi daha uygun olsa da muhatab siğasıyla gelmesi de güzeldir. Tıpkı [768]قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ (ğaib) devamında سَتُدْعَوْنَ (muhatab) şeklinde gelen örnekte olduğu gibi.[769]

Aynı zamanda İmam Ya'kûb'un bu kırâatı âyetin başlangıcı olan [770]وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ… ibaresine uygun olarak gelmiştir.[771]

Bu okuyuşun ikinci bir hucceti de şu şekildedir: Ayette geçen siğa muhatab siğası olsa da bununla hem muhatablar hem de ğaipler kastedilmiştir. Ğaib ile muhatab bir arada bulunduğu zaman muhatab siğası ğaib siğasına ğalebe çalar (tercih edilir). Çünkü muhatab siğası rütbeten ğaib sığasından öndedir.[772]

يَذْهَبَ → [773]: وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ

رِيحُ lafzı her ne kadar müennes olsa da hakiki müennes değildir. رِيحُ lafzının burada be's, devlet (güç, şiddet) anlamında olması[774] fiilininde müzekker olarak gelmesini kuvvetlendirmektedir. Bu sebeple ya harfi (ي) ile okunması güzel olmuştur. Te harfi (ت) ile okumakta da herhangi bir sakınca yoktur. Bu durumda رِيحُ kelimesinin müennes olmasına itibar edilmiş olur.[775]

تُرَهِّبُونَ → [776]: تُرْهِبُونَ

---

[767] Enfâl, 8/39.
[768] Fetih, 48/16.
[769] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 46.
[770] Enfâl, 8/39.
[771] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 190.
[772] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 46.
[773] Enfâl, 8/46.
[774] Kurtubî, **el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân**, C. X, s. 40; Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 219.
[775] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 47.
[776] Enfâl, 8/60.

Bu kelimede İf'al (أفْعَلَ) ve tef'il (فَعَّلَ) babları aynı anlamı ifade etmektedir. Şu kadar var ki tef'il babı ile bazen kesret ifade edilir burada da tef'il babıyla okunması güzeldir; çünkü bundan sonra gelen عَدُوَّ kelimesi -her ne kadar lafzı müfred olsa da- cemi' manasındadır.[777]

9. Tevbe Sûresi

يُضِلُّ → [778]: يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا

İmam Ya'kûb'un kırâatı olan يُضِلُّ lafzı أضَلَّ fiilinin muzarisidir. يُضِلُّ filinin faili olan zamir ise âyette geçen Allah lafzına racidir.[779]

Ruaynî'ye göre الَّذِينَ lafzı يُضِلُّ fiilinin faili olup mefulu mahzuftur. Âyetin takdiri de şu şekildedir: 'يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا أتْبَاعَهُمْ'[780]

كَلِمَةَ اللهِ → [781]: وَكَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا

Bu âyet-i kerîme -mana yönünden düşünüldüğünde- merfu okunmasıyla mana "Allah'ın ismi en yücedir" şeklinde olurken, mansub okunması durumunda كَلِمَةَ اللهِ lafzı gerisinde geçen جَعَلَ fiilinin mefulu olacağı için mana sanki - جَعَلَ fiilindeki sayruretten dolayı- "Allah ismini sonradan yüceltmiştir" şeklinde olur.[782]

İmam Ya'kûb'un kırâatına göre الله lafzı ta'zîm için getirilmiştir. Mana yönüyle ise bu âyette, kinâye[783] yoluyla Allah'ın mü'minlere yardımı ve desteği ifade edilmiştir. Aynı şekilde âyetin önceki cümlesinde de Allah (cc) kinaye yoluyla kâfirlerin sözünü onları yardımsız bırakarak ve zelil kılarak alçalttığını ifade etmiştir.[784]

---

[777] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 47.
[778] Tevbe, 9/37.
[779] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 190; Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 262.
[780] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 48.
[781] Tevbe, 9/40.
[782] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 48.
[783] Bkz. Ali el-Carim, Mustafa Emin, **el-Belâğatü'l-Vâzıha**, s. 166-167.
[784] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 48.

Muhammed Salim Muhaysin'e göre İmam Ya'kûb'un kırâatı olan كَلِمَةَ lafzı öncesinde geçen كَلِمَةً[785] lafzına atfedilerek nasb şekliyle okunmuştur.[786]

مَدْخَلاً → اَوْ مُدَّخَلًا:[787]

مَدْخَلاً lafzı يَدْخُلُ-دَخَلَ (1. Bab) fiilinin ism-i mekânı[788] ve مُدَّخَلًا lafzı ise يَدَّخِلُ-اِدَّخَلَ (iftial babı) fiilinin ism-i mekânıdır.[789] İki kelimenin manaları birbirine yakın olduğu için her iki şekilde de okunabilir.[790]

يَلْمُزُ → يَلْمِزُكَ:[791]

لمز fiilinin muzarisi يَلْمُزُ ve يَلْمِزُ şekline hem birinci babtan hem de ikinci babdan gelmektedir.[792] İmam Ya'kûb, bu kırâatıyla birinci babı tercih etmiştir.[793]

يَلْمُزُونَ → يَلْمِزُونَ:[794]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatının delili bir önceki âyetteki delille aynıdır.

المُعْذِرُونَ → وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ:[795]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre المُعْذِرُونَ lafzı, يُعْذِرُ-اعْذَرَ (if'al babı) fiilinden ismi fâildir.[796] اعْذَرَ fiilinin anlamı da "özür beyan etti/özür sahibi oldu" demektir.[797] Âyetin takdiri 'الذِينَ يَأْتُونَ بِالْعُذْرِ' şeklindedir.[798]

وَالْأَنْصَارُ → وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ:[799]

---

[785] Birinci كَلِمَةً lafzı جَعَلَ fiilinin mefûlü olduğu için mansub olarak gelmiştir. Bkz. وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا

[786] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 207.

[787] Tevbe, 9/57.

[788] **Muhtârü's-Sıhah**, دَخَلَ maddesi, s. 190.

[789] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 272.

[790] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 49.

[791] Tevbe, 9/58.

[792] **Muhtârü's-Sıhah**, لَمَزَ maddesi, s. 522.

[793] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 209.

[794] Tevbe, 9/79.

[795] Tevbe, 9/90.

[796] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 211.

[797] **Muhtârü's-Sıhah**, عذر maddesi, s. 374-375.

[798] Rağıb el-İsfehânî, **el-Müfredat fî ğaribi'l-Kur'ân**, عذر maddesi, s. 331.

İmam Ya'kûb, bu kırâatında لْأَنْصَار lafzını, geride geçen السَّابِقُونَ lafzına atfetmiştir.[800]

Muhammed Salim Muhaysin'e göre İmam Yakûb'un delili وَالْأَنْصَارُ lafzının mübteda olup haberi -âyetin devamında gelen- رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ lafzıdır.[801]

اِلى ← [802]: اِلَّا اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre mana "kalpleri parçalanıncaya (ölüme/ölünceye) kadar.." şeklinde olup,[803] intihâu'l-ğaye bildirir ki bunu ifade eden edat اِلى lafzıdır.[804]

10. Yûnus Sûresi

مَا يَمْكُرُونَ ← [805]: اِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ

İmam Ya'kûb âyetin öncesinde[806] ğaib lafzı geçtiği için bu şekilde (ğaib siğasına geçiş yaparak) okumuştur.[807] Fatihâ sûresinde اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ… âyetinin devamında gelen اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ âyetinde olduğu gibi burada da te ile okunması ğaybetten hitaba dönmek sûretiyle olmuştur.[808]

فَلْتَفْرَحُوا ← [809]: فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

Genellikle Kur'an-ı Kerim'de قُلْ lafzından sonra muhatab siğası gelir. Her ne kadar burada قُلْ lafzından sonra ğaib lafzı (فَلْيَفْرَحُوا) gelmiş olsa da, emir fiillerinde bulunan lam harfi çoğunlukla muhatab siğasıyla gelir; çünkü emir fiilinin hakkı lam

---

799 Tevbe, 9/100.

800 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 51; Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 294.

801 Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 214.

802 Tevbe, 9/110.

803 Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezid Taberî (310/923), **Câmiü'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân**, Tahk.: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, Dâru Hicr, 2001, Beyrut, C. XI, s. 698-699.

804 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 51.

805 Yûnus, 10/21.

806 وَاِذَا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ اِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِى اٰيَاتِنَا

807 Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 226.

808 Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 52.

809 Yûnus, 10/58.

harfiyle gelmesidir. Nitekim emrin zıttı olan nehy de harf ile gelir. Çünkü emir ile nehy fiilde sonradan oluşan manalardır. Fiiller ilk anda bu manaları ifade için konulmamıştır. Aynı şekilde nefy ve istifham da, fiilde sonradan meydana gelen manalar olduğundan bunlarda da harf ilavesi gerekir. Na var ki Araplar emri hazırı ifade için if'al siğasını kullanarak bu lam harfine ihtiyaç duymamışlardır. [810]

Muhammed Salim Muhaysin'e göre İmam Ya'kûb'un kırâatının delili bir önceki âyete[811] muhatab siğası açısından uygun olarak okumasıdır.[812]

Übeyy b. Ka'b'ın kıraatının da bu şekilde -muhatab siğasıyla- olması İmam Yakûb'un okuyuşuna delildir.[813]

فَاجْمَعُوا ← [814]: فَأَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ

İmam Ya'kub'un okuduğu gibi elifi vaslederek okunduğunda muzaf hazfedilir ve mana şu şekilde olur: اجْمَعُوا ذَوِي أَمْرِكُمْ. Elif, katı' ile okunduğunda harfi cer hazfedilmiş, fiil müteaddi olarak mefulünü (اَمْرَكُمْ) nasp etmiş olur. Mana da أَجْمِعُوا عَلَى أَمْرِكُمْ şeklinde olur.[815]

شُرَكَاءُكُمْ ← [816]: فَأَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ

فَأَجْمِعُوا lafzı ister hemzeyi vasl ister katı' ile okunsun her iki durumda da شُرَكَاءَ lafzı اَجْمِعُوا içerisindeki merfu zamir üzerine matuftur.[817] Bu gibi yerlerde en güzeli matufun aleyh olan zamirin bir zamiri munfasıl ile te'kit edilmesidir. Bu âyette ise araya mefulün girmesi te'kit yerine geçmiştir.[818]

---

[810] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 52-53.

[811] Yûnus, 10/57. يَا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ…

[812] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 233.

[813] Taberî, **Câmiü'l-Beyân**, C. XII, s. 198.

[814] Yûnus, 10/71.

[815] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 53.

[816] Yûnus, 10/71.

[817] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 346; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 238.

[818] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 54.

نُنْجِيكَ ← نُنَجّيكَ:[819]

Bu âyetin delili En'âm Sûresi 63. Âyetin delili ile aynı olduğu için burada tekrar zikredilmemiştir.

نُنْجِى ← نُنَجِّ:[820]

İmam Ya'kub'un bu kırâatına [821]...اَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ... âyet-i kerîmesi delildir.[822]

11. Yûsuf Sûresi

السِّجْنَ ← قَالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَىَّ:[823]

السِّجْنُ lafzı يَسْجُنَ-سَجَنَ (1. Bab) fiilinin mastarıdır.[824] Mana da şu şekildedir: '... Zindana girmem onların beni davet ettikleri şeyden daha sevimlidir.'

سِجْنُ kelimesi zindan demektir.[825] Hz. Yusuf'un bir mekândan (hapis, zindan) 'bana daha sevimlidir' şeklinde haber vermesi doğru değildir.[826] Ama bir muzaf takdiri ile mana şu şekilde doğru olabilir: 'zindana girmek veya zindanda durmak/kalmak, bana, davet ettikleri şeyden daha sevimlidir.'[827]

يَرْفَعُ ← نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ:[828]

İmam Ya'kûb, âyetin öncesinde ğaybet lafzı geçtiği için sonrasını da aynı şekilde okumuştur. İsrâ sûresinde peş peşe gelen [829]...سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرٰى; ve [830]... وَاٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ âyet-i kerîmeleri gibi.[831]

---

[819] Yûnus, 10/92.
[820] Yûnus, 10/103.
[821] Araf, 7/165.
[822] İbn Hâleveyh, **el-Hucce**, 185.
[823] Yûsuf, 12/33.
[824] **Muhtârü's-Sıhah**, سَجَنَ maddesi, s. 263.
[825] **Muhtârü's-Sıhah**, سَجَنَ maddesi, s. 263.
[826] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 273.
[827] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 55.
[828] Yûsuf, 12/76.

12. İbrâhim Sûresi

اَللّٰهُ → [832]: صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِاَللّٰهِ

İmam Ya'kûb'un kırâatına göre merfu okumak, bedel ile mübdelün minhi birbirinden ayırmak içindir. Bu durumda lafzatulllah mübteda, maba'di de haber olur. Lafzatullahın makablinde yani الْحَمِيد lafzında durmak da gayet güzel olur.[833]

13. Hicr Sûresi

عَلِيٌّ → [834]: قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ

İmam Yakûb'un okuyuşuna göre عَلِيٌّ lafzı صِرَاطٌ kelimesini sıfatıdır.[835] 'Yüce ve apaçık' manasına gelmektedir.[836] Takdir şu şekildedir: هٰذَا صِرَاطٌ مُرْتَفِعٌ مُسْتَقِيمٌ [837]

أدْخُلُوهَا → [838]: اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (45) اُدْخُلُوهَا

Bu âyetin mâba'dindeki [839]بِمُخْرَجِينَ kelimesinin meçhul olarak okunması İmam Ya'kûb'un kırâatını desteklemektedir.[840]

14. Nahl Sûresi

تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ → [841]: يُنَزِّلُ الْمَلٰئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِهِ

İmam Ya'kûb'un kırâatına göre bu fiilin aslı تَتَنَزَّلُ şeklinde تَفَعُّل babından olup fiile ziyade edilen te harfi ile muzaraat harfi olan te bir araya gelince bu telerden

---

[829] İsrâ, 17/1.
[830] İsrâ, 17/2.
[831] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 55.
[832] İbrâhim, 14/1-2.
[833] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 56.
[834] Hicr, 15/41.
[835] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 56.
[836] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 556.
[837] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 310.
[838] Hicr, 15/45-46.
[839] Hicr, 15/48.
[840] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 57.
[841] Nahl, 16/2.

biri hazfedilmiştir.[842] Tıpkı وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ...[843] ve تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ...[844] âyetlerinde geçen تَنَزَّلُ fiilinin aslının تَتَنَزَّلُ olması gibi.[845]

15. İsrâ Sûresi

وَيَخْرُجُ → وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا:[846]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre يَخْرُجُ fiilinin faili, âyetin öncesinde geçen, kulun yapmış olduğu hayır ve şerlerin (amellerin) ismi olan طَائِرَهُ lafzına raci olan هُوَ zamiridir. Buna göre كِتَابًا lafzı da طَائِرَ lafzından hal olmak üzere mansuptur.[847] Âyetin takdiri يخْرج الطائر كتاباً şeklindedir.[848]

آمَرْنَا → اَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا:[849]

İmam Ya'kûb'un bu okuyuşuna göre آمَرْنَا demek كَثَّرْنَا (çoğalttık) demektir.[850] Âyetin takdiri أكْثَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا بِارْتِكَابِ المَعاصى şeklindedir.[851]

فَتُغْرِقَكُمْ → فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ:[852]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre فَتُغْرِقَكُمْ fiilinin faili هِيَ zamiri olup الرِّيحِ lafzına raci olur ki zaten الرِّيحِ kelimesi müennestir.[853] Aynı zamanda هِيَ zamirinin قَاصِفًا lafzına da raci olması caizdir. Her ne kadar قَاصِفًا lafzı müzekker olsa da bu âyette الرِّيحِ anlamındadır.[854]

---

[842] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 316.
[843] Meryem, 19/64.
[844] Kadir, 97/4.
[845] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 58.
[846] İsrâ, 17/13.
[847] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 58; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 338.
[848] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. II, s. 627.
[849] İsrâ, 17/16.
[850] Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, امر maddesi, s. 35; **Muhtârü's-Sıhah**, امر maddesi, s. 38.
[851] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 340.
[852] İsrâ, 17/69.
[853] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. II, s. 351.
[854] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 59.

16. Meryem Sûresi

تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا[855]: → يَسَّاقَطْ

İmam Ya'kûb bu kırâatında تُسَاقِطْ lafzını tefâul babında okumuştur. Buna göre يَسَّاقَطْ aslı يَتَسَاقَطْ tır. Te harfi sin harfinde idğam edilmiş يَسَّاقَطْ olmuştur. Fiilin faili ise بِجِذْعِ kelimesine raci olan هُوَ zamiridir. Failin, mahzuf muzaf olan ثمر kelimesine raci olması da caizdir. Buna göre âyetin takdiri[856] يَتَسَاقَطْ عَلَيْكِ ثَمَرُ النَّخْلَةِ şeklindedir.[857] Muhaysin'e göre âyetin takdiri يَسَّاقَطْ الجِذع عَلَيْكِ تمْرا şeklinde olup رُطَبًا lafzı hâl, جَنِيًّا lafzı ise sıfat olmaktadır.[858]

Bu kırâata göre رُطَبًا kelimesi mahzuf olan ثمر kelimesinden hal olur.[859]

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ[860]: → يُتْلٰى

Bu fiili ya ile okumak iki sebepden dolayı güzeldir. Birincisi: Naib-i fail olan اٰيَاتُ hakiki müennes değildir. İkincisi: Fiil ile fail arasına fasıla girmiştir. Fiil ile fail arasına fasıla girince fail hakiki müennes olsa bile fiilin müzekker gelmesi caiz olduğuna göre[861] failin ğayri hakiki müennes olmasında haydi haydi fiil müzekker gelebilir.[862]

نُورِثُ[863]: → نُوَرِّثُ

İmam Ya'kûb, bu kırâatına göre نُورِثُ lafzını tef'îl babında okumuştur.[864] Lügatta bu fiilin hem if'âl hem de tef'îl bablarından okunuşları aynı manaya gelmektedir.[865]

---

[855] Meryem, 19/25.

[856] Rağıb el-İsfehânî يَسَّاقَطِ عَلَيْكِ الجِذْعُ şeklinde takdir yapmıştır. Bkz. Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, سقط maddesi, s. 241.

[857] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 60.

[858] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 10.

[859] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 60.

[860] Meryem, 19/58.

[861] İbn Hişam, **Katrü'n-Nedâ**, s. 206.

[862] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 60-61.

[863] Meryem, 19/63.

[864] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 13.

17. Tâhâ Sûresi

اِثْرِى → [866]: هُمْ اُولَاءِ عَلٰى اَثَرِى

Bu âyet-i kerîmede geçen أَثَرِي lafzı ile İmam Ya'kûb'un kırâatı olan إِثْرِي lafzı aynı manaya gelip قَرِيبٍ مِنِّي[867] veya بَعْدى anlamındadırlar.[868]

نَقْضِىَ → [869]: مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatı ğaib siğasından mütekellim siğasına dönmek sûretiyle olur. İsrâ Sûresi'inde [870]سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرٰى lafzından sonra [871]وَاٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ lafzının gelmesi de bunun örneğidir. Bu âyet-i kerîmede يُقْضٰى fiilinin malum veya meçhul okunmasında mana yönünden bir farklılık yoktur. Çünkü vahyin failinin Allah (cc) olduğu açıktır. [872]

Ayrıca bir önceki âyetin وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ şeklinde mütekellim siğasıyla gelmesi de İmam Ya'kûb'un kırâatının delillerindendir.[873]

زَهَرَةَ → [874]:زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

Aynel fiili boğaz harflerinden biri olan فَعْلٌ ve فَعَلٌ vezinleri زَهَر - زَهْرٌ, نَهَرٌ - نَهْرٌ, شَهَرٌ - شَهْرٌ, gibi birbirlerinin yerine kullanılabilirler.[875]

18. Enbiyâ Sûresi

لَنْ يُقْدَرَ عَلَيْهِ → [876]: فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ

---

[865] **Muhtârü's-Sıhah**, وَرِثَ maddesi, s. 611.

[866] Tâhâ, 20/84.

[867] Ruaynî bu şekilde takdir yapmaktadır. Bkz. Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 61.

[868] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 29.

[869] Tâhâ, 20/114.

[870] 1. âyet.

[871] 2. âyet.

[872] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 62.

[873] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 33.

[874] Tâhâ, 20/131.

[875] Ebû Yusuf Yakub b. İshak el-Huzistani İbnü's-Sikkît (244/858), **Islahü'l-Mantık**, Thk. Ahmed Muhammed Şakir, Abdüsselam Muhammed Harun, Kahire, Dârü'l-Maârif bi Mısır, [t.y.], s. 97; **Muhtârü's-Sıhah**, شهر maddesi, s. 584 ve زهر maddesi s. 254.

Bu âyet-i kerîmede نَقْدِرَ fiilinin malum okunması ile meçhul okunması arasında mana açısından fark yoktur. İmam Ya'kûb'un kırâatına göre mana şu şekilde olur: 'فَظَنَّ اَنْ لَنْ يُقْدَرَ عَلَيْهِ ماَ قُدِرَ kendisine güç yetirilemeyeceğini zannetti.'[877]

19. Hac Sûresi

تَنَالُهُ ,لَنْ تَنَالَ → [878]: لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ

Bu âyet-i kerîmede fiilin hem müzekker hem de müennes şekliyle okunması caizdir. Çünkü âyette geçen kan (الدماء) ve takva (التقوى) kelimelerinin müennes olmaları dikkate alındığı zaman fiilin müennes şekliyle okunması; bu kelimelerin müennesliklerinin hakiki olmadığı dikkate alınırsa fiilin müzekker şekliyle okunması uygundur.[879]

يَدْعُونَ → [880]:اِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا

İmam Ya'kûb, bu kırâatını, önceki âyette geçen وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا lafzına hamlederek okumuştur.[881]

20. Mü'minûn Sûresi

[882]: قُلْ مَنْ بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ Ruveys, he zamirinin (ه) sılasını hazifle uzatmadan okumuştur.[883]

Bu âyet-i kerîmenin delili, Bakara Sûresi'nin 237. âyetinde açıklandığı için burada tekrar edilmemiştir.

21. Nûr Sûresi

أنْ غَضَبُ اللهِ → [884]: أنَّ غَضِبَ اللهِ

---

[876] Enbiyâ, 21/87.

[877] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 62.

[878] Hac, 22/37.

[879] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 63.

[880] Hac, 22/73.

[881] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 63-64.

[882] Mü'minûn, 23/88.

[883] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 306; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 38; Palûvî, **Zübde**, s. 35.

Bu âyetteki أنْ, أنَّ'den hafifletilmiştir. (Muhaffefetün min müsakkale) Hafifletilme kaidesi gereği kendisinde bir zamir-i kıssa/şe'n (أنْهُ) takdir edilmiştir.[885] Buna göre أنْ غَضَبُ اللهِ عَلَيها âyeti de mübteda ve haberden ibaret isim cümlesi olup zamiri şe'n'in tefsiri konumundadır.[886]

Ruaynî, fiilin mazi olup da dua manasına gelmesinin de çok uzak bir ihtimal olmadığını söylemiştir.[887]

كُبْرَهُ ← [888]: وَالَّذِى تَوَلّٰى كِبْرَهُ

Bu âyette geçen كبره kelimesinin kesreyle ve ötreyle okunması aynı manayı ifade eder. Nitekim bir kişi, bir işin çoğunu üstlendiği zaman 'تَوَلّى كُبْر الأمْرِ وعُظْمَه' denir.[889]

22. Şuarâ Sûresi

وَيَضِيقَ ,وَلَا يَنْطَلِقَ ← [890]: وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِى

İmam Ya'kûb'un bu âyette geçen fiillerin sonunu nasp ile okuması bir önceki âyette[891] geçen يُكَذِّبُونِ lafzına atfetmesi sebebiyledir.[892]

أتْبَاعُكَ ← [893]: وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ

İmam Ya'kûb'un kırâatı olan اتباع lafzı تَبَعٌ lafzının cemi'sidir.[894] Nitekim حِمْل- احْمالٌ gibi cemi' örnekleri de bu şekildedir.[895] Âyette geçen أتْبَاع lafzı mübteda,

---

[884] Nûr, 24/9.

[885] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 73.

[886] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 64.

[887] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 64.

[888] Nûr, 24/11.

[889] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 66.

[890] Şuarâ, 26/13.

[891] 12. Âyet: قَالَ رَبِّ اِنِّى اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِ

[892] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. III, s. 293; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 66; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 97.

[893] Şuarâ, 26/111.

[894] **Muhtârü's-Sıhah**, تبع maddesi, s. 82; Zemahşerî, **Keşşâf**, C. III, s. 314.

[895] Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, حمل maddesi, s. 139.

الْاَرْذَلُونَ lafzı haber, ikisi birlikte -cümle olarak- قَالُوا اَنُؤْمِنُ لَكَ ibaresinde geçen لَكَ lafzından hâldir.[896]

الْاَرْذَلُونَ: [897] → الأرَاذِل

Bu âyette geçen الأرْذَل lafzı الأرَاذِل şeklinde cemi' yapılmıştır. (اكَابِر-اكْبَر gibi[898]) Sonra lafzındaki vav ve nun ziyadesiyle الْاَرْذَلُونَ şeklinde ikinci defa cemi' yapılmıştır.[899]

23. Ahzâb Sûresi

يَسْئَلُونَ عَنْ اَنْبَائِكُمْ: [900] → يَسَّاءلُونَ

يَسَّاءلُونَ lafzının aslı يَتَسَاءلُونَ olup, te harfi sin harfinde idğam edilmiştir. Buna göre anlam, müşareket ifade ederek 'onlar birbirlerine sorarlar' şeklinde olmuştur.[901]

24. Sebe' Sûresi

تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ: [902] → تُبُيِّنَتْ

Bu âyet-i kerîmede تَبَيَّنَت lafzının malum ve meçhul siğalarıyla okunmasında mana açısından önemli bir fark yoktur. Malum siğasıyla okunduğunda âyette geçen الْجِنُّ kelimesi fail olur ve buna göre mana 'cinlerin durumu insanlara açık oldu' şeklinde olur. Meçhul siğasıyla okunduğunda ise الْجِنُّ kelimesi naib-i fail olup, asıl fail ise insanlar olur. Buna göre mana 'cinlerin durumunun ne olduğu (insanlar tarafından) anlaşıldı' şeklinde olur.[903]

رَبُّنَا بَاعَدَ بَيْنَ اَسْفَارِنَا: [904] → رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا

---

[896] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 98.
[897] Şuarâ, 26/111.
[898] **Muhtârü's-Sıhah**, كبر maddesi, s. 488.
[899] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 67.
[900] Ahzâb, 33/20.
[901] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 68.
[902] Sebe', 34/14.
[903] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 68.
[904] Sebe', 34/19.

İmam Ya'kûb'un kırâatına göre, âyet dua üslubu değil haber üslubudur. Buna göre رَبُّنَا lafzı mübteda بَاعَدَ lafzı ise haber olur.[905]

جَزَاءَ الضِّعْفُ ← فَأُولٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ: [906]

İmam Ya'kûb'un kırâatına göre, الضِّعْفُ mübteda لَهُمْ mukaddem haber olur. جَزَاءً lafzı ise لَهُمْ lafzındaki هُمْ zamirinden hâl olur.[907]

25. Fâtır Sûresi

يَنْقُصُ ← وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖ: [908]

Bu âyet-i kerime de geçen يُنْقَصُ filinin malum ve meçhul siğaları mana bakımından aynıdır. Buna göre meçhul olarak okunduğunda مِنْ عُمُرِهٖ lafzı nâib-i fail olup asıl fail Allah (cc)'tır. Malum olarak okunduğunda ise مِنْ عُمُرِهٖ lafzı fail olur; ancak eksilen ömür Allah'ın izniyle eksildiği için burada da asıl fail Allah'tır.[909]

يَدْعُونَ ← وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ: [910]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre muhatab siğasından ğaib siğasına geçilmiş olur.[911]

26. Yâsin Sûresi

يَقْدِرُ ← اَوَلَيْسَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ: [912]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre قَادِرٍ lafzı ism-i fail siğasından çıkarılıp يَقْدِرُ şeklinde fiil-i muzari kalıbına sokulmuş olur ki mana yönünden aralarında önemli bir fark yoktur.[913]

---

[905] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 69.
[906] Sebe', 34/37.
[907] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 70; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 165.
[908] Fâtır, 35/11.
[909] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 71.
[910] Fâtır, 35/13.
[911] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 71.
[912] Yâsin, 36/81.
[913] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 72.

فَسُبْحَانَ الَّذِی بِیَدِهِ :[914] Ruveys, he zamirinin (ه) sılasını hazifle uzatmadan okumuştur.[915]

Bu âyet-i kerimenin delili, Bakara Sûresi 237. âyette geçtiği için burada ayrıca zikredilmemiştir.

27. Sâd Sûresi

بِنَصَبٍ → [916]: بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ

İmam Ya'kûb'un kırâatı olan نَصَب lafzı ile نُصْب kelimeleri -بَخَل-بُخْل kelimelerinde olduğu gibi- aynı anlama gelen kelimelerdir.[917]

نَصَبٌ lafzı لَا یَمَسُّنَا فِیهَا نَصَبٌ[918] âyetinde olduğu gibi yorgunluk/bitkinlik (التَّعَبُ) anlamına gelmektedir.[919]

28. Mü'min Sûresi

لِتُنْذِرَ → [920]: لِیُنْذِرَ یَوْمَ التَّلَاقِ

Bu âyetin muhatab sığasıyla okunması, وَاَنْذِرْهُمْ یَوْمَ الْاٰزِفَةِ[922] ,فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰى[921] ,اِنَّا اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِیبًا[923] وَاَنْذِرِ النَّاسَ یَوْمَ یَاْتِیهِمُ الْعَذَابُ[924] âyetleriyle uygun düşmektedir.[925]

29. Fussilet Sûresi

سَوَاءٍ → [926]: فِی اَرْبَعَةِ اَیَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِینَ

---

[914] Yâsin, 36/83.
[915] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 306; Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 38; Palûvî, **Zübde**, s. 35.
[916] Sad, 38/41.
[917] Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, نصب maddesi, s. 496; Zemahşerî, **Keşşâf**, C. IV, s. 93.
[918] Fatır, 35/35.
[919] Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, نصب maddesi, s. 496.
[920] Mü'min, 40/15.
[921] Leyl, 92/14.
[922] Mü'min, 40/18.
[923] Nebe, 78/40.
[924] İbrâhim, 14/44.
[925] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 73.
[926] Fussilet, 41/10.

Bu kırâata göre سَوَاءٍ kelimesi اَيَّامٍ ya da اَرْبَعَةِ lafızlarının sıfatı olup[927] مُسْتَوِيَاتٍ (tam/kâmil) anlamındadır. Âyetin takdiri şu şekildedir: فِى اَرْبَعَةِ اَيَّام[928] تَامّةٍ

30. Zuhruf Sûresi

يُقَيِّضْ → [929]: نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre نُقَيِّضْ fiilinin faili geride geçen الرَّحْمٰنِ ismine dönen هُوَ zamiridir.[930]

31. Câsiye Sûresi

كُلَّ → [931]: كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰى اِلٰى كِتَابِهَا

İmam Ya'kub'un bu kırâatına göre كُلَّ lafzı, aynı âyette, öncesinde geçen كُلَّ lafzından bedeldir.[932]

32. Ahkâf Sûresi

فَصْلُهُ → [933]: وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلٰثُونَ شَهْرًا

يَفْصِلُ-فَصَلَ fiilinin (2. Bab) masdarı فِصَالاً geldiği gibi فَصْلاً şeklinde de gelmektedir.[934] Anlam bakımından aralarında herhangi bir fark yoktur.[935]

33. Muhammed Sûresi

تُوُلِّيْتُمْ → [936]: فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ

Âyette geçen bu fiilin faili bilindiği için İmam Ya'kûb meçhul siğasıyla okumuştur. Buna göre anlam, 'insanlar sizi dost edinirse..' şeklinde olur.[937]

---

[927] Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 217.
[928] Taberî, **Câmiü'l-Beyân**, C. XX, s. 390.
[929] Zuhruf, 43/36.
[930] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 74; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 228.
[931] Câsiye, 45/28.
[932] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 74; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 241.
[933] Ahkâf, 46/15.
[934] **Muhtârü's-Sıhah**, فصل maddesi, s. 442.
[935] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. IV, s. 294.
[936] Muhammed, 47/22.

وَتَقْطَعُوا → [938]: وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ

Bu fiilin sülasi mücerredi (تَقْطَعُوا) ile tef'il babı (تُقَطِّعُوا) temelde aynı anlamı ifade etmektedir.[939]

وَاُمْلِى → [940]: سَوَّلَ لَهُمْ وَاَمْلٰى لَهُمْ

Bu kırâata göre اُمْلِى lafzı fiil-i muzari olup mütekellim vahde sığasındandır. Bu güzel bir kıraattir; çünkü burada mütekellim, mühlet veren Allah(cc)'ın zatıdır.[941]

وَيَبْلُوا → [942]: وَنَبْلُوَا اَخْبَارَكُمْ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre يَبْلُوا fiili geride geçen حَتّٰى نَعْلَمَ fiiline atfedilmeyip, yeni bir cümle (cümle-i isti'nâfiye) kabul edilmiştir.[943]

34. Hucurât Sûresi

تَقَدَّمُوا → [944]: لا تُقَدِّمُوا

İmam Yakûb bu fiili تَفَعُّل babından okumuş; bu bab'ta bulunan te harfi ile muzaraat harfi olan te bir araya geldiği için de bu te'lerden birini hazfetmiştir.[945]

إِخْوَتِكُمْ → [946]: فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ

Bu âyet-i kerîmede lafzın tesniye ya da cemi' okunması arasında mana yönünden bir fark yoktur. Çünkü âyette ifade edilen 'arayı düzeltin' emri iki kişi arasında olabileceği gibi daha fazla kişiler arasında da olabilir.[947]

---

[937] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 75.
[938] Muhammed, 47/22.
[939] **Muhtârü's-Sıhah**, قطع maddesi, s. 772-773.
[940] Muhammed, 47/25.
[941] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 76.
[942] Muhammed, 47/31.
[943] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 76.
[944] Hucurât, 49/1.
[945] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 77; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 258.
[946] Hucurât, 49/10.
[947] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 77.

و لا تَلْمُزُوا → و لا تَلْمِزُوا:[948]

İmam Ya'kûb, mim (م) harfinin zammesiyle و لا تَلْمُزُوا şeklinde okumuştur.[949]

35. Necm Sûresi

فَبِاَیِّ اٰلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰی:[950]

İmam Ya'kûb, تَتَمَارٰی fiilindeki birinci te harfini ikinci te harfinde idğam ederek okumuştur.[951]

36. Vâkıa Sûresi

فَرُوحٌ → فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ:[952]

İmam Ya'kûb'un bu kırâatana göre رُوحٌ lafzı mastar ism-i mastar olup الرحمة anlamına gelmektedir.[953]

37. Hadîd Sûresi

وَلَا تَكُونُوا → وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ:[954]

İmam Ya'kûb âyetin öncesinde muhatab lafzı geçtiği için bu şekilde (muhatab siğasına geçiş yaparak) okumuştur.[955] Fatiha sûresinde …اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ âyetinin devamında gelen اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ âyetinde olduğu gibi burada da te ile okunması ğaybetten hitaba dönmek sûretiyle olmuştur.[956]

---

[948] Hucurât, 49/11.
[949] İbn Cezerî, **Tahbîr**, s. 391; Palûvî, Zübde, s. 128; İbn Cezerî, **Takrîb**, s. 151.
[950] Necm, 53/55.
[951] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 78.
[952] Vâkıa, 56/89.
[953] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. IV, s. 458; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 283.
[954] Hadîd, 57/16.
[955] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. IV, s. 465; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 286.
[956] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 78-79.

38. Mücâdele Sûresi

وَلَا اَكْثَرُ ← [957]: وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْثَرَ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre âyette geçen اَدْنٰى lafzı merfudur. Buna göre bu kelimeler geride geçen ve نَجْوٰى fiilinin faili konumunda olan ثَلٰثَة kelimesinin mahalline matuftur.[958]

فَلَا تَنْتَجُوْا ← [959]: فَلَا تَتَنَاجَوْا

İmam Ya'kûb'un kırâatı olan تَنْتَجُوْا (iftial babı) kelimesi ile تَتَنَاجَوْا (tefâul babı) kelimesi arasında anlam bakımından farklılık yoktur.[960]

39. Teğâbün Sûresi

نَجْمَعُكُمْ ← [961]: يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre ğaib siğasından muhatab siğasına geçilmiştir.

40. Talâk Sûresi

مِنْ وِجْدِكُمْ ← [962]: مِنْ وُجْدِكُمْ

وِجْد ve وُجْد kelimelerinin her ikisi de وَجَدَ fiilinin mastarı olarak kullanılır.[963]

41. Mülk Sûresi

تَدْعُونَ ← [964]:هٰذَا الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُونَ

İmam Ya'kûb'un bu kırâatına göre تَدْعُونَ fiili دَعَا fiilinin muzarisidir.[965] Buna göre anlam 'bu (azap) sizin davet ettiğiniz (istediğiniz) şeydir' şeklindedir.[966]

---

[957] Mücâdele, 58/7.
[958] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 79.
[959] Mücâdele, 58/9.
[960] **Muhtârü's-Sıhah**, نجا maddesi, s. 558.
[961] Tağâbün, 64/9.
[962] Talâk, 65/6.
[963] Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, وجد maddesi, s. 528.
[964] Mülk, 67/27.

42. Cin Sûresi

تَقَوَّلَ → [967]: اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا

İmam Yakûb'un bu kırâatına göre تَقَوَّلَ fiili تَفَعُّل babından olup, fiilde ziyade edilen te harfi muzaraat harfi olan te harfiyle bir araya gelince te'lerden biri hazfedilmiştir.[968]

43. Mürselât Sûresi

عُذْرًا → [969]: عُذْرًا اَوْ نُذْرًا

عُذُرًا-عُذْرًا ve نُذُرًا-نُذْرًا kelimeleri, lügatta, zel harfinin hem zammesi hem de sükûnuyla vârid olmuştur.[970] Ancak aslolan ötreli olmasıdır.[971]

İbn Hâleveyh, zel harflerinin zammesiyle okunması halinde bu kelimelerin نَذِير ve عَذِير kelimelerinin çoğulu olduğunu söylemiştir. Bunların zamme ile okunmasının delili حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ âyet-i kerîmesidir.[972]

اِنْطَلَقُوا → [973]: اِنْطَلِقُوا اِلٰى ظِلٍّ

İmam Ya'kûb, bu fiili emir fiiliyle inşâ üslûbunda değil de mazi fiiliyle ihbâr üslûbuyla okumuştur.[974] Bu kırâata göre Allah (cc) o yalanlayanların hallerini haber vermiş olur.[975]

جُمَالَتٌ → [976]: جِمَالَتٌ

---

[965] **Muhtârü's-Sıhah**, دَعَا maddesi, s. 194.
[966] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 82.
[967] Cin, 72/5.
[968] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 83; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 324.
[969] Mürselât, 77/6.
[970] Rağıb el-İsfehânî, **Müfredat**, عذر maddesi s. 330 ve نذر maddesi s. 562.
[971] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 83.
[972] İbn Hâleveyh, **el-Hucce**, s. 360.
[973] Mürselât, 77/30.
[974] Zemahşerî, **Keşşâf**, C. IV, s. 667; Muhammed Salim Muhaysin, **el-Muğnî**, C. III, s. 342.
[975] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 83.
[976] Mürselât, 77/33.

جِمَالَتٌ lafzında cim harfinin harekesinin damme veya kesre olmasının manaya herhangi bir etkisi yoktur.[977]

44. Mutaffifîn Sûresi

تُعْرَفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةُ النَّعِيمِ → [978]: تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ

Âyeti kerimede geçen bu fiilin malum ya da meçhul siğasıyla okunmasında anlam açısından herhangi bir fark yoktur.[979]

45. Felak Sûresi

النّافِثَاتِ → [980]: وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ

İmam Ya'kûb'un kırâatı olan النّافِثَاتِ lafzı ile النَّفَّاثَاتِ lafızları arasında mana bakımından herhangi bir fark yoktur. Sadece النَّفَّاثَاتِ lafzı نَافِثَة kelimesinin çoğulu olup mübalağa ifade etmektedir.[981]

---

[977] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 84.
[978] Mutaffifîn, 83/24.
[979] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 84.
[980] Felak, 113/4.
[981] Ruaynî, **el-Cem'u ve't-Tevcîh**, s. 84.

SONUÇ

İmam Ya'kûb'un hayatını ve kırâat/okuma özelliklerini ve delillerini ele aldığımız bu çalışmamız İmam Ya'kûb ve Kırâatı hakkında bizleri özetle şu neticelere ulaştırmıştır:

Basra kırâat ekolünün Ebû Amr'dan sonra ikinci büyük temsilcisi olan Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî el-Basrî'nin, 117/735 yılında Basra'da doğduğu ve 205/821 yılında Basra'da vefat ettiği nakledilmiştir. Onun kırâat ilminin yanında Arapça, Fıkıh, Hadis, Nahiv, Edebiyat gibi diğer ilim alanlarında da derin bilgi sahibi olduğu anlaşılmıştır.

Genel kırâat kaynaklarına göre İmam Ya'kûb'un kırâat ilmindeki rumuzu "يع" olduğu; fakat büyük kırâat âlimi İbnü'l-Cezerî'nin İmam Ya'kub'un rumuzunu "ث" harfiyle göstermiştir.

İmam Ya'kûb'un *el-Câmî*, *Vücûhu'l-Kırâat*, *el-Vakfu't-Tam* adlı eserleri mevcuttur; fakat bu eserlerin hiçbiri günümüze kadar ulaşamamıştır.

İmam Ya'kûb'un kırâat senedi, İmam Ya'kub → Ebu'-Münzir Sellâm b. Süleyman - Şihâb b. Şerife - Ebû Yahya Mehdi b. Meymûn - Ebu'l-Eşheb Ca'fer b. Hayyân → Hasan Basri - Ebu'l-Esved ed-Düelî - Yahya b. Ya'mer - Nasr b. Âsım - Ebu'l-Âliye → Hz. Ali - Ebû Musa el-Eş'ârî - Übeyy b. Ka'b → Hz. Peygamber (sav); şeklinde olup, Hz. Peygamber (sav)'e kesintisiz olarak ulaşmaktadır.

İmam Ravh (ö. 235/849) ve Ruveys (ö. 238/852), İmam Ya'kûb'un kırâatını direkt olarak alan ve rivâyet eden en meşhûr öğrencileri ve râvileridir.

İmam Ya'kûb'un kırâatı hakkında tevatür/sahih olmadığına dair iddiaların gerçeği yansıtmadığı, bu iddiaların ortaya atanların sözlerine itimat edilmeyen kimselerin ortaya attıkları bir kavl olduğu ve İmam Ya'kûb'un kırâatının, sahih kırâatlarda bulunması gereken tüm koşul ve özellikleri kendisinde bulundurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yine İmam Ya'kûb'un kırâatının ona nisbet edilmesi, onun o kırâatı en çok okuyan ve okutan, o kırâatla ilgilenen ve bu alanda meşhur olup otorite kabul edilen kimse sayılmasından kaynaklandığı; bu kırâatın İmam Ya'kûb'un kendi icadı, re'y ve ictihadı manasına gelmediği anlaşılmıştır.

Ayrıca araştırmamız sonucunda bazı eserlerde "انفرد يعقوب", "قرأ يعقوب" veya sadece "(يع)" şeklinde ifade edilerek İmam Ya'kûb'un diğer kırâat imamlarından farklı okuduğu yerler ve İmam Ya'kûb'un kırâatının delilleri/hüccetleri hakkında detaylı bilgilere ulaşılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Kur'ân-ı Kerîm

Adıgüzel, Mehmet: **İmam Nâfi' ve Kırâatının Özellikleri: Kalun ve Verş Rivayetleriyle Gelen Muhtelif Vecihler ve Hüccetleri**, y.y., Erzurum, 1993.

Altıkulaç, Tayyar: "Ebû Ca'fer el-Kârî", **DİA**, İstanbul, 1994, C. X, s. 116.

"Ebû Bekir b. Ayyaş", **DİA**, İstanbul, 1994, C. X, s. 109-110.

"Hallâd b. Hâlid", **DİA**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 381.

"Hişâm b.Ammar", **DİA**, İstanbul, 1998, C. XVIII, s. 151

"Hafs b. Süleyman", **DİA**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 118-119.

"İbnü'l-Cezerî", **DİA**, İstanbul,1999, C. XX, s. 553.

"İbn-i Verdân", **DİA**, İstanbul, 1999, C. XX, s. 445.

"İbn-i Zekvân", **DİA**, İstanbul, 1999, C. XX, s. 462.

Aşıkkutlu, Emin: "Kırâat İlminin Temellendirilmeside Ahruf-ü Seb'a Hadisleri (Tahric, Tahlil ve Değerlendirme)", **Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları IV** (Kırâat Sempozyumu), Ensar Neşriyat, İstanbul, 2001, s. 113.

Birışık, Abdülhamit: "Kırâat", **DİA**, C. XXV, s. 427.

Kırâat İlmi ve Tarihi, Emin Yayınları, Bursa, 2004.

Buharî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **et-Tarihü'l-Kebîr**, Haydarabad, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1362.

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail: **el-Câmiü's-Sahîh**, thk. Mustafa Dib el-Buğa, Dâr-u İbn Kesîr, Dımaşk, 1993.

Cerrahoğlu, İsmail: **Tefsir Usûlü**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1985.

Cevherî, Nasr İsmail b. Hammad el-Farabi: **es-Sıhah Tacu'l-lüga ve Sıhahi'l-Arabiyye**, thk. Şihabüddin Ebû Amr, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1998.

Çetin, Abdurrahman: **Kur'ân-ı Kerîm'in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatlar**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.

Kırâatların Tefsire Etkisi, Marifet Yayınları, İstanbul, 2001.

Dabba, Ali Muhammed: **El-İdâe fî Beyani Usûli'l-Kırâe**, el-Mektebetü'l-Ezheriyye, y.y., 1999/1420.

Dânî, Ebû Amr Osman b. ed-Dânî: **et-Teysîr fi'l-Kırâati's-Seb'a**, tashih: Otto Pretzl, Devlet Matbaası [Matbaatü'd-Devle], İstanbul, 1930.

Dimyatî, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed, **İthafü Fudalai'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbaate Aşer**, thk. Şa'ban Muhammed İsmail, Beyrut, Âlemü'l-Kütüb, 1987/1407.

Demirci, Muhsin: **Kur'ân Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

Tefsir Usûlü, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

Tefsir Tarihi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistanî: **Kitâbü's-Sünen**, thk. Muhammed Avvâme, Cidde, Dâru'l-Kıble li's-Sekâfeti İslâmiyye, 1998.

Ebû Şâme, Abdurrahman b. İsmail b. İbrahim: **İbrazü'l-Meâni min Hırzi'l-Emâni**, Kahire, 1981.

el-Cârim, Ali, Mustafa Emin: **el-Belâğatü'l-Vâzıha**, Dâru Kuba, 2007.

Çimen, Abdullah Emin, **Hafızlık Tarihi ve Türkiye'de Hafızlık Kurumunun İşlevselliği**, Sayfa Dijital Baskı, İstanbul, 2010.

"The Historical Background of Memorization of the Qur'ân (Hıfz)", **Journal of Intercultural and Religiou Studies**, Volume. 1, Number. 2, July, Çanakkale, 2012, s. 147-166.

el-Kâdî, Abdü'l-Fettah: **el-Büdûrü'z-Zahira fi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevâtire min Tarîki'ş-Şâtibiyye**, Beyrut, 1981.

el-Büdurü'z-Zahira fi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevatira el-Kıraatü'ş-Şazze, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, t.y.

Erünsal, İsmail E., Fatih Çardaklı, Mustafa Birol Ülker: **İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2010)**, İSAM Yayınları, İstanbul, (yeni baskı), 2012.

Fikret Karaman v.d., **Dini Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yay., İstanbul, 2009.

Fîrûzâbâdî, Ebü't-Tahir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed: **Kâmus Tercümesi**, Cemal Efendi Matbaası, İstanbul, 1304.

Gülle, Sıtkı: **Açıklamalı Örnekleriyle Tecvid İlmi**, Huzur Yayınları, İstanbul, 2005.

"Taberî'nin Tefsiri'ndeki Kırâat Değerlendirmeleri", **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 9, Yıl: 2004, İstanbul, 2004, s. 65-85.

Hamevî, Ebû Abdullah Şihabüddin Yâkut b. Abdullah Yâkut: **Mu'cemü'l-Üdebâ**, 2. bs., Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, t.y.

Hemedânî, Ebü'l-Alâ Hasen b. Ahmed b. Hasan: **Ğâyetü'l-İhtisâr fi'l-Kırââtı'l-'Aşri Eimmeti'l-Emsâr** (nşr.: Eşref Muhammed Fuad Talat), Cidde, 1994.

İbn Cezeri, Ebü'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed: **Ğayetü'n-Nihâye fî Tabakati'l-Kurra**, neşr.: Gotthelf Bergstraesser, feharis Otto Pretzl, 3. bs., Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1982.

en-Neşr fi'l-Kırâatil-Aşr, thk. Ali Muhammed ed-Debba', Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts.

Takrîbu'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr, (thk. İbrahim Atve İvad), 1. bs., Matbaatu Mustafa el-Bâbî, Mısır, 1967.

Takrîbu'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr, (hâşiye: Abdullah Muhammed el-Haliylî), Daru'l-Kütübi'İlmiyye, Beyrut, 2002.

Müncidü'l-Mukriîn ve Mürşidü't-Tâlibîn, Beyrut, 1400/1980.

İbn Hallikan, Ebu'l-Abbas Şemsüddin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekir: **Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman** (thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamit), 1. bs., Matbaatu's-Saade, Mısır, 1948/1367.

İbn Ğalbûn, Ebu'l Hasan Tahir b. Abdü'l-münim b. Ubeydullah: **et-Tezkira fi'l-Kırâa**, (nşr.: Abdülfettah Buhayrî İbrahim), Kahire, 1991.

et-Tezkira fi'l-Kırâati's-Semân, Thk. Eymen Rüşdi Süveyd, 2. bs., Mektebetü'l-Tev'iyyetü'l-İslamiyye, Mısır, 2001

İbnü'l-Fehhâm, Ebü'l-Kasım Abdurrahman b. Atik b. Halef el-Kureşi es-Sakalî: **Müfradetu Ya'kûb**, tahk. İhab Ahmed Fikri, Halid Hasan Ebü'l-Cevd, Dâru Edvai's-Selef, Riyad, 2007.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî: **Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr**, thk. Maufred Fleıschammer, [t.y.], Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.

Kitâbü's-Sikât, Haydarabad, Dâiretü'l-Maârifi'l-Osmaniyye, 1973.

İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed el-Askalani: **Tehzîbü't-Tehzîb**, Dâru Sadır, Beyrut, 1968.

İbn Haldun, **Mukaddime**, terc. Zâkir Kadir Ugan, Ankara, 1954.

İbn Hâleveyh, Ebû Abdullah Hüseyin b. Ahmed b. Hâleveyh (370/980), **el-Hücce fi'l-Kırâati's-Seb'**, thk. Abdül'âl Salim Mekrem, Müessesetü'r-Risâle, 2000.

İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf (761/1360): **Katrü'n-Nedâ ve Bellü's-Sadâ**, Te'lif: Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 2010.

İbn Manzûr, Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrem: **Lisânu'l-Arab**, Dâru'l-Maârif, Kahire, 1119.

İsfehânî, Rağıb: **el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân**, Dar'ul-Marife, Beyrut, 2005.

Karaçam, İsmail: **Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatların Yorum Farklarına Etkisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

"Kırâatların İntikali (Tebliğ)", **Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-IV**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002.

Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâatı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1981.

Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr (671/1273): **el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân**, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî, Müesssetü'r-Risale, Beyrut, 2006.

Mekkî, b. Ebî Talib (437/1045), **el-Keşf an Vucûhi'l-Kırââti's-Seba' ve İlelüha ve Hucecüha**, Thk. Şeyh Abdurrahman et-Tarhûnî, Daru'l-Had'is, 2007.

Muhaysin, Muhammed Sâlim: **el-Muğnî fî Tevcîhi'l-Kırâati'l-Aşri'l-Mütevatire**, 2. bs., Dârü'l-Cîl, Beyrut, t.y.

Mustafa, İbrahim Ahmet ez-Ziyat, Hamid Abdulkadir, Muhammed en-Neccar, **El-Mu'cemül-Vasît**, Daru'd-Da've, t.y.

Müslim, b. el-Haccac el-Kuşeyri en-Nisabûri: **el-Câmiü's-Sahîh**, şerh: Muhiddin en-Nevevî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1999.

Muhammed Fehd, Haruf, **el-Müyesser fî'l-Kırati'l-Erbaa Aşera**, Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, Dımaşk, 2000.

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb: **Sünenü'n-Nesâî**, haz. Abdülfettah Ebû Ğudde, Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut, 1988.

Nisâbûrî, İbn-i Mihran: **el-Ğâye fi'l-Kıraati'l-Aşr** (thk. Muhammed Ğıyâs el-Cenbâz), 2. bs., Dârü'ş-Şevvaf, Riyad, 1990.

Öztoprak, Sirâceddin: **Kırâat-ı Aşere**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2005.

Öztürk, Hayrettin: **Ebedî Mûcize Kur'ân**, Yazılması ve Toplanması, Erkam Matbaacılık, İstanbul, 2002.

Palûvî, eş-Şeyh Hamid b. Abdilfettâh: **Zübdetü'l-İrfân**, Asitâne Yay. İstanbul, ty.

Râğıb el-İsfehânî, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal: **el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân**, thk. Muhammed Halîl İytânî, Beyrut, Dârü'l-Marife 4. bs., 1426/2005.

Rafiî, Mustafa Sadık: **İ'cazü'l-Kur'ân ve'l-Belağatü'n-Nebeviyye**, thk. Muhammed Saîd Uryan, el-Mektebetü't-Ticareti'l-Kübra, Kahire, 1961.

Râzî, Ebû Abdullah Zeynüddin Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilkadir 666/1268; **Muhtârü's-Sıhah/Mu'cemü'r-Razi**, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2005.

Ruaynî, Ebü'l-Hasan Şurayh b. Muhammed (ö. 539): **el-Cem'u ve't-Tevcîh lima inferade bi-Kırâati Ya'kub b. İshâk el-Hadramî el-Basrî**, thk. Ganim Kaduri Hamed, Dâru Ammar, Amman, 2000.

Salih, Subhi: **Mebahis fî Ulûmi'l-Kur'ân**, 5. bs., Beyrut, Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, t.y.,

Sibeveyhi, Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi (180/796), **Kitâbu Sibeveyh**, Thk. ve şerh: Abdüsselam Muhammed Harun, 3. bs., Mektebetü'l-Hanci, Kahire, 1988.

Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Beyrut, 1973.

Şeybânî, Ebû Amr eş-Şeybânî Halife b. Hayyat: **Tarîh-u Halife b. Hayyat**, 3. bs., 1397.

Şirazî, Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf: **Tabakâtü'l-Fukahâ**, tahkik: İhsan Abbas, Daru'r-Râid el-Arabiyye, Beyrut, 1970.

Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir: **Câmiü'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân**, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Riyad, Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003.

Taberî, Ebû Ma'şer Abdülkerim b. Abdüssamed b. Muhammed Kattan (478/1085): **et-Telhîs fi'l-Kırâati's-Seman**, thk. Muhammed Hasan Akîl Musa, Cemaatü'l-Hayriyye li't-Tahfîz, Cidde, 1992.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi: **Sünenü't-Tirmizi**, thk. Ahmed Muhammed Şakir, Mustafa el-Babi el-Halebi, Kahire, 1937.

Taşköprüzâde, Ebü'l-Hayr İsameddin Ahmed Efendi: **Miftahü's-Saâde ve Misbahü's-Siyâde fî Mevzûâti'l-Ulûm**, (thk. Kamil Bekrî, Abdülvehhâb Ebü'n-Nûr), Dârü'l-Kütübi'l-Hadîse, Kâhire, 1968.

Temel, Nihat: **Kırâat ve Tecvid Istılahları**, İFAV Yayınları, İstanbul, 1997.

Tetik, Necâti: **Başlangıçtan 9. Hicrî Asra Kadar Kırâat İlminin Talimi**, İstanbul, 1990.

Uludaş, İbrahim: **İmam-ı Ya'kûb ve Rivâyeti**, Uludağ Üniv. SBE, basılmamış yüksek lisans tezi, Bursa, 2008.

Ünal, Mehmet: **Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü**, Fecr Yayınları, Ankara, 2005.

Yavuz, Yunus Vehbi: "Hayız" **DİA**, İstanbul, 1998, C. XVII, s. 51-53.

Yüksek, Muhammed İsa: **İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Arapça ve Osmanlıca Kırâat Yazmaları**, İ.Ü. SBE, basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2009.

Yüksel, Ali Osman: **İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

Yıldırım, Suat: **Anahatlarıyla Kur'ân'ı-Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.

Zeccac, Ebû İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl (311/923), **Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuhu**, şerh ve thk. Abdülcelil Abduh Şelebi, Âlemü'l-Kütüb, 1988/1408, Beyrut.

Zehebî, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman: **Ma'rifetü'l-Kurrâi'l-Kibar Ale't-Tabakât ve'l-Âsâr**, thk. Tayyar Altıkulaç, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995/1416.

Zemahşerî, Ebü'l-Kasım Carullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed: **el-Keşşâf an Hakaikı Ğavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-ekâvîl fî Vücuhi't-Te'vîl**, Thk. Muhammed Abdüsselam Şahin, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.

Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdullah (ö. 794/1392): **el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'ân** (nşr. Yusuf Abdurahman Mar'aşli vd.), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1415-1994.

Zerkânî, Muhammed Abdülazim (ö. 1362/1943): **Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l- Kur'ân**, İhyâu't-Tursi'l-Arabî, Beyrut, t.y.

Ziriklî, Hayreddin: **el-A'lâm Kamusu Teracimi li-Eşheri'r-Rical ve'n-Nisâ**, 3. bs., Beyrut, 1389/1969.